

Y E N İ Ö N C Ü

AYLIK SOSYALİST DERGİ

SAVAŞ VE MUHTEMEL GELİŞMELER
Y.KURUL

İŞÇİLER, SOKAKLARI KİRLETMEYİNİZ!
Mahir SAYIN

KÖRFEZ SAVAŞI VE SOSYALİST TAVIR
K.KURUL

BİYOLOJİNİN MİLİTARİŞTLEŞTİRİLMESİ
VE YAŞAYAN SİLAHLAR
Cengiz ONUR

TİP-TKP BİRLİK SÜRECİ HAKKINDA
Veysi SARISÖZEN

KAPİTALİZMİN ZAFERİNİN
KALICI OLMADIĞI GÖRÜLECEKTİR
İrfan CÜRE-Oral ÇALIŞLAR

FİLİPİN SOLU KOŞULLARIN
KESKİNLEŞMESİNDEN YARARLANACAKTIR
İrfan CÜRE

KİTLE VE MESLEK ÖRGÜTLERİ ÜZERİNE
R.GONCAGÜL

SAYI

27

ŞUBAT-1991

İÇİNDEKİLER

BU SAYIDA.....	2
SAVAŞ VE MUHTEMEL GELİŞMELER..... Y.KURUL	3
İŞÇİLER, SOKAKLARI KİRLİLETMEYİNİZ!..... Mahir SAYIN	7
KÖRFEZ SAVAŞI VE SOSYALİST TAVIR..... K.KURUL	20
BİYOLOJİNİN MİLİTARİSTLEŞTİRİLMESİ VE YAŞAYAN SİLAHLAR..... Cengiz ONUR	23
TİP-TKP BİRLİK SÜRECİ HAKKINDA..... Veysi SARISÖZEN	38
KAPİTALİZMİN ZAFERİNİN KALICI OLMADIĞI GÖRÜLECEKTİR..... İrfan CÜRE-Oral ÇALIŞLAR	50
ADINIZ ONUR.....	58
FİLİPİN SOLU KOŞULLARIN KESKİNLEŞMESİNDEN YARARLANACAKTIR..... İrfan CÜRE	60
KİTLE VE MESLEK ÖRGÜTLERİ ÜZERİNE..... R.GONCAGÜL	65

Yeni Öncü, Aylık Sosyalist Dergi, 27.sayı

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Rıza Akyüz, Yönetim Yeri: Gençtürk Cad. Defteremini Sok. No:13/3 Laleli-İstanbul, Tel: 513 95 28 - 513 03 62, Faks: 513 03 62, Teknik Hazırlık: Yeni Öncü Teknik Servisi, Baskı: Bizim Ofset-İstanbul, Abone Koşulları: Yurtiçi, 6 aylık 25.000 TL., 1 yıllık 50.000 TL., Yurtdışı: 6 aylık 25 DM., 1 yıllık 50 DM., Fiyatı: 5000 TL., Yurtdışı fiyatı: 5 DM., Banka Hesap No: 501264 Töbank İstanbul Şubesi, 133429 T.İş Bankası Aşirefendi Şubesi-İstanbul, 262138-1 Yapı ve Kredi Bankası Bahçekapı Şubesi-İstanbul.

BU SAYIDA...

27. sayısı ile gecikmeli olarak elinize ulaşabilen **Yeni Öncü**, bu sayısında esas olarak güncel sorunlara yer veriyor.

- "Savaş ve Muhtemel Gelişmeler" başlıklı, **Y.Kurul**; "Körfez Savaşı ve Sosyalist Tavır" başlıklı, **K.Kurul** imzalı yazılarda; Körfez Savaşı'nın ulusal ve uluslararası boyuttaki nedenleri, muhtemel gelişmeleri ve sosyalistlerin Savaş'a ilişkin perspektif ve tutumlarının **Yeni Öncü'nün** de görüşünü yansıtan marksist bir tesbiti yapıyor.
- "İşçiler, Sokakları kirletmeyiniz" başlıklı yazıda, **Mahir Sayın**; çevre kirliliği, nükleer silahlanma vb. global sorunlara bakış noktasından yola çıkarak, **Haydar Kutlu** ve **TBKP'nin** tezlerine eleştirel bir yaklaşımda bulunuyor.
- "Biyolojinin Militaristleştirilmesi ve Yaşayan Silahlar" başlıklı yazıda **Cengiz Onur**, biyolojik silahlar üzerinde yapılan silimsel çalışmalar ve pratikten doğan/doğacak yıkımları inceliyor.
- "TİP-TKP Birlik Süreci Hakkında" başlıklı yazıda **Veysel Sarısözen**, **TİP-TKP** birleşmesinde gördüğü temel hataların bir değerlendirmesini yapıyor.
- "Kapitalizmin Zaferinin Kalıcı Olmadığı Görülecektir" başlıklı yazıda, **İrfan Cüre-Oral Çalışlar**'ın, 1970'li yıllarda **FKP'nin** sol muhalefeti içinde olan **Balibar**'la yaptıkları söyleşi yer alıyor.
- "Filipin Solu Koşulların Keskinleşmesinden Yararlanacaktır" başlıklı, çevirisi **İrfan Cüre** tarafından yapılan yazı; Filipinler Komünist Partisi'nin kurucularından **Jose Maria Sison** ile yapılan söyleşiyi içeriyor.
- "Kitle ve Meslek Örgütleri Üzerine" başlıklı, **R.Gonca** imzalı yazıda; kitle örgütlerine yaklaşımda tartışılmak üzere bir perspektif sunuluyor. Yazının son bölümünde "Bu konuda her türlü eleştiri ve öneriye açık olarak düşüncelerimizi birlikte harmanlamaya çalışmalayız." deniyor.

SAVAŞ VE MUHTEMEL GELİŞMELER

Yazı KURULU

Seksenli yılların sonları dünyada barış havasının en yoğun olduğu dönem oldu. Gorbaçov'un SSCB'de hayata geçirdiği ve hızla diğer sosyalist ülkeleri içerisine alan açıklık ve yeniden yapılanma politikasının bir gereği olarak emperyalist ülkelerle geliştirilen ilişkiler sözde dünyada gerginliğin azalmasına ve uluslararası işbirliği girişimlerinin hızla gelişmesine de olanak sağladı. Özünde emperyalistlerin çıkarlarına işlemekte olan gerginlik politikasının yerini yumuşamanın almasının sosyalist mücadelenin yararına olacağından kuşku duymaya gerek olmamasına rağmen, bunun kendiliğinden böyle olacağını da kabul etmek safdillikten başka birşey değildir. Yumuşama sayesinde, metropol ülkelerin halkları üzerinde Doğu'nun saldırgan olduğuna dair ağır propaganda bu gelişim sayesinde büyük ölçüde ortadan kalkmak durumuna gelmekle, sosyalizme doğru eğilimlerin artmasına yardımcı olacak bir durum kendiliğinden doğmaktadır. Ne var ki, yığınların benimseyebilecekleri bir sosyalizmin varolması ve böyle bir sosyalizmin propagandasını yapabilecek yapılanmaların varlığı böyle bir gelişmenin şartlarından biridir.

Yumuşama ve işbirliği politikası ilk görünüşleri itibariyle sosyalist mücadelenin lehine görünen bir durum yaratmış olmasına rağmen, gerek bu politikanın taşıdığı zaafılar ve gerekse sosyalist ülkelerin içerisinde bulunduğu ağır kriz durumu, sosyalist ülkeleri bu politikalar içerisinde emperyalist metropoller karşısında, uluslar ve uluslararası düzeyde vahim denebilecek gerilemelere sürükledi. Sosyalist ülkelerde iktidarlar birer birer yıkılıp yerini, gerici, sosyal demokrat iktidarlar aldıkça dünyanın eski dengesi de hızlı bir değişime uğramaya başladı. Esas olarak iki kutup etrafında oluşmuş olan ağırlıklara göre bir denge bulmuş olan dünya, hızla emperyalist ülkelerin ağırlıklı olduğu bir tek kutupluluğa doğru sürüklenmeye başladı. Özellikle SSCB'deki krizin derinleşmesiyle birlikte, doğru ya da yanlış biçimde dünya üzerindeki iddialarından vazgeçen SSCB dünyanın yeniden düzenlenmesini emperyalist metropollere terketmiş oldu.

Böyle bir fırsatın peşinde olan emperyalist metropoller dünyanın yeniden paylaşımını uyumlu bir biçimde kendi aralarında şekillendirmenin ve sosyalizmin ve Ulusal Kurtuluş Mücadeleleri'nin kökünü kazımanın yeni hesaplarını yapmaya başladılar.

İkinci Paylaşım Savaşı'nın ertesinde kapitalist dünya içerisinde neredeyse tam denebilecek bir hegemonya oluşturmuş olan ABD emperyalizmi, yaşanan süreç içerisinde eşitsiz gelişmenin bir sonucu olarak bu hegemonyayı yavaş ya-

vaş kaybetmeye başladı. Her geri adım atma durumunda bunu yenileme girişimlerini geliştirmesine rağmen, seksenli yıllara ulaşıldığında, ABD emperyalizmi ağırlığını hala koruyor olmasına rağmen, özellikle ekonomik alanda müttefikleriyle ciddi çelişkiler içerisine düşmüş durumdaydı. Savaş sonrasının mukayese kabul etmez büyük ekonomik gücünü oluşturan ABD, seksenli yılların sonlarında ihracatta **Batı Almanya'nın** gerisinde kalmaya başladı. **Japonlar** bir başka büyük güç olarak, dış pazarlarda olduğu gibi ABD iç pazarında da ona sıkıntılar çıkaran bir güç durumuna yükseldi. Gelişimin açıkça göstermekte olduğu ekonomik alanda ABD hegemonyasının açık ifadeleriyle yıkılmakta olduğuydu.

Ne var ki, ekonomik alanda bu gelişme oluyorken, dünyanın esas olarak emperyalist ve anti-emperyalist cephe olarak bölünmüş olması, emperyalist metropollerin kendilerini koruyabilmek için kendi aralarındaki çelişkileri bir uyumluluğa kavuşturma çabalarını öne geçirmekteydi. Dünyada oluşturulmuş olan dengenin korunmasında en önemli askeri gücü oluşturan ABD, bu gücü sayesinde önemli bir politik avantaj elde etmek ve jandarma komutanlığını kendi üzerinde tutmaktaydı. Bu durum diğer metropollerin ABD karşısında uyum açısından kendilerini daha fazla zorlamasını gerektirmekte ve sonuç olarak ABD hegemonyası yıkılmış olmasına rağmen ağırlığını devam ettirebilmek için olanaklar elde etmekteydi.

Ne var ki, sosyalist blokun eski fonksiyonlarından vazgeçmesi ve dünya anti-emperyalist cephesi içerisinde tuttuğu yeri esas olarak terketmiş olması iki durumu birlikte getirdi. Bir yandan dünyada yeni duruma uygun değişiklikler yapılacaktı, diğer yandan da ABD dışındaki metropoller bu yeniden paylaşım paylarını artıracaklar, ya da gerçek duruma denk düşen ilişkiler içerisine gireceklerdi. Kısacası yeni gelişme emperyalistler için bir bütün olarak yeni olanaklar yaratırken, ABD emperyalizmi için önemli dezavantajlar getirmekteydi.

Dünyadaki yeni düzenlemeler kuşkusuz geri bıraktırılmış ülkeleri de yeni politikalar benimsemeye zorlamaktaydı. Kimi ülkeler emperyalist ülkelere bağlanmanın yeni yollarını geliştirirken, bazıları da bu yeni durumda kendi paylarını artırmanın yollarını aramaya başladılar.

Dengelerin yenilendiği durumda fırsat kollayanlardan biri olarak **Saddam** payını artırma politikasını en önce uygulamaya girişen oldu. Her bulduğu fırsatta böyle bir tutum göstermiş olan **Saddam**, bu politikasını İran karşısında gerçekleştiremeyeceğini anladıktan sonra yönünü daha önce İran'a karşı müttefiki olan **Kuveyt'e** yöneltti. **Baas** ırkçısı açısından tarihen haklı gerekçeler mevcuttu. İngiliz emperyalizminin cetvelle **Arapları** birbirinden ayırmış olması kendisine en haklı argümanı sağlamaktaydı. **Haşimi** prensleri arasında paylaştırılmış olan **Araplar** ayrı uluslaşma süreçlerine zorlanmışlar ve aralarında yaratılan çelişkilerle de hiç bir zaman birlikte davranacak bir konuma ulaşma şansını elde edememişlerdi. Zengin **Araplarla** nisbeten yoksul **Araplar** belli ölçüde kutuplaşmış olmasına rağmen, tek faktör bu değildi. **Baas** faktörü bir başka rol oynamaktaydı. Kendisini **Arapların Bismark'ı** yerine koyarak **Arap dünyasını** birleştirme amacıyla olduğunu ilan eden **Saddam** bu girişimi içerisinde ABD emperyalizmine gökte aradığı fırsatı yerde verdi.

Hegemonyasını yeniden nasıl kurabileceğinin hesapları peşinde olan ABD Körfez ülkelerini korumak ve **Batı'nın** bölgedeki çıkarlarını sağlama almak gerekçesi arkasında bölgedeki gelişmeyi hızla askeri alana sürüklemeye çalıştı. Diğer metropollerin bölgede daha önemli bir rol oynayabilmek ve çıkarlarını koruyup

geliştirebilmek amacıyla yaptıklarını ABD kısa süre içerisinde müdahale ederek askeri alandaki çözümünü dayatmak suretiyle boşa çıkardı. Problemin askeri alanda çözülme zorunluluğuna ulaşmış olması diğer emperyalist ülkeleri bir kere daha ABD'ne mecbur kılarken, ABD'nin bölgedeki söz sahipliğini de sağlama bağladı.

SSCB ve ÇHC'nin bölge çıkarları konusunda sessiz kalmalarıyla birlikte ABD amaçları açısından en uygun koşulları buldu. Birçoklarının sandığının tersine olarak sorunun Birleşmiş Milletler çerçevesinde ele alınmış olması ABD'nin daha az etkin konuma getirilmiş olması anlamına gelmemekte, tersine savaş düzeyine ulaşmış olmakla tüm BM desteğinin ABD'ne verilmiş olması anlamına gelmektedir. Kuşkusuz, sorun barışçı yollardan Saddam aleyhine çözülebilmeye olsaydı, diğer ülkelerin ABD karşısında önemli bir avantajı olabilecekti, ama savaş yürütmek üzere bölgeye çökmüş olan ABD diğer ülkeleri kendisine mahkum kılmış durumda. Savaş herhangi bir biçimde bitecek olsa dahi ABD'nin askeri varlığının kısa sürede son bulacağını sanmak yanlış olacaktır. ABD bölgede tam bir değişiklik gerçekleştirilmeden kendiliğinden bölgeden uzaklaşma tutumuna girmeyecektir.

ABD emperyalizmi kendisi açısından bu hesapları yaparken, kuşkusuz TC Hükümeti de kendi hesapları açısından uygun bir zeminin doğmuş olduğu düşüncesi içerisinde, ABD politikasını hayata geçirmenin en aşağılayıcı biçimlerini benimsemekte sakınca görmemektedir. TC Hükümeti doğan fırsatla birlikte bir taşla birkaç kuş vuracağını hesapları içerisinde.

Batılı güçlerin Türkiye'nin bölgedeki stratejik konumu itibarıyla iyi pazarlanabileceğini düşünen serbest piyasacı Özal, askeri üsleri ve Türk askerlerini pazara çıkarmıştır. Bu yolla Batı'dan önemli bir destek sağlanabileceği ve bunun sonucu olarak bölgedeki gelişmeler içerisinde önemli bir yer tutabileceği düşüncesindedir. Irak'ın savaşta yenilmesi durumunda en azından Irak savaş tazminatlarına mahkum edilecek ve TC bundan payını alacaktır. Bu en küçük hesaptır. Irak'ın yenilip işgal edilmesi durumunda, bu işi kuzeyden yapacak olan Türkiye'dir. Musul ve Kerkük'e kadar inildikten sonra barış görüşmeleri sürecinde TC bölgenin petrolünü istismar ederken, bölge üzerinde hak talebinde bulunmanın yollarını arayacaktır. Bölgedeki Türkmen nüfusu bu amaçla öne sürülecektir. Ama bundan daha önemli olmak üzere, gerek savaş süreci içerisinde ve gerekse işgal sırasında Kürt varlığına son verme hesapları yapılmaktadır. Bu açıdan kendilerince o kadar elverişli bir durum ortaya çıkmıştır ki, böyle bir fırsatı kaçırmayı düşünebileceklerini kabul etmek olanaksızdır. Kürt halkını savaş içerisinde kırmış olanın Saddam olduğunu iddia etmek hiç zor olmayacaktır. Böylelikle Kürt sorunundan en azından belli bir dönem kurtulacağını düşünürken, petrol-den kapılacak payla savaş masrafları çıkarılırken fazladan kara geçileceği de düşünülmektedir. Bir yan ürünün de sosyalist hareketin gelişme şanslarının ortadan kaldırılması hesaplanmaktadır.

Tüm bu hesaplar gözönünde bulundurulduğunda TC'nin bu savaşta yeralması, topraklarını savaş amacıyla ABD'ne kullandırması tüm bölge halkları açısından ciddi bir yıkımı hazırlamaktadır. Kuşkusuz böylesine geniş çaplı bir savaşın getireceği maddi yıkım ve insan kaybı egemen sınıfları en son ilgilendirmektedir.

Bugüne kadar savaşın gelişimi konusunda hemen hiçbir engelleyici rol oynayamamış olan muhalefetin bundan sonra gelişecek olan fiili durumlara engel

olabilme şansı hemen hiç olmamasına rağmen, her türlü aracı kullanarak savaşa karşı bütün güçlerle dayanışma içerisinde olarak kamuoyunun tutum almasını sağlamaya çalışmak gerekmektedir. Savaşa girilmiş olsa bile, emperyalistlerin hesaplarının engelenebilmesi için savaştan çıkılmasına çaba gösterilmeli ve oyun bozulmaya çalışılmalıdır.

ABD savaşı çok kısa bir sürede zaferle bitirme hesabı yaparken, **Saddam** da büyük kayıplara uğramadan mümkün olduğu kadar uzun direnmeye ve **Araplar** arası bir dayanışmayı yaratabilmek amacıyla **İsrail**'i savaşın içerisine çekmeye çalışmaktadır. Savaşın uzaması durumunda yaratacağı yıkımlar daha büyük boyutlu olmasına rağmen, **TC**'nin ve **ABD**'nin hesaplarının da bozulması sonucunu getirecektir. Ne var ki, **Saddam**'ın zafer kazanması olasılığı olmamasına rağmen, yıkılmadan kalabilmesi ve pazarlık yapabilecek gücünü koruyabilmesi de uzun vade açısından olanaklı görünmemektedir. Zafer kazanması elbette ki bölgedeki yeni savaşların kaynağını oluşturacağı gibi, **Kürt** halkının da yeni büyük eziyetlere katlanması anlamına gelecektir. Ama bu olasılık varolan güçler dengesi içerisinde olanaksız görünen alternatifi oluşturmaktadır.

Uzayan savaşın belli faktörlerin yeniden devreye girmesiyle birlikte **Filistin** halkı açısından getirebileceği olumlu sonuçlar sözkonusu olabilir. **Araplar** arası birliği engellemek amacıyla savaşa girmekten uzak duran **İsrail** Filistinliler için belli tavizleri benimsemek zorunda kalabilir. **TC**'nin savaşa girmesinin önlenmesi durumunda gerek **Kürt** halkı ve gerekse **Filistin** halkı açısından olumlu gelişmelere katkıda bulunulmuş olacaktır.

Tüm bu mülahazalar içerisinde sosyalistlere düşen görev Anti savaş bir kampanya içerisinde, "**Kürdistan'a** bağımsızlık, **Filistin'e** özgürlük, **Irak'a** ve tüm bölgeye demokrasi için **ABD** defol!" sloganı olmalıdır.

İŞÇİLER, SOKAK LARI KIRLETMEYİNİZ!

Mahir SAYIN

Haydar Kutlu ve Nihat Sargın'ın kendi politik taktikleri açısından uzun sayılabilecek olan tutukluluklarının sona ermesinden sonra H.Kutlu'nun yaptığı ilk açıklama, çokları açısından yeni olmayan ama açık ifadeler taşıması itibariyle önemli kabul edilmesi gereken bir özellik taşıyor. Açıklamanın üzerinden epeyce zaman geçmiş olması ve bulunmasının zorluğunu gözönünde tutarak öncelikle, açıklamanın uzunca bir özetini aktarmakta yarar var. "13 Mayıs 1990" tarihli "2000'e Doğru"nun 18.sayısında:

"Leninci parti anlayışındaki çizgiler net değil, önce bu çizgileri netleştirmek gerekiyor. Artık çağdaş bir partiden söz ediyoruz. SSCB'deki o tarihsel koşullar içinde değiliz....Leninizmin aşıldığı saptamasının altını burada çizmek istiyorum....örneğin 'Marklzm-Leninizm' tanımını yapmanın artık pek anlamı olmadığı kanısındayım."

"Sınıf mücadelesinin koşulları değişti. Somut işaretler çağın değiştiğini gösteriyor....daha evrensel demokrasi değerleri ortaya çıktı. İnsanlar ve toplumlar şiddeti dışlıyorlar."

"Örneğin, bağımsızlık kavramı, Türkiye için de değişmiştir. Dünyaya açılmak, ekonomik olarak da, politik olarak da zorunlu artık. Otarşik anlamda bağımsızlık yerine, ulusal egemenlik demek daha doğru artık. Sınıf çelişkisi, ezen-ezilen ulus çelişkisi ortadan kalkmadı ama dünyaya ilişkin gerçeği yalnızca bu açıdan, dar sınıf açısından bakarak anlamak mümkün değildir....Bilimsel teknolojik devrim bütün ilişkileri değiştirdi."

S- Neden işçi sınıfını da aynı oranda sorumlu tutalım?

C- İşçiler sokağı kirletmiyor mu?

S- Bellirleyici olan hangisi?

C- Önemli olan o değil. Önemli olan sokak kirlenmiş mi kirlenmemiş mi? O sokaktan ben de geçiyorum, sermayedar da geçiyor, işçi de geçiyor. Kirlil sokak delinen gökyüzü herkesi ilgilendiriyor. Kapitalizm sorumlu demek bana birşey ifade etmiyor."

"Evet, kapitalizmin dünkü anladığımız sığimde gelişme trendini tamamladığı düşüncesi yanlış. Geriye dönüp baktığımızda buna ilkel kapitalizm demek daha doğru görünüyor. Demokratik kapitalizm varyantını görmedik. Bugün böyle bir kapitalizm olduğunu düşünüyoruz."

TBKP'nin feshi konusunda:

"Kendimize tabuları yıkma sorumluluğunu yüklüyoruz. Bu görevi yerine getirin-

ceye kadar TBKP misyonunu sürdürecektir."

"Çok temel Marksist tezlerin yeniden gözden geçirilmesi gerekiyor."

"...TBKP güncel politika izlediği için reformist olarak eleştiriliyor.....Devrim tamamen soyut bir laf halinde kalıyor. Dünkü biçimiyle anlıyorsak, elbette kapitalizmden sosyalizme geçişte bir devrimci kopuş olacaktır. Ama bu nasıl olacaktır? Tam bilmiyorum. Göreceğiz."

deniyor.

Bir *"işçi sınıfı partisi"*nin önderlerinin neler söylediği bütün sosyalistler açısından önemli olduğu kadar, bizatihi temelde hitabedilen sınıfın bireyleri açısından da önemli görülmek zorunda. İşçiler ve sosyalistler kazara böyle bir önderliği izledikleri takdirde muhtemelen hangi politikaları izleyerek nelerle yüzyüze geleceklerini bilmek durumundadırlar. Kuşkusuz dünya çapında cereyan eden değişikliklerden sonra, yıkılan bir politikanın temsilcisi olmuş olan H.Kutlu'nun da bu *"yeni"* görüşlerini, ikna edici olmak açısından daha etraflı ve anlaşılır bir biçimde ortaya koyma zorunluluğu var. Yoksa biz bildiğimiz gibi yorumlamakta özgür olacağız. Halihazırdaki yorumlarımız da sanırız, aynı zeminde politika yürütmek isteyen kişiler olmak hasebiyle hiç hoşuna gitmeyecektir. Geçmiş için yaptığımız yorumlar, yer yer usturubu kaçırmış olsak bile, *"işçi sınıfının çıkarlarını burjuvaziye bağlamak"* çerçevesinde idi. Şimdiki *"yeni"* konusunda da bu eski politikanın *"daha derin bir biçimde"* böyle olduğunu düşünüyoruz.

Kuşkusuz bu söylediklerimizi H.Kutlu bizim gibi algılamaz. Tam tersine *"güncel politika sürdürmek istediklerinden dolayı"* kendilerine *"reformist"* denilmekte olduğunu savlıyor. Bu eleştiriyi yapanları boş *"devrim"* kavramı etrafında *"soyut"*ta kalmakla eleştiriyor. Tabii burada birinci sorun devrim kavramının soyutunun ne olduğunun irdelenmesinin gerekip gerekmediği. Böyle bir gereklilik var. Fakat buradaki *"soyut"*u *"saçma"* kelimesiyle eşdeğerli olarak kullanıyorsak söylenecek bir şey yok. Ama böyle bir kullanıma da hakkımız yok. Teori düzeyindeki *"soyutluk"*tan söz ediyorsak, o zaman tartışılacak şey var. Hele Türkiye'de iki kat var. Biri genel teori açısından *"devrimin"* ne olduğu; diğeri de *"şapka ve harf devrimi"*nin de bu çerçeveye içerisine girip girmediği.

H. Kutlu bir politikacı olarak bu tartışmaya girmek zorunda; kendi nedenlerinden dolayı: Marksizmin temel bir takım tezlerinin en azından irdelenmesi gerektiğini savunan o; Leninizmin aşıldığını söyleyen o; Bilimsel teknolojik devrimin çağ değiştirdiğini söyleyen yine o. Kapitalizmin ilkel çağını aşmış yeni bir gelişme evresine ulaştığını ve demokratikleştiğini söyleyen de o. İşçilerin burjuvayla ortak sorumluluklar taşımaya başladığını söyleyen yine o. Şimdi bu kadar şeyi söyledikten sonra *"devrim"* kavramının neye tekabül ettiğini bir kez daha tanımlamaktan kaçınır, kaba yaklaşımları çağrıştıran *"soyutluk"* tan söz ederek işin üzerinden atlarsak *"somut"*ün *"güncel"*in ne olduğu konusunda da yani ölçüde *"soyut"* kalırız. Herhalde H.Kutlu da bunların hepsini biliyor ve ileride daha derli toplu olarak *"devrim"* kavramının bu yeni şartlarda neye tekabül ettiğini anlatacaktır. İnsanın herşeyi birden yapması mümkün olmuyor!

Biz Leninizmin aşılmadığı ve çağın temel karakteristiğinin değişmediği kanısında olarak, şimdiye değin kullanmakta olduğumuz, Marksizm-Leninizme ait kavramlar üzerinden devam edeceğiz. Kuşkusuz geçmişe ait bir ortaklığımızın olmadığını karşılıklı olarak biliyoruz. Kendilerince kavranılan ve en somut ifadesini *"varolan sosyalizm"* diye adlandırdıkları revizyonizmde bulan çok somut bir *"Marksizm-Leninizm"* mevcuttu. Bu kavrayışı biz esas olarak İkinci Enternas-

yonel temelli bir akım olarak gördük ve İkinci Enternasyonalizm'i nasıl Marksizmin bir revizyonu olarak gördük ve İkinci Enternasyonalizm'i nasıl Marksizmin bir revizyonu olarak gördükse, bu akımı da öyle adlandırdık. Bu adlandırmada her zaman tutarlılık içerisinde olduğumuzu iddia edebilmek olanaklı değil. Başlangıç döneminde eleştirdiğimiz yapılanmanın problemiği içerisinde kalarak **"modern revizyonizm"** diye yalnızca semptomlara dayanan bir eleştiri çerçevesinde kalmış olduğumuz gerçekliktir. Halbuki, işin içerisinde biraz modernlik varsa o revizyonizme ait olan bir özellik değil, çağın gerçeklerine ister istemez biraz yaklaşma idi. Devam edense en açık ifadelerle kavuşmuş olan ve bugün daha net olarak ortaya çıkmış olan revizyonizmdi.

H.Kutlu'nun ilk olmayan sözkonusu açıklamalarını bugünkü İkinci Enternasyonal partileriyle tam bir mutabakat olarak görmemek mümkün değil. Sözleri arasında yer alan *"nasıl olacağı belli olmayan ama, kapitalizmden devrimci bir kopuşun gerekliliği"* ifadeleri durumu düzeltmeye yetmiyor. Çünkü *"devrimci"* nasıl tanımlanıyor, o belirsiz. Bunu önce soyut olarak tanımlamak gerekiyor. Sonra da oraya doğru giden yol konusunda varolan ve olması muhtemel koşullardan kalkarak, muhtemel alternatifleri düşünmek gerekiyor. Bununla anlattıklarımız kesinlikle günlük olarak alacağı gelişmeleri tayin etmeye kalkışan şematik çerçeveler değildir. Türkiye'de böyle yaklaşımların büyük önemi oldu ve hala daha varolmaya devam ediyor.

Sorun olarak öne getirmeye çalıştığımız, varolan ilişkilerin nasıl çerçeveler yaratmaya uygun olduğunun ortaya çıkarılmasıdır. Eğer gelecek üzerine hiç bir tahmin yapamadan ilerlemeye kalkışırsak, *"çukura düşmemek için 'somut' olmak amacıyla gözümüzü ayaklarımızın dibinden ayırmadığımızda, ya önümüzdeki kayaya çarpmaktan kurtulamayız ya da kafamızı kazara kaldırdığımızda geniş bir çukurun dibinde olduğumuzu farkedebiliriz."* Bu basit gerçeği H. Kutlu da biliyordur. Ama bunu da bilirken, *"ilkel kapitalizm"* safhasından *"demokratik kapitalizm"* safhasına geçmiş olan kapitalizmden neden *"devrimci bir kopuşa"* ihtiyaç duyulduğunu anlamak mümkün olmuyor. Leninizm artık ortak kavram olarak işimize yaramıyor. Bu nedenle, ortaklığın olabileceğine dair işaretler verilen *"Marksizm"*e dönerek tartışabilmeye çalışmak gerekiyor. O da yetmezse, genel bir sosyalizm kavramına dönerek yine tartışabiliriz. Birincisini deneyelim.

Marksizm lafına temellik eden, yorumlarından farklılaştığımız ama revizyonistlerle aramızda hala bir köprü kurabilen tanım mealen şöyle:

"İnsanlar maddi yaşamlarının üretimi sırasında aralarında belli ilişkiler kurarlar...Bu ilişkiler bir zaman üretici güçlerin gelişmesinin biçimleri, üretici güçlerle çatışmaya girer ve onların gelişmesinin önünde ayak bağı olurlar. İşte burada toplumsal devrimler çağı başlar...vs."

Eğer bu tanım bizim çağımız açısından da bir anlam taşıyorsa pozisyonumuzu sistem içerisinde düzenlememiz açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nokta üzerinde de anlaşılmadığımız takdirde daha büyük tartışma noktalarını öne getirmek gerekmektedir. Herşeyden önce bu sözlerden anlaşılacak olan, belli biçimlerin çağın gerekleri dolayısıyla *"üretici güçlerin gelişmesinin yansıdığı ilişkiler olduğunu"* kabul ettiğimizde, bunların değişmesini istemenin üretici güçlerin gelişmesine engel çıkarmak olduğunu da birlikte kabul ettiğimizdir. Eğer Marks'ın *"bir sistemin gelişme potansiyelleri ortadan kalkmadan, kendisinin ortadan kaldırılamayacağına"* dair belirlemesi doğru ise, bir şeye karşı çıksak da maddi hayatın bize karşı direneceğini bilmek gerekir. Kuşkusuz Marks'ın bu be-

lirlemesinin de çeşitli yorumları sözkonusu. Yorumlar biryana, biz H. Kutlu'nun kavramını temel alarak yürüyelim. Eğer kapitalizm henüz "*ilkel aşamasını tamamlamışsa*" aramızda hiçbir yorum problemi yok demektir. (Gerçi kapitalizmin ilkel evresi diye biz başka birşeyi biliyoruz.) Üstelik bu ilkel aşamadan geçtiği yer de olumlanan "*demokratik*" bir aşamadır. Zaten dünyayı değiştirdiğini iddia ettiği "*bilimsel teknolojik devrimi*" de esas olarak gerçekleştirenin kapitalizm olduğu kabul edilmektedir. Ve bu bilimsel teknolojik devrim hala devam etmektedir. Bu konuda geri kalmış olan sosyalizmdir. Dolayısıyla bugün varolan kapitalist ilişkilerin geliştiriciliğini benimsedikten sonra oradan devrimci bir kopuş olacağına dair sözler etmek ancak, tarihsel gelişmelerden ders çıkarmış bir filozofun insanlığın geleceği üzerine düşüncelerini ortaya koymasıdır. Henüz ilkel safhasını tamamlamış olan bir toplum biçiminin ortadan kalkabileceğini insan ömrünün vadeleri içerisinde düşünmek olanaklı olmaz. Üstelik H. Kutlu'nun sözünü ettiği bilimsel teknolojik devrim asıl ürünlerini, şimdikiyle mukayese edilemeyecek ürünlerini bundan sonra verecektir. Önümüzdeki yirmi yıl içerisinde, elektronikte, optikte ve genetikte ortaya çıkacak olanlar (bunlar şimdiden tahmin edilebilmektedir) varolanlarla hiç mukayese edilemeyecek düzeydedir. H. Kutlu bunları da biliyordur ve bunun çıkmaz bir yol döşediğini görüyordur. Ama o kapitalizmin bu evresini (tabii insanlığın onda dokuzunun içerisinde bulunduğu koşulları bir yana koymak gerekiyor.) "*demokratikleşme*"yle tanımlıyor. Herhalde politika açısından önemli olan da bu olmaktadır. Birinci durumda "*devrimci bir kopuş*"tan değil, çıkarları biraz daha farklı olan sınıfların konumlarının gösterilen gelişme karşısında yeniden düzenlenmesini sağlamaya yönelik bir politika izlemek gerekir. Bu düzen içi bir reform politikasıdır ve reform biçimlerinin düzen çerçevesine çarpmasına dikkat edilmek zorundadır. Aksi takdirde de bir kopuşa (devrimci dönüşüm) girişilmiş olur. Bunun da ilerletici değil, esasında geliştirici olan ilişkileri altüst etmesi dolayısıyla geriletici olduğu kabul edilmek zorundadır.

Kendine ait dinamiklerle "*demokratikleşme*" gelişmesi içerisinde bir "*devrimci kopuşun*" niçin gerekli olacağını anlamak da o kadar kolay değil. Burada iki tahmin yapmak zorundayız. Ya demokratikleşme kendi evriminin bir sonucu olarak yepyeni bir durum yaratacaktır, ya da zıddına dönüşerek "*gerçekten devrimci bir kopuşu zorunlu kılacaktır.*" Her iki durumun da kendi çerçevesi içerisinde irdelenmesi gerekiyor. Ama birinci durumda tedrici gelişmenin yaratacağı değişikliğin "*devrimci bir kopuş*" olarak adlandırılabilmesi olanaklı değildir. Bunu söyleyebilmek fiilen imkansızdır, zira tedrici gelişmenin bizatihi kendi özelliği olarak kesin bir kopuş noktası ortaya koymak olanaklı değildir. Kapitalizmin nerede tekelci kapitalizme dönüştüğünü kimse söyleyemez. Zira burada bir kopuş değil tedrici bir gelişim sözkonusudur. Ama tekelci kapitalizm de bir vakıadır. Söylene-bilen temel karakteristiklerin hakim görüldüğü saymaca tarihlerdir. Ama devrimler için böyle değildir durum. 1917, 1945, 1959 vb. kesin tarihler vardır, zira buralarda kopuşu gerçekleştiren altüst oluşlar vardır.

Demokratikleşmenin zıddına dönüşmesi varyantı kullandığımız kavram açısından daha sahici bir durum olarak görünmektedir. Böyle bir zıddına dönüşmenin gerçekleştiği durumda, antidemokratikliğin müsebbibi olan tutumunda ayak dirediğinde ondan devrimci bir biçimde kopmak için zorunluluklar ortaya çıkmış demektir. Aynı günümüzde olduğu gibi. Tabii müsebbibin ayak diremediği durumda da bir yenilenmeye ve tedrici geçişe dönebiliriz.

Bu söylediklerimiz, ancak belli varsayımlar temelinde geçerli olanlar; yani,

kapitalizmin ilkel safhasından henüz çıktığı ve gelişmenin daha uzunca bir dönem sürdürücüsü olacağı ve demokratikleştiği varsayımı. Burada bir kez de dünya realitesine dönüp bakmak gerekiyor. Gerçekten bu toplumlar kendilerine ait dinamikler dolayısıyla demokratikleşiyor ve şiddeti dışlayan sistemler haline geliyorlar mı? **H. Kutlu** bu konuda derin bir yanılğı içerisinde. Söylediklerinin **metropoller için geçerli** olduğunu kabul ederek (insanlığın onda biri buralarda yaşamaktadır) tartışmaya çalışalım. Şiddetin bu toplumlarda dışlanıp dışlanmadığı konusu gerçekten sorunun temel noktasıdır. Şiddetin dışlanmış olduğu ve dolayısıyla da demokratik ilişkilerin egemen olduğu toplumların sözkonusu olduğu durumda tüm toplumsal ilişkilerin günümüzdeki kavramların dışında olacağı gibi, kullandığımız bütün politik kavramlar da yerlerini başkalarına terketmek zorundadır. Bugünkü realitenin bu olmadığına dair vereceğimiz bir iki örneğe **H. Kutlu** da katılacaktır. Onun ele aldığı ülkelerde **militarizm, bürokrasi ve tekelcilik** hali hazırda egemen karakterdedir. Saldırı amacına yönelik olarak oluşturulmuş devasa orduların var olduğu, polisin toplum yaşamında en büyük denetimi yarattığı, bürokrasinin cılızlamak şöyle dursun, toplum üzerindeki denetimini pekiştirebilmek açısından yeni yeni silahlara sahip olduğu koşullarda şiddetin topluma egemen olmadığını nasıl söyleyebiliriz. Bir trendden sözedildiği söylenecekse, bu trendin günümüz dünyasında egemen olma şanslarının üzerinde titizlikle durmalı ve vadeleri konusunda öngörülerde bulunabilmeliyiz. Zira yüz sene sonra hakim olabilecek bir trendden sözediyorsak, politika açısından etmesek de olur. Bu bir tartışma konusu. Üstelik o trendin ortaya çıkmasında uzlaşmaz bir sosyalist mücadelenin katkılarının olup olmadığı irdelenmeden de bu trendi esas alarak davranabilmek olanaklı değildir.

Gene sözkonusu toplumların şiddetten en küçük hücrelerine kadar arınmamış olduğunun ve arınma eğiliminin de bütün mücadelelere rağmen ne kadar cılız kaldığını gördüğümüz en önemli alanı aile varlığını sürdürmekte ve kadının erkek üzerindeki baskısı kendisine yeni kılıklar bularak devam etmektedir. Herhalde bu baskının şiddeti içermediğini, temelini şiddet olmadığını iddia edemeyiz. Bu durum erkeklerin şiddet aygıtları içerisinde kadınlara karşı da örgütlenmiş olmasıyla o kadar bağlıdır ki, bu görülmediği takdirde toplumda militarizmin, dolayısıyla şiddetin neden destek görebileceğinin anlaşılması olanaksızdır. Kadın sorununun derin köklerini görmeden konuşanların kendi politik amaçlarına uygunluk açısından toplumlar da şiddeti dışlayan bir eğilimin egemen olmakta olduğunu iddia etmeleri çok kolay olmaktadır.

Şiddetin bu toplumlardan dışlanmadığı ve dışlanamazlığına dair bir başka realite bu toplumların yeni sömürgeci toplumlar olduklarıdır. Metropollerin yeni sömürge ilişkilerini devam ettirirken bunu şiddetle temellendirmediklerini sanacak kadar dünya gerçekliğinden habersiz kişilerle tartıştığımızı düşünmüyoruz. Metropoller bizatihi kendilerinin yaratmış oldukları sömürgecilik sisteminin sonucu olarak *"yoksul halkların tehdidi"* altında bulunmaktadır. Kendilerini şiddet araçlarından arındırdıkları gün dünyanın beşte dördünün istilasına uğrayacaklardır. Bu gerçekliği onlar görmüyorlar mı? Böyle bir istilaya karşı şiddetin dışında hangi araçlarla karşı durabilirler? Tek bir şekilde, ülkelere toplamış oldukları zenginliklere bu ezdikleri halkları adil bir biçimde ortak etmekle. Bu doğrultuda yeni sömürgecilik yöntemlerinin dışında hangi paylaşma trendiyle yüzyüze olduğumuz söylenebilir? Böylesine tek bir neden bile **militarizmin temellerini** beslemeye devam edebilir. Metropol halklarının bu durum karşısında aldıkları tutumların da umut verici olmaktan ziyade moral bozucu olduğunu söylemek, proleter

enternasyonalizmini savunurken insana zor gelmektedir. Metropol halkları burjuvazileriyle uzlaşma içerisinde kalarak dünya halklarının sömürülmesine seslerini çıkarmadıkları müddetçe kendi toplumları içerisinde sanki bir barışçılık eğilimi varmış gibi görünmektedir. Ama en küçük bir müdahale bile bunun böyle olmadığını ortaya koymaktadır. Birazcık işsizliğin ortaya çıkmasıyla birlikte toplumların da yüzde onu geçmeyen yabancılar karşısında gösterdikleri ırkçı tepkilerin bunu yeterince kanıtladığı kanısındayız. Bunları söylerken de hiç bir şekilde şiddeti dışlayan eğilimlerin olmadığını söylemiyoruz. Kuşkusuz böyle kesimler mevcuttur ama bunlar bilimsel teknolojik devrimin ürünleri değil, tam tersine o bilimsel teknolojik devrimin zararlı sonuçlarını gören ve buna çoktan tutum almış olan kesimlerden oluşmaktadırlar ve buna yeni bir eğilim demek asla doğru olmaz. **Pasifizm** ve **hümanizm** düşüncesi dün de varolmuştur. Yüzeysel değerlendirmelerle belli akımların etkinliğini abartmak ya da bunların yepyeni birşey olduğunu iddia etmek kolay olabilir ama bu bize gerçekliğin bir fotoğrafını değil arzularımızın estetik yoksunu bir tablosunu verebilir.

H. Kutlu bu temelsiz savlarına dayanarak dünyanın yeni bir çağ içerisinde olduğunu ve dolayısıyla Leninizmin aşılmış olduğunu iddia ediyor. Pekala Marksizm daha eski olmak hasebiyle iki kat aşılmış olmuyor mu? **Lenin** yarattığı yenilenmeyle Marksizmin çağdaş yorumunu getirerek **Marksizm-Leninizm** kavramının kullanılmasına neden olmuştu. Şimdi madem çağ bir kere daha değişti. Marksizm iyice arkada kalan bir kavram olmuyor mu? **Lenin** kapitalizmin tekeli döneminin Marksizmini kurmuştu ve böyle anılmasının açık politik nedenleri vardı. **İkinci Enternasyonal**'den ayrı bir akım olduğunun ortaya konulabilmesi. Bugün **H. Kutlu** da **sosyal demokrasıyla** bir sınır çizgisinin tarif edilmesi gerektiğini söylüyor. Acaba hangi yeni tanımı getiriyor? Yoksa birçok çevrede iddia edildiği gibi sosyal demokrasinin haklı çıktığını o da kabul ediyor ama şimdilik söylenilmesinin siyasal dezavantajlara tekabül edeceğini düşünerek ihtiyatlı mı davranıyor? Birçok **Avrupa Komünist Partisi** bunu benimsediler. Benimsemelerinin temelinde de **H. Kutlu**'nun ortaya koyduğu argümanlara benzer olgular yatmaktadır. Ayrıca bu argümanlar doğru ise tesbit ettikleri strateji, Marksizmin kalıntıları içerisinde taşımak dolayısıyla çelişkiler içeriyor olsa da esasında mantıklı görünmektedir. Şiddetin egemenliğinin olmadığı, gelişmeyi temsil eden ve de demokratik olan bir toplumda şiddete dayalı devrimlerden bahsetmek, köklü kopuşları önermek ancak şiddet tapıncı içerisinde olan marjinal grupların fantezisi olabilir.

Leninizmin eskimesi karşısında Marksizmin eskimeden kalacağını savunan görüşler de vardır. Çağ değişse bile **Marks**'ın yöntemi açıklayıcı olmaya devam eder derler. Eğer birinin kullandığı yöntemle söylediklerinin hepsi ya yanlış çıkmış ya da dünyanın en kısa dönemini izah edebilmiş ise, bu yöntemin doğruluğunun güvencesi nedir? Böyle bir "**doğru yöntem**" anlayışı ancak idealizme mahsus olabilir. Bir yöntemin doğruluğu da bu yöntemin gerçek hayatta sağladıklarıyla sınanabilir. Elbette doğru bir yöntem yanlış kullanılabilir ama hiçbir kimse tarafından doğru kullanılamamış olan bir "**doğru yöntem**"in doğruluğunu bize kim garanti etmektedir? Zaten **H. Kutlu Marks**'ın yönteminden öyle şeyleri çıkarmaktadır ki, geriye **Marks**'la ilgili bir şey kalmıyor: **Marks**'ın yönteminin temel taşlarından biri bir sınıf mücadelesinin uzlaşmazlığı ve bunun tarihsel gelişmenin motoru olduğu sonucunu veren zıtların birliğidir. Toplumsal gelişmenin sorumluluğunu ezen ve ezilen sınıflara eşit derecede yükleyen bir mantığın **Marks**'ın yöntemiyle hangi ilişkisinin kaldığını söyleyebiliriz? Sokakları burjuvazi-

den fazla kirleten bir işçi sınıfı elbette H. Kutlu'nun bir keşfi değil. Patenti burjuva ideologlarına ait. Onlar burjuvazinin sorumlulukları karşısında işçi sınıfına sorumluluk yükleyebilmek için yırtınarak böyle acayip düşünceler geliştirmişlerdir. Elbette daha fazlasını da geliştirdiler, işçi sınıfını paralyze edebilmek için. Birkaç sene öncesine kadar, bu kadar kaba olanlarına H. Kutlu da ağzına geleni söylerdi. Ama SSCB'de perestroyka olduktan sonra hızlı bir bilinçlenmeyle burjuvazinin geliştiriciliğini, demokratikleştirdiğini ve işçi sınıfının burjuvaziye karşı taşıması gereken sorumluluklarını dile getirmeye başladı. *"İşçiler de sokağı kirletmiyor mu? O sokaktan ben de geçiyorum sermayedar da, işçi de. Delinen gökyüzü herkesi ilgilendiriyor. Kapitalizm sorumlu demek bana birşey anlatmıyor."*

Biz anlatalım:

Kirli sokaktan herkesin geçtiği doğru. Delik gökyüzü de herkesin tepesinde. İşçilerin ultraviyole ışığa karşı muafiyetleri yok. Ayrıca işçilerin silahların namlusundan çıkan mermilere karşı öz dirençleri olmadığı gibi, yersarsıntısı karşısında en az burjuvalar kadar etkilenirler. Acaba bu sözlerin politika açısından bir anlamı var mı? H. Kutlu'ya göre çok büyük. Çağın değiştiğine işaret edecek kadar büyük. Hatta buna dikkat etmeliydi, işçi sınıfının sorumluluk duygusunu artırabilmek için: Bu göğü delen gazları işçiler bizatihi kendileri üretmiyorlar mı? Tamamen öyle. Savaşlarda da burjuvazinin bizatihi savaştığına, nadiren şahit oluşu. Savaş fiilen yürütenler de bizatihi işçilerdir, köylülerdir. Savaş olduğunda da bunu burjuvazi çıkardı, bu bizi ilgilendirmez demeyiz. Ama dermiyiz ki, *"savaşta burjuvazi sorumludur lafı bana birşey anlatmıyor"* diye? Eğer anlatmıyorsa hangi tarafta durduğumuza bakmak lazım. Ezilenler savaş çıkarmışsa sorumlusu ezenlerdir; Ezilmekten kurtulmak için başka çareleri olmadığından dolayı. Bu çaresizliği yaratan kendileri değil bizatihi ezenlerdir.

Gökyüzü işçilerin biyolojik faaliyetleri sonucu çıkardıkları gazlardan değil, kar hırsı doymak bilmeyen burjuvazinin üretici güçleri yalnızca kendi amaçlarına hizmet edecek bir biçimde kullandığı için delindi. Sera etkisi işçiler çoğalıp da, daha fazla karbondioksit gazı çıkardıklarından değil, kardan başka motivasyona sahip olmayan burjuvazinin hırsının sonucu ortaya çıktı. İşçilerin bunlarda hangi sorumluluğundan söz ediyoruz? Global sorunlar denilince H. Kutlu'nun aklına burjuvazinin dünya çapındaki pisliklerinin sonuçlarının gelmesi yerine işçilerin sokaklara tükürmesi gibi şeylerin gelmesi gerçekten ilginç.

Kuşkusuz global sorunlar vardır. Sonuçları burjuvaziye de işçileri de belli ölçülerde birlikte etkilemektedir. Bunlarda işçilerin sorumluluğunu aramak yerine burjuvazinin kendisiyle birlikte dünyayı nasıl çürüttüğünün kanıtını bulmak bize daha doğru mücadele yöntemlerini sağlar. Ama burjuvazinin bir şeyleri çürüttüğünü, biz H. Kutlu gibi düşünmeye hazır olanlara anlatamayız, zira burjuvazi dünyayı geliştirmektedir! Çağı değiştiren bilimsel teknolojik devrimi burjuvalardan başka kim yaptı? Ekonomist mantık bugün bunu ilk defa söylemiyor. Her dönemde üretici güçler diye gözünü teknolojiye dikmiş olanlar ya gerçeği göremeyip, hiçbir gelişmenin olmadığını iddia etmek için abuk sabuk laflar etmişlerdir, ya da burjuvazinin sırasının henüz geçmediğini ve dolayısıyla onunla uyum içerisinde bir rotanın izlenmesi gerektiğini öne sürmüşlerdir. Aslında sosyalizm mücadeleleri tarihi bu düşüncelerin ağır izleriyle belirlenmiştir.

Çevrenin kirlenmesi konusunda bizim söylediklerimizden farklı bir argüman da sosyalist ülkelerin de kapitalist ülkelere farksız bir biçimde çevreyi kirlenmiş olduklarıdır. Gerçeğe bakıldığında sosyalist ülkelerdeki çevre kirlenme-

sinin kapitalist ülkelerdekinden geride kalmadığı görülmektedir. Soruyu o zaman baştan bir kere daha sormak zorundayız: Çevre neden kirlenmektedir?

Burjuvazinin çevreyi neden kirlettiğini anlamak zor değil. Karını azamiye çıkarmak temel motif olduğunda başka değerlerin de buna göre şekillenmekte olduğunu anlamak zor olmaz. Dolayısıyla, burjuvazinin karlarının azamileşmesine görünür hiçbir etkisi olmayan çevre kirlenmesini burjuvazinin ciddiye alması için hiçbir neden olamazdı. Kendilerinin oturdukları yerler eskiden beri seçkindir. Buna karşılık işçiler çoğunlukla fabrika çevrelerinde oturmuşlardır ve buralar hiçbir zaman için kirlilikten kurtulamamıştır. Bu yüzden binlerce işçi ve çocukları bu pisliğin kurbanı olmuşlardır. Bu dönem içerisinde burjuvazinin hiçbir çevre kirliliği sorunu olmamıştır. Gerçek bir doğa yıkımı gerçekleşmesine rağmen, çalışanların çevre kirliliği konusundaki girişimleri gelişmemiş olsaydı burjuvazinin bu sorunla daha uzun yıllar ilgileneceğini bekleyebilmek için gerçekten çok naif olmak gerekir. Bilim adamlarının uyarıcılığının ne kadar burjuvazi için uyarıcı olduğunu anlamak için ise daha önceki yıkıcı girişimler konusunda alınmış olan tutumlara bakmak gerekir. Elbette burjuvazi kendisini de yıkıma götürecektir olduğu açık olan bir girişim karşısında tereddüt eder. Ama çevreyle ilgili sorunlarda bunun sonuçlarıyla ilk yüzyüze gelecek olanın burjuvazi olduğunu düşünmek için de hiç bir neden yoktur.

Bu gerçekliğe rağmen sosyalist ülkelerin nasıl olup da aynı problem karşısında farklı bir tutum takınmamış olduklarını anlamak bazılarımıza kuşkusuz zor gelecektir. Bu noktada Sovyetçisi de Arnavutlukçusu da aynı açmazın karşısında bulacaklardır kendilerini. Sosyal emperyalizm teorisini savunanlar kendi savundukları ülkelerin konumlarını akıllarına getirmeksizin, bu ülkelerde sosyalizmin olmaması dolayısıyla kapitalist ülkelerle aynı sonuçların ortaya çıkmış olmasına şaşmamak gerektiğini ilk ağızda rahatlıkla söyleyebilirler. Ne var ki, bunların Çin'in ya da Arnavutluk'un çevre kirliliği konusundaki başarılarının ne olduğunu sorduğumuzda verilebilecek bir yanıtlarının olmadığını kestirmek zor olmasa gerek. Çevreyi kirliletmemiş olan tek bir ülke örneği bulmak neredeyse olanaklı değildir. En geri ülkelerde bile ortalığı plastik torbaların kaplamış olduğunu görmek mümkündür.

O zaman sorun ne? İnsanlık sınıf farkı olmaksızın farkında olmadan aynı kadere doğru ilerlemek mecburiyeti içerisinde mi kalmıştır? İlk bakışta birçok sosyalist böyle görünüyor. Türkiye'deki örneklerden H. Kutlu bunu şöyle dile getiriyor: "*Çağ değişti. Marksizm-Leninizmden söz etmek olanaklı değil. Kapitalizm yeni bir aşamaya girdi.*" Öyle değil. Marksizm üretici güçlerle eşitlenen teknolojinin geliştirilmesine indirgendi. Bu yaklaşım insanı bir adım geriye koyduğu gibi, doğayı da daha gerilere yerleştirir. Tabii insanlığın denetimi dışında geliştirilen teknoloji insanı da doğayı da yıkar. İnsanların, birşeyler kavrayışlarının dışına çıktığında buna açıklamalar bulabilmek için yeni kavramlar öne sürmek zorunda olduklarını biliyoruz. Bunu hiç şüphe yok ki, H. Kutlu da biliyordur. Gerçekten eski bildiklerimiz içinde bulunduğumuz durumu açıklamaz hale geldiğinde, yeni bir bakış açısını ortaya getirmek zorunluluktur. Ama burada bir durup dinlemekte büyük yarar var. Yeni birşeyler öne sürmeye kalkışmadan önce, savunduğumuzu iddia ettiğimiz şeyi iyi bilip bilmediğimizi bir kere daha denetlemek gerekir. H. Kutlu işte bunu hiç yapmadı. O, kendisine eski sistemin çöktüğü söylendiğinde, sanki herşeyi gereği gibi savunmuş gibi eski sistemin artık işlemez olduğunu ilan etmekte beis görmedi. Bu yalnızca onun hatası değil, kulağını ayırmadığı

ideolojik önderlerinin de ortak hatası. Anlamak gerekir tabii; insanın yıllarca savunduğu şeyin savunduğu şey olmadığını kabul etmesi çok zor. Bazı durumlarda da imkansız. Politika böyle alanlardan biri. Yanıldığını kabul etmek yerine, eski savunduklarının zamanının artık geçmiş olduğunu, yeni koşullar içerisinde yaşamakta olduğunu savunmak, sözkonusu düşünüş sistemi ile daha uyumlu görünmekte. *"Somut şartların somut tahlili gerekli"* demiyor muyuz? Böylelikle güvenilir bir politikacı olabilmek açısından yanılmaz olduğumuzu ve şartların değişmesiyle birlikte kendisini değiştirebilecek esneklikte ileri bir kişi olduğumuzu da birlikte kanıtlamış oluyoruz.

Marks'ın teorisinin daha kendi zamanından beri çarpıtılmakta olduğunu, kendisinin ve Engels'in anlatımlarından biliyoruz. Çarpıtmanın çok çeşitli biçimleri de var. Ama bunlar içerisinde biri çıkışından beri bu teorinin peşini bırakmış değil. Marks'ın teorisinde sözkonusu edilen üretici güçlerin tekniğe eşitlenmesi ve bundan üretilen sonuçlar. H. Kutlu'da çağın değişmesini bilim ve teknolojiadaki değişikliklerde gördüğü için, kapitalizmin değerlendirmesini Lenin'den farklı bir biçimde ele almak gerektiğini söylüyor. Niye sadece Lenin? Bu açıdan Marks daha köhnemiş değil mi? Onun anlattıkları Lenin'inkilere göre daha ipe sapa gelmez şeyler, bilimsel teknolojik değişimler açısından!

Kendi bakış açısı içerisinde H. Kutlu'nun durumu böyle görmekte olduğundan kuşku duyabilmek için hiçbir neden yok. Ama politika insana bazı şeyleri söyletmez, arkasındakilerden kopmak kaygısıyla. Ayrıca temelsiz kalmak korkusu da bazı şeyleri bilince çıkarmayı engeller. Gerçek neyse en devrimci olan odur. Temelsiz kalacaksak bile gerçekliği tanımaya uğraşmak zorundayız. Bu kapıdan girerken her türlü kuşkuyu kovmak gerekiyor. Ama zor tabii. H. Kutlu hangi politik ve psikolojik etkenlerin sonucu yargılarına varıyor, kestirmek bizim için zor. Ama yargısını bir kere daha aktarmakta yarar var:

"Sınıf çelişkisi, ezen-ezilen ulus çelişkisi ortadan kalkmadı ama dünyaya ilişkin gerçeği yalnızca bu açıdan, dar sınıf açısından bakarak anlamak mümkün değildir.....Bilimsel teknolojik devrim bütün ilişkileri değiştirdi."

Öncelikle ifadenin kendi içerisinde tutarsız olduğunu görmek gerekiyor. Ezen ezilen ulus gerçeğinin sınıf gerçeğiyle, hele *"dar sınıf açısından bakmak"* la doğrudan bir ilişkisinin olmadığını bilmek için, ille komünist olmak gerekmiyor. Ama ulus meselesi dilinin ucunda iğreti bir biçimde duran kişi için bütün bunları bir torbaya doldurmakta bir mahzur yok kuşkusuz. Ancak aktardığımız ibarenin asıl can alıcı yanı bu değil. Esas problem, *"bilimsel teknolojik devrimle birlikte artık sınıf ve ulus çelişkilerine, ortadan kalkmamış olsalar bile, dar sınıf açısından bakmanın mümkün olmadığı."* Acaba hangi devirde, dünyayı anlamak için *"dar sınıf açısından bakmak"* doğru idi? H. Kutlu'nun ifadesi doğrudan doğruya, bir devirde, *"dünyayı anlamak için dar sınıf açısından bakmanın doğru olduğunu"* anlatmaktadır. Bu Marksizmin bir bayağılaştırılmasıdır. Eğer H. Kutlu, bilimsel teknolojik devrimi farkedemediği devirde, dünyayı anlamak için dar sınıf açısından baktığı için yanılığa düşmüş olduğunu zannediyorsa iki defa daha yanılığa düştü demektir. Bu bilimsel teknolojik devrimin henüz sözkonusu edilmediği devirde, Marks ve Lenin'in dünyaya böyle bakıp olanı biteni anladıkları anlamına gelir. Öyle değil. Lenin'in koca ekonomizm eleştirisini aktarmaya kalkışmayacağız, sadece bir sözcüğü ile yetineceğiz:

"Eğer işçiler öteki toplumsal sınıfların herbirini, entellektüel, manevi ve siyasal yaşamlarının bütün belirtilerinde gözleyebilmek için somut ve herşeyden önce"

güncel siyasal olgular ve olaylardan yararlanmasını öğrenmezlerse, eğer materyalist tahlil ve ölçüleri nüfusun bütün sınıflarının, tabakalarının ve kesimlerinin yaşam ve eylemlerinin bütün yönlerine pratik olarak uygulamayı öğrenmezlerse, çalışan yığınların bilinci, gerek bir sınıf bilinci olamaz."

Lenin'in şu sözlerinin "*dar sınıf açısından bakmak*"la ne alakası var acaba? Bırakalım "*dar sınıf açısından bakmay*" bu sözlerden neredeyse işçilerin birer entelektüel olmalarını istediğini bile çıkarabiliriz. Ama kendimize göre bir Lenin yaratmak ve ona "*dar sınıf bakış açısını*" yüklemek zor değil elbet. O zaman kolayca bertaraf ederiz Lenin'i. Diyelim aramızda bir yanlış anlaşma var ama sonuçta "*dar sınıf açısından bakmamakta*" anlaşıyoruz. Lakin, H. Kutlu'nun "*dar sınıf açısından bakmamak*" dediği bizim bilebildiğimiz "*sınıf indirgemeci perspektif*" değil; burjuvazıyla ortak sorumluluk taşımama anlayışını eleştiriyor. Sorunun tehlikeli yanı burası. Bir sözcük kapsamından koparılmış olarak yeni biçimde kullanılıyor. Haklı bir terime ayağını basarak, yeni diye "*insanlık*" teorisini sunmaya çalışıyor; Marks'ın, Lenin'in sınıflar teorisinin ayaklarını kesmeye uğraşılıyor. Sınıflar teorisi sınıf antagonizmalarını içerir, dolayısıyla işbirliğini değil çatışmayı savunur. Bunu, Marks'ın "*dar sınıf açısından bakmadan*" yaptığı dünya tahlili esas olarak zorunlu kılmaktadır.

"*İlkel evresinden çıkıp, üretici güçleri geliştiren ve demokratikleşen bir kapitalizm*" çerçevesinde, ileri olmak isteyen her güç, farklılıkları olsa bile bu sistemle işbirliği içerisinde olmadan tarihte ilerletici bir rol oynayamaz. Bu son derece mantıksal bir yaklaşımdır. Hele işbirliği yapmamasının geliştirdiği bir takım problemlerin tüm insanlık için yıkıcı olabilecek sonuçları bariz bir biçimde ortaya çıkmışken bundan imtina etmek insanlık düşmanlığına bile tekabül edebilir. Böyle bir durumda sınıf ve ulus çelişkileri varolmaya devam etse bile, bunları tahrik edip gelişmelerine ve işbirliğini bozucu sonuçlar üretmelerine yol açmamak gerekir.

Bu düşünce ne felsefi ne de politik anlamda yenidir. Felsefi anlamda en ilkel insancı düşüncelere ayağını basmaya çalışırken, politik düzeyde sömürgeciliğin yeni biçimlerinin savunuculuğunu yapmaktadır. Onun için bağımsızlık kavramıyla da oynamaya çalışmaktadır: "*Örneğin, bağımsızlık kavramı, Türkiye için de değişmiştir. Dünyaya açılmak, ekonomik olarak da, politik olarak da zorunlu artık. Otarşik anlamda bağımsızlık yerine, ulusal egemenlik demek daha doğru artık.*" Türkiye dünyaya ne zaman açılmamıştı? Eğer H. Kutlu kendisinin bağımsızlıkla otarşikliği bir zamanlar aynı kavradığını anlatmak istiyorsa Marksizm adına kanuşmamalı. Marksizm uluslararası bir sistemden sözeder. Ama bu konuda da doğru söylemediğini öne sürebiliriz. Sovyetler'den bağımsız bir Türkiye sosyalizmini acaba tasarlamış mıdır? Tabii burada ikinci bir sayfayı açmak gerekiyor. "*Dünyaya açılmak, ekonomik olarak da politik olarak da zorunlu artık.*" Bu konuda H. Kutlu'ya düşen pek bir görev kalmadı sanıyoruz. Ekonomik olarak dünyaya açılmaksa, bunu Cumhuriyet Hükümetler'i çoktan yaptılar ve son adımlarını 12 Eylül darbesi attı ve en başarılı sürdürücüsü de Özal'dır. Özal'la yarışmaya kalkışmak H. Kutlu'nun harcıdır diye düşünebilmek çok zor.

Politik olarak ise, Nato'ya girişle birlikte bu süreç büyük bir hız kazandı. Şimdi Avrupa'yla bütünleşebilmek için çabalayıp duruyoruz. Onlar izin verdikleri gün bunu da muhakkak gerçekleştireceğiz.

H. Kutlu'nun dünyaya ekonomik ve politik olarak açılmak dediği uluslararası işbölümüne entegre olmak ve bunun politik gereklerini yerine getirmek de-

mektir. Zaten "demokratikleşen ve üretici güçleri geliştiren bir sistemin" dışında kalmaya kalkışmak demek, otarşiye boğulmak, yani çağın gerisinde kalmış ilişkiler içerisinde kavrulup gitmek anlamına gelir.

H. Kutlu reel sosyalizmin başarısızlıklarını Marksizme fatura etmeye çalışan "yeni düşünce" taraftarı olarak, aslında çoktan ilan edilmiş olan "sosyalizmin kapitalizm karşısındaki yenilgisini" bir kere daha ilan ediyor. Felsefe alanında bu yenilgi çok önceleri ekonomizmle birlikte ilan edilmişti. Ama bir kesim bunu politik alanda benimsemedi. Ta ki bu politik iddia kendini tutarsızlıklarıyla çökerene dek. İkinci Enternasyonal'in ekonomizmi Üçüncü Enternasyonal partilerini adım adım sardıktan sonra, kapitalizmin karşısındaki ricatın açık ifadesi olarak, hem sosyalist ülkelerde hem de kapitalist ülkelerde, sosyalist, komünist partileri sınıf mücadelesi yerine "insani değerlere dayalı" bir anlayış geliştirmeye çalıştılar. Kruçev dönemi bu düşüncenin en yaygınlık kazandığı devir oldu. "İnsani sosyalizm" Avrupa'da da Avrupa komünizmi olarak kendisini açığa vurdu. Arada varolan çatışmaya rağmen, felsefi zemin ortak bir biçimde hümanizm görüşüydü. SSCB'de bu doğrultudaki ilerleyiş proletarya diktatörlüğünün artık sınıfların ortadan kalkmış olması zemininde "bütün halkın devleti" çerçevesinde gelişirken, batıdaki partilerde de "proletarya diktatörlüğünün artık gerekli olmadığı" zemininde geliyordu. Zaman içerisinde ayrı olan kavramlar birleşmeye ve perspektif tam tamına aynılaşmaya başladı. Sonuçta farklı yollardan yürünerek "sosyalizmin bireyi ihmal etmiş olduğu" (!) görüşünde birleşildi. Kuşkusuz böyle bir ihmalin sonuçlarını ortadan kaldırmak için buna yeterli yeni bir teori geliştirmek gerekiyordu. Kimilerine göre bu Marks'ın gençlik yazıları içerisinde vardı ve oradan aktarılabilirdi, kimilerine göre ise, çağın paradigmaları artık değişti ve bu yeni paradigmalara uyarlı bir biçimde Marksizm kendisini yenilemeliydi.

Örtük ya da açık bir biçimde bu yeni paradigmanın "bireyin özgürlüğü" olduğunu görmekteyiz. Bizce bu yeni bir paradigma değil, 17. yüzyıl ideologlarının uğraştıkları ve burjuva ideolojisinin temelini oluşturan paradigmadır. Marksizm açısından bunun "yeni"ye tekabül eden hiçbir yanı yoktur. Tam tersine Marksizmin kendisini kurarken çatıştığı temel paradigmalardan biridir bu. Marksizm bireyin özgürleşmesi sorununu "hümanizma"nın dışından sınıf mücadelesinin içinden ele almıştır. Marksizmin kendisinin, felsefi olarak hümanizmaya karşı oluşu dolayısıyla, kelimenin günlük kullanımdaki çağrışımlarından yararlanılarak, insani olmadığı demagojisiyle çürütülmeye çalışılmaktadır. Burjuvazi bu saldırısını açıktan yaptı ve revizyonizmin ve sağladığı olanaklar sayesinde Marksizme "gayri insani" damgasını vurabildi. Bu damgadan kurtulmak savıyla da Marksizmin düzelticileri, hümanizma düşüncesini Marksizmin içerisine sokarak ona burjuva düşüncesi karşısında diz çökerttiler.

İnsanın tarihsel oluşum olduğunu savlayan Marksistler, hümanizma düşüncesinin tersine olarak "insan özü"nü kendini dışa vurma yerine, sınıf mücadelesinin yarattığı yeni koşulların şekillendireceği yeni insandan sözederler. Her hangi bir somut momentte "bir insan özünden" sözedip, somutlamaya kalkışırsak, egemen ideolojinin şekillendirmiş olduğu belli bir tarihsel dönemin insanından sözetmiş oluruz. Bu insanın özgürleşmesinden sözettiğimizde de, bu somut insanın ilişkilerinin taşıyıcısı olduğu sistemin pekiştirilmesinden daha fazla birşey yapmış olmayız.

Bugün sosyalizm, kendi hatalarını bir yana koyduğumuz takdirde, günümüz insanı gözünde hangi alanda yenilmiş görünmektedir? Kapitalizmin sağla-

miş olduğu maddi refahı sağlayamamış olmakla, kuşkusuz propaganda alanında büyük önemi olan demokrasi sorununu süren sosyalizm pratiginin sosyalizme ait olmayan bir hatası olarak kabul ettiğimizden dolayı sözkonusu etmiyoruz. Ama maddi refah alanındaki görüntüde bir çarpıtmanın ve insanlığa karşı bir yanın olduğunu tespit etmek zor olmamaktadır. Birincisi kapitalizm bu maddi refahı dünyanın en küçük kesiminde, insanlığın en az beşte dördünün çıkarlarına karşı gerçekleştirmiştir. İkincisi ise, sağlanan bu maddi refahın insanlığın emrinde olabilecek olan kaynakların ciddi bir israfı sayesinde gerçekleştirmiştir. Bu iki nokta insanlık gözünde kapitalizmin mahkum edilebilmesi için yeterlidir. Ama illüzyonlar ve ideolojik hegemonya sosyalizmin zaafı karşılarında kapitalizmi cazip gösterebilmektedir.

Sözkonusu bu cazibeye sınıf bilincine sahip olmayan insanların ideolojik hegemonya dolayısıyla kapılmalarını anlamak zor değildir. Ama sınıf bilinci içerisinde olduğu iddiasında olan kişilerin bu cazibeye kapılmalarını anlamak aynı ölçüde kolay olmamalıdır. Elbette burada bu kişilerin de sınıf bilincine sahip olmadıklarını ya da işçi sınıfının karşısında pozisyon tutmuş olduklarını söyleyerek sorunu kolayca çözmüş olabiliriz. Bu belirleme doğru olmasına rağmen nedenleri üzerinde durulmadığı takdirde sınıf bilincine sahip olduklarını zannedenlerin de değişik yollardan aynı yere varmalarının önünde bir engel oluşturmaz. Bu noktanın üzerinde ciddiyetle durmanın zorunluluğunu, sosyalizme gönül vermiş ve bu uğurda birçok çileye katlanmış insanın ikna olmuş bir biçimde sözkonusu ettiğimiz düşünce çerçevesinde yer almaları gerekli kılmaktadır. Bizce H. Kutlu gibi bir çok insan sosyalizme gönül vermiş olarak birçok çileye katlanmayı kabul ettiler. Ama bugün işçi sınıfına burjuvanın sorumluluğunu taşımaları gerektiğini anlatmaya çalışmaktadırlar. Bu noktada sınıf mücadelesini felsefe alanına taşımak gerekmektedir. Zaten sınıf mücadelesi olarak cereyan etmeyen bir felsefi akıl yürütme de yoktur diyebiliriz.

Marks'ın büyük keşfi sınıf mücadelesinin tarihin ileriye götürücü motoru olduğuydu. "*Yeni düşünce*" bu alanda bir eksiklik olduğunu keşfetti. Ama bu şimdiki "*yeni düşünce*"ye ait değil. Sınıf mücadelesi perspektifinin "*insanı*" ihmal ettiği esas olarak burjuvazinin bu iddiasına karşı çıkış biçimleri gerçekten Marksistler arasında sınıf mücadelesi perspektifini insansız bir duruma indirgeyen yaklaşımlara olanak sağladı. Bu alanda burjuvaziye duyulan hinç bu perspektifte en katı olmanın, en proleter bir tutum olduğuna dair sağlam inançlar yarattı. Ne var ki, insansız bir sınıf perspektifi bütün insanların yerine bu perspektifi savunan kişiyi geçirir ve herşey bu kişinin safında temsil edilir hale gelir. "*Kişiyi takip*" perspektifi eğer böyle eleştirilebilirse somut insanlar sınıf perspektifi içerisinde yerlerini bulabilirler.

Ne var ki, dünyanın ilişkileri, birbiriyle dostça konuşan ve sorunları yalnızca tartışmalar düzeyinde çözen insanlar arasında cereyan etmemektedir. Ortada birbirlerine savaş hileleri yapmak zorunda olan insan kümeleri, sınıflar tabakalar vb. vardır. Bu nedenle de bu gruplaşmalar arasındaki ilişkilerin nesnel konumu tesbit edilmek zorundadır. Marks'ın yaptığı budur ve burjuvaziyle proletarya arasındakiini de bir yoketme savaşı, antagonizma olarak değerlendirmiştir. Bu noktada Marks'a ya da Lenin'e yüklenmek istenen sınıf indirgemeci mantık onlara değil diğer sahiplerine aittir. Marks teorisini insansız bir sınıf anlayışından değil, tam tersine Hegelcilikten gelmek dolayısıyla öncelikle insan üzerinden kurmaya başladı. Bu kurgunun imkanlarını tükettiği noktada, o insanlar arasındaki ilişkilere

rin gerçek temelini keşfederek sorunu sınıflar düzeyine taşıdı.

Şimdi hümanizma konusunda Marks'ı kendilerine tanık kılmaya çalışan birçok teorici, Marks'ın erken dönem yazılarında bu iddialarına belli kanıtlar bulabilmektedirler. Bu düşünüş biçimi zorunlu olarak tüm insanların sorunlarını birlikte çözmeye kalkışmak gibi bir düşünceyi de beraberinde getirmekte ve olmazları oldurmaya çalışmakla, tarihen haklı olanlara, tarihin gerisinde kalmak zorunda olanlara diz çökmeyi ya da en azından geçmiş tarihi yaşatmakta tarih öncesine taviz vermeyi önermektedir. Bu yaklaşım biçimi Kruçev döneminde ve Avrupa komünizmi içerisinde Stalin eleştirileriyle haklılığa kavuşturulmaya çalışıldı. Stalin'in ekonomizme yönelişini görmek yerine, onun dogmatizmine saldırma çerçevesinde sınıflararası uzlaşma teorilerine de temellik edecek olan hümanizmayı keşfettiler. Bu, Stalin'e yöneltilen eleştirilerin onu kişilik temelinden ele alması- nın mantıksal bir sonucu olduğu gibi özellikle, faşizme karşı verilen mücadelenin de bir ürünüdür. Faşist diktatörlüğün çizimleri altında ezilmiş insanlar demokra- si bayrağı altında kimliklerine yeniden sahip çıkabilecekleri bir konuma ulaştılar. Anti faşist mücadelenin genel demokrasi şiarı altında sürmüş olması, burjuva demokrat düşüncelerle sosyalist demokrat düşüncelerin birbirine karışmasına neden olmuş ve birçok noktada Hitler diktatörlüğüne benzetilebilen Proletarya Diktatörlüğü, anti faşist zaferdeki payına rağmen, burjuva düşüncesi önünde ge- rilemek zorunda kalmıştır. En önemli iki nokta da, insan ve demokrasi idi. Em- peryalizm bu avantajını pekiştirebilmek amacıyla soğuk savaş gündeme soka- rak sosyalist düşünceyi daha tecrit etmeye çalıştı. Sosyalistlerin buna yanıtı ise, felsefi ve politik alanda tavizlerle durumunu kurtarmaya çalışmak oldu. Özellikle İtalyan ve Fransız Komünist Partileri, Marksizmin sınıf uzlaşmazlığı ve prole- tarya diktatörlüğü kavramları yerine, hümanizmayı ve sınıflararası uzlaşmayı ge- çirdiler. Bu İkinci Enternasyonal'e yeniden bir dönüştü. Şimdi "yeni düşünce" bu çerçeveyi benimsemekte ve aynı argümanlarla ilerletmeye çalışmaktadır.

Ne var ki, "yeni düşünce"nin konumu Avrupa komünistlerinin konumundan da gerici bir noktaya sürüklenmiş bulunmaktadır. Sancaklarının en üstüne ulus- lararası işbölümüne entegre olmak gerektiği ve kapitalizmin ilkel safhasını aşip demokratik bir evresine ulaşmış olduğunu yazmamışlardı. Bunu çağırış- tırabilecek olan ifadeler olsa bile bunları en alçak sesle dile getirmekteydiler. Bu "yeni düşünce" yarı sömürge ülkelerin egemen sınıflarının işbirlikçiliğini, emper- yalizm dünya üzerindeki hakimiyetini onaylayan, Marksizme burjuvazi karşısın- da diz çöktürterek işçi sınıfının ve diğer emekçilerin burjuvaziye teslimiyetini sağ- lamaya çalışan çok "eski bir düşünce". Bu düşüncenin günün koşulları içerisinde Türkiye'de en iyi temsilciliğini yapmış olan 12 Eylül bezirganları ve Özal'dır. Ona karşı şimdiye kadar sağdan çıkarılan rakiplerin hiç biri başarı elde edemedi. Soldan çıkan yeni rakibin ise ne kitle ilişkileri ne de uluslararası ilişkileri bu rolü oynayabilmek için yeterli. Bu durumda rakip rolüne soyunmak yerine, Özal'ın eksiklerini gidermeye çalışan destekçisi olmak daha sağlıklı olur.

Bu sözler kuşkusuz ağır. Sol içerisinde birbirine birşeyler anlatmak isteyen- lerin kullanmaması gerektiğine biz de inanıyoruz. Ne var ki, gerek uluslararası düzeyde bu politikaya ilişkin olarak dinlediklerimiz, okuduklarımız ve izledikleri- miz, gerekse H. Kutlu'nun kendisinin anlattıkları bizim bakış açımızdan başka hiç bir değerlendirmeye olanak tanımamaktadır. Umarız bu politikanın gönlü ha- la sınıf mücadelesine bağlı takipçileri kendilerini gözden geçirirler ve bizler de böyle bir uslubu kullanmaktan kurtuluruz.

KÖRFEZ SAVAŞI VE SOSYALİST TAVIR

K.KURUL

1990 yılının ikinci yarısı boyunca, **Doğu Avrupa**'daki gelişmelerin yanısıra, dünyanın ilgi odağı olma özelliğini sürdüren **Körfez Krizi**, bugünlerde ulaştığı boyutlar itibarıyla görünüşte bir tür atari oyununu andıran ciddi bir savaşa dönüşmüş durumda. Altı ay boyunca karşılıklı suçlayıcı demeçler, askeri yığınaklar ve silah satışlarındaki astronomik artışlarla adeta bir film çekimi gibi tüm dünyanın gözleri önünde sürüp giden bir savaş hazırlığından sonra artık füzeler, uçaklar, tanklar konuşuyor. **Türkiye** kriz ve savaş bölgesinin kritik ülkelerinden biri. Bölgedeki tek NATO üyesi ülke olması, **Kürdistan**'ın en büyük parçasını işgali altında tutuyor olması, **Irak**'ın **Musul-Kerkük** bölgesinde **Türkiye**'nin tarihsel hak iddialarından söz ediliyor olması, ekonomideki tıkanmaya siyasal çıkış yollarının bulunmasındaki zorluklar ve daha bir dizi neden **Türkiye**'nin krizden ve savaştan ciddi biçimde etkilenmesine yol açıyor. Dolayısıyla biz sosyalistleri de etkiliyor ve gelişmelerin seyrine göre daha da derinden etkileyeceğe benziyor.

Bu kısa yazımızda amacımız genel bir **Dünya-Türkiye** değerlendirmesi yapmak olmadığından, savaş-toto tahminlerini bir yana bırakıp, sosyalistler olarak en kötü olasılıklara karşı bugünkü güç ve olanaklarımızla geliştirebileceğimiz karşı-tavırlar, alabileceğimiz karşı-tedbirler konusunda görüşler öne sürmeye çalışacağız.

Artık dolmuşta-vapurda, çarşıda-pazarda günlük ilişkilerimiz sırasında da farkedilebileceği gibi, bir savaş atmosferi kitleleri sarmakta ve hükümetten muhalefete, bankalardan bakkallara herkes kendince tedbirlerini geliştirmeye çalışmaktadır. "*Şuyuu vukuundan beter*" deyimini bu gibi haller için söylenmiş olmalı. Bu savaşta Türkiye bizzat yer alsın veya almasın, genelde politik baskı ve kısıtlamaların artmasının ötesinde; devlet terörünün özel olarak **Kürt Ulusal Hareketi** ile sosyalist örgüt ve çevrelerin üzerine çullanacağı bir kehanet sayılmasa gerek. Esasen bu kısıtlama ve saldırılar şimdiden başladı bile. Dolayısıyla hükümetin kriz ve savaş politikalarına ve militarizme karşı tavır ile saldırılara karşı tedbirler her ahvalde öncelikli görevlerimiz haline gelmiş bulunuyor.

Emperyalist savaşa ve militarizme karşı mücadelede merkezi sloganımız "**SAVAŞA HAYIR!**" olmalıdır.

Bugün sosyalist hareketin içinde bulunduğu örgütlülük düzeyi, daha doğrusu örgütsüzlüğümüz nedeniyle pek birşey yapamayacağımız öne sürülebilir. Kuşkusuz saldırıları örgütlü göğüslemek, güçlü karşı kampanyalar örgütlemek, geçerli merkezi politikalar üretmek ve bunların hakkını vererek yürütmek hepimizin arzusudur. Ancak bugün durum bu değildir diye ve durum böyle olana kadar yapılacak birşey yok da değildir. Bu durumda da yapabileceğimiz şeyler vardır. Mevcut ve olası politik gelişmeleri, aynı zamanda, örgütlülüğümüzü geliştirmenin, örgütlenmenin ek bir vesilesi yapabiliriz ve yapmalıyız.

Mevcut ilişkilerimiz çerçevesinde, olduğu kadarıyla, sözümüz ve eylemimizle "**SAVAŞA HAYIR**" eksenli bir hareketlilik içinde olabiliriz, bu eksenle bir

hareketliliği çevremize doğru yayabiliriz.

Son birkaç yıldır çeşitli vesilelerle oluşan platformların bu amaçla ortak harekete geçirilmelerine çalışılmalıdır. Sınırlı etkisine ve çoğu kez tıkanıklıklarla yüzyüze gelmesine rağmen hala belli bir işlevi bulunan **Dergiler Platformu**'nun faaliyete geçmesi için çaba göstermeliyiz. Ayrıca çeşitli devrimci odak ve çevrelerle işbirliği-eylembirliği platformları oluşturma yönünde çaba harcanmalıdır.

Ancak sosyalist odak ve çevrelerin durumu, gücü, etkisi ortada. Savaş gibi toplumun her ferdi, her kesimini doğrudan ve derinden ilgilendiren bir sorunda etkisi sınırlı bir propaganda ve eylemlilikle yetinilmesi politik bakımdan tasavvur edilemez, kabul edilemez bir tutum olacaktır. Bugünkü savaş karşıtı güçlerin ağırlıklı olarak burjuva muhalefet-burjuva parti örgüt ve kurumların- çatısı altında, ya da en azından bunların etki alanları içinde toplandıkları apaçık ortada. Perspektifler, orta ve uzun vadeli amaçlar, politik kaygı ve hesaplardaki farklılıklar ne olursa olsun, savaşa karşı olmanın ortak bir payda teşkil ettiği bütün güçlerle paralel-ortak mücadele bir gerekliliktir. Emperyalistlerin ve onlarla tam bir uyum halindeki TC Devleti'nin savaş politikalarının boşa çıkarılması, en geniş savaş karşıtı bir muhalefet blokunun oluşmasına ve etkili eylemliliğine bağlı olacaktır.

Bu anlayışla "SAVAŞA HAYIR!" eksenli bir mücadele içinde, burjuva muhalefetle temasa geçmekten, ortak eylemlilikten ya da bizzat onlar tarafından düzenlenen eylemlere, bağımsız tavrımızı ve kimliğimizi koruyarak katılmaktan; özellikle kitle gösterileri, iş yavaşlatmalar, grevler, boykotlar içinde aktif olarak yer almaktan çekinmemek, korkmamak gerekir. Bugün sosyalistlerin savaşa karşı mücadelede etkili olabilmelerinin temel yollarından biri, bu kitlesel eylem ve mücadele zeminleri içinde varolmalarından, etkili olmalarından geçer. Burjuva muhalefetin şekilsiz kalabalığı içinde boğulup kaybolmaktan bizi alıkoyacak olan, örgütlü davranış ve devrimci politik tavır ve kimliğin açıkça takdimi olacaktır.

"SAVAŞA HAYIR!" sloganı, yalnızca haksız bir savaşta ölüm, sakatlık, yokluk ve yıkımlara karşı olmayı değil; bununla birlikte ekonomik-toplumsal-kültürel hayatın askerileştirilmesine, gündelik hayat zembereğinin savaş gereklerine yönelik biçimde kurulmasına karşı da tavır almayı, mücadele etmeyi, burjuva devlet ve ordusunu teşhir temelinde gençlerimizi, evlatlarımızı savaşın yutmasına karşı, cepheye gitmeyi-göndermeyi red yönünde bir propagandayı da içerecek biçimde çerçevesi genişleterek ele alınmalıdır.

Savaş havasının hakim olmasıyla birlikte, sola-sosyalistlere yönelik saldırı ve operasyonlar, devletçe alınacak tedbirlerin muhtemelen başında yeralacaktır. Bugüne kadarki deneylerden, bu saldırıların, bir üslupla cephe gerisini güvenceye almak, başka bir üslupla "*vatan hainlerini*" öncelikle safdışı bırakmak adı altında yapılmaya kalkışılacağını tasavvur etmek güç değildir. Saldırıların dozunu şimdiden kestirebilmek zordur. Ancak bugünden görülebilen, sosyalistlerin daha sıkı bir devlet takibi ile karşı karşıya kalacakları ve bu durumun bir takım asgari-karşı tedbirleri gerektirdiğidir.

Alınacak ilk tedbir saldırıları örgütlü karşılamaya çalışmak olmalıdır. Bugünkü koşullarda, sosyalistlerin merkezi örgütlülüğünün buna elvermediğinin görüldüğü her alanda, savaşa karşı mücadeleyi de örgütlenmek için bir araç sayarak, kısmi, mevzi, mahalli örgütlülüklerimizi koruyup geliştirmeyi ve işlevli hale getirmeyi hedeflemeliyiz. Her birimizin kendi başının çaresine bakmak zorunda

olduğu bir ilişkisizlik zeminini değil, başımızın çaresine birbirimizle ve kitlelerle birlikte bakabileceğimiz bir ilişki zeminini temel almalıyız.

Savaşa karşı mücadelede, hareketsizlik tedbir değildir. Tersine daha fazla harekete, daha fazla sokağa, daha fazla kitlelerle ilişkiye yönelinmelidir.

Sosyalistler sendikalara, kitle ve meslek örgütlerine daha fazla yönelmeli, oralara daha çok yığılmalıdırlar. Yasal olanaklardan ve mevzilerden hiçbirini terketmemek için azami çaba gösterilmeli, amansız bir mücadele yürütülmelidir.

Savaş özellikle **Kürdistan** açısından ayrı bir anlam ifade etmektedir. Askeri harekate mekan olan bölgenin büyük bölümü **Kürdistan**'dır. TC açısından ise özel olarak **Kuzey Kürdistan**'dır. Daha şimdiden boşaltılan köyleri askeri birliklere konaklama yeri haline getirilen, hayvanlarını, ekili alanlarını terke zorlanan, boşaltılan, hastanelerden hastaları sokağa bırakılanlar onlar. Bu savaşın özel bir "**Kürt**" boyutu var. Bugün zalimler çarpışmasının ortasında bir mazlumun, **Kürt** ulusunun, zaten varolanlara ek ve daha büyük zarar ve yıkımlara uğramasını önlemeye yönelik, propagandaya ve mücadeleye önem verilmeli; **Türkiye ve Dünya** kamuoyunda soruna ilişkin bir duyarlılık yaratılabilmesi için olağanüstü çabalar sarfedilmelidir.

BİYOLOJİNİN MİLİTARİSTLEŞTİRİLMESİ VE YAŞAYAN SİLAHLAR

Cengiz ONUR

İnsanlar birçok savaşta birbirlerine karşı kendi cinsleri dışında pireden deveye, sivrisinekten fil'e keneden balinaya kadar birçok canlıyı kullanmışlardır ve hala kullanmaktadırlar. Askeri amaçlara hizmet eden ve 4 katagoride, yani **denemelerde, ulaşımında, haberleşmede** ve doğrudan silah olarak **tahrip**te kullanılan bu canlıları toplarsak herhalde orta büyüklükte bir hayvanat bahçesine sahip oluruz!

Zaman ilerledikçe ve mikroorganizmalar hakkında bilgiler zenginleştikçe istilacılar ve savaş planlayıcıları hayvanlar alemi yanında mikropları, bakterileri, virüsleri de hesaplarına katarak bu organizmaları silah olarak yüzyıllardan beri uygulamaya koymuşlardır. 14. yüzyılda Karadenizdeki liman şehri Kaffayı (Yalta yakınlarındaki bugünkü Feodossiya şehri) kuşatan Kırım Tatarları 3 yıllık başarısız bir kuşatmadan sonra vebalı leşleri ve fareleri kaleduvarlarının içerisine atarak kuşatılanları göçe zorlamışlar, şehri savunanlar ise hastalıktan kurtulacaklarını zannederek gemilerle **Avrupa**'ya kaçmışlar ve vebayı da böylece **Avrupa**'ya taşımışlardır. Sonuçta, ilerleyen 5 yıl içinde "**kara ölüm**" **Avrupa** nüfusunun üçte birini yok etmiştir.

1763 yılında "**yeni dünya**"ya akın eden ve karşılaştıkları yerli halka (indio gibi) bilinçli olarak çiçek hastalığını yayan göçmen ve sömürgeciler ise, o zamana kadar böyle bir hastalıkla karşılaşmayan ve dolayısıyla bağışıklığa sahip olmayan yerli halkı kırıp geçirmişlerdir. Bu yöntem özellikle 1800'lerdeki "**Trail of Tears**" safhasında tekrar uygulanmıştır⁽¹⁾.

Kapitalizmin gelişmesi, emperyalizmin sahneye girmesi ve buna paralel olarak gelişen bilim ve teknolojinin diğer alanlarda olduğu gibi mikroorganizmaları hakkında da yeni bilgiler, buluşlar ve veriler ortaya koyması, kapitalistlere sömürü (ve onun bir parçası olan savaşlar) için daha fazla ve yeni olanaklar sunmuştur. Kapitalizm geliştikçe gerçi üretim güçlerini de geliştirmekte, fakat **aynı zamanda** üretim güçlerin de en önemli rolü oynayan insani (ve insanın içinde

(1), Tarihe "**Trail of Tears**" diye geçen ve "**Gözyaşlarının Kervanı**" diye ifade edilebilecek olan bu süreç, Kuzey Amerika kıtasında doğu kıyısından batıya doğru yapılan yayılcılığı ve sömürgeciliği ifade etmektedir.

yer aldığı doğayı) tahrip etmeyi de hiç "ihmal" etmemektedir.

Bu yazının konusu olan biyolojik silahlar, virüste dahil olmak üzere **yaşayan organizmalardan** ve bunlardan elde edilen nüklein asitlerden oluşmaktadır ve canlılarda (insan, hayvan, bitki) hastalığa veya ölüme yol açma ve de müdahale ettikleri organizmalarda **üreyebilme** özelliğine sahiptirler. Sık sık biyolojik silah olarak görülen **Toxinler** de gerçi canlılar tarafından üretilmektedirler ve bunlardan bazıları hastalığa yol açan belli B. -silahlara dahil-lerdir (örneğin **Şarbon** hastalığına yol açan **Bacillus anthracis** gibi). Fakat toxinler **cansızdır**lar ve üreyebilme özelliğine sahip değildirler ve bu yüzden daha çok kimyasal silahlar kategorisine girmektedirler. Toxinlerin biyolojik silahlar ile beraber görülmesinin nedenlerinden biri de, geçmişte **Botulin** gibi bakteriyel toxinlerin biyolojik silahlar gibi **benzer** koşullar altında üretilmek zorunda olmalarıdır.

Mikroorganizmaların silah olarak, bilinçli ve zengin bilimsel teknolojik veriler ile uygulanmaya sokulmasına dair açık görüşler ilk defa 1.Dünya Savaşı'nın ertesinde kendisini göstermiştir. 1924 yılında **Silahlanmayı Kısıtlamak İçin Milletler Cemiyeti'nin Kimyevi Silahlar Komitesi'nin** bir sorusuna cevap veren tıbbi uzmanlar, *"etkileri durdurmak için elde bulunan korunma metodları göz önünde bulundurulduğunda, bu cinsten bir savaş önderliğinin bir savaşın sonucunu yalnızca az etkileyeceğini"* açıklamışlardır⁽²⁾.

Milletler Cemiyetinin Silahlanmayı Kısıtlama Komisyonunun sunmuş olduğu bir açıklamada, tecrübelerin veba salgınının oldukça çabuk engellendiğini gösterdiği ve tifo salgınının pireler ile yayılma olasılığının artık çok azaldığı belirtilmekte ve şu açıklama yapılmaktadır: *"Uzmanlar silahların mikroplar ile bulaştırılması konusu hakkında kullanılabilecek olan mikropların (**Streptokok** veya **Staphylokok**, **Şarbon sporları**, **ruam basilleri** vs.) uzun süre önce hazırlanıp metalik yüzeylerde kurutulması durumunda bunların bulaşıcı özelliklerini kaybedeceklerini belirtmektedirler. Bir mermi içine sokulan bu mikroplar ne ateşleme esnasındaki şoka, ne ısının yüksekliğine ne de her yaşamı tahrip eden bir patlamanın sarsıntısına dayanabilirler. Büyük bir tehlikeyi içinde barındıran tek metod, mikroplar ile dondurulmuş cam balonların uçaklar tarafından atılmasıdır"* ⁽³⁾.

Mikroorganizmaların silah olarak kullanılabilmesi olanaklarının pek fazla olmadığını söyleyen bu uzmanların aksine diğer yanda bazı politikacılar, askeri sorumlular ve bunların çevresindekiler biyolojik savaşın pekala yürütülebileceğini açıklamışlardır. 1925 yılında **Winston Churchill**, hasatı mahvetmek için **Mildiyu'nun**, atları ve hayvanları öldürmek için **Şarbon'un**, yalnızca ordulara değil aynı zamanda bütün topraklara epidemi salmak için vebanın kullanılabileceğinden ve bu alanlarda askeri-bilimsel araştırmaların **acımasızca** ilerletilmesinden bahsetmektedir. 1932 yılında bir açıklamada bulunan **Aldous Huxley** ise **Bacillus anthracis**'in insanlara karşı kullanılabileceğinden ve şarbon bakterisi bombalarının ancak bir kese kağıdının patlatılması kadar gürültü çıkardığından bahsetmektedir.

Aynı yıllarda ise **Shiro Ishij**, Japonlar tarafından işgal edilen Mançuryadaki Pingfan da dehşet vericiliği ile dillere düşen **"Unit 731"** adlı bir kurum oluşturmuştur. *"Kwantung-Ordusu Antiepidemi ve Su Sağlama Birliği"* adı arkasında fa-

(2) Woker, G.1925, Der Kommende Giltgaskrieg, Kultur-und Zeitfragen, Eine Schriftenreihe Herausgegeben Von Louis Satow, Heft 18 s.66, Ernst Oldenburg Verlag, Leipzig

(3) Woker, G.1925, s.67

aliyet gösteren ve caniliği bilimsel olarak yürüten bu "Unit 731", biyolojik ve toksinsel silahların geliştirilmesi ve denenmesinde özellikle Veba (*Yersinia pestis*) üzerine çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Aynı naziler gibi esirler üzerinde deneme yapan Unit 731, veba bakterilerinin hem **Aerosol** ("...değişik denemelerde kullanılan kişilerin %30-%100 hastalığa yakalanmıştı ve ölüm nispeti en az %60 idi"), hem de **pireler** ("... hastalığı taşıyan pirelerin uygun şartlar altında yaklaşık 30 gün yaşadığı ve bütün bu süreç içinde hastalığı yayabilme kabiliyetine sahip oldukları gözlenmişti. Genellikle pirenin bir kere ısırması kişiyi hasta etmeye yetiyordu. Kişiler pire yoğunluğu 1 metre karede 20 olan bir sahada serbestçe dolaştıklarında, 10 kişiden 6'sı hastalığa yakalanıyor ve 4'ü olüyordu") ile yayılması üzerine yeni veriler elde etmişlerdir(4).

Diğer denemeler de, uzmanların görüşlerinin aksine, hem veba bakterilerinin hem de hastalık taşıyıcı pirelerin porselen bombaları ile yayılabileceğini göstermiştir. Şarbon bakterilerinin kullanılabilirliği hakkındaki şüpheli görüşlerin geçersizliği, 2. Dünya Savaşı'nda İngiltere ve ABD'nin beraber yürüttükleri denemelerde ortaya çıkmıştır. İskoçyadaki **Gruinard** adasında, **Microbiological Research Establishmen Porton Down, Wiltshire**, elemanları tarafından, içlerinde yaklaşık 400 trilyon **Bacillus anthracis**-sporları bulunduran küçük bombalar patlatılmış ve sonuçta yalnızca denemeye maruz kalan hayvanlar ölmüştür, aynı zamanda 200 hektarlık bu ada yaşanamaz hale gelmiştir ve ancak 45 yıl sonra(!), yani '80'li yılların başında başlatılan uzun ve masraflı bir faaliyetten sonra adanın mikropardan arındırıldığı söylenmektedir.

Gruinard adasından edinilen bilgilerden sonra 6 Alman şehrine şarbon bombaları atma planlarından öteye gitmeyen müttefiklerin aksine **Japonlar** vebanın dışında şarbon, tifo ve yaklaşık 20 kadar hastalık ile de insanlar üzerinde denemeler yapmış ve **Bacillus anthracis**'i Merkez Çin'deki 11 şehre karşı silah olarak kullanmışlardır. 731 numaralı birliğin komutanı **Shiro Ishii** ve daha birçok meslektaşı **Avustralya, Çin, Kore, Moğol, Sovyet ve İngiliz** esirleri dışında **Amerikalı** esirleri de canice olan insan denemelerinde öldürmelerine rağmen, savaşın bitmesinden sonra ABD ordusunda hizmet görmüşlerdir. Pentagon bu sorunu şöyle ortaya koymuştur:

"Japon B-silahlar Grubu, bilimsel olarak kontrol edilmiş deneylerde B-silah maddelerinin insanlar üzerindeki doğrudan etkisini gösteren tek bilinen kaynaktır..... Japonlardan gelen bilgilerin ABD ve Ulusal Güvenlik için değeri, savaş suçu yüzünden bir mahkemeden çıkacak olan kazanca nazaran çok daha fazladır" (5).

Savaş sonrasında benzer senaryo **Almanya**'da da düzenlenmiştir. Gerçi toplama kamplarındaki tutsaklara **Hepatitis, Sıtma, Tifo** vs. aşılayan bazı uzmanlar **Nürnberg** mahkemelerine çıkarılmışlardır fakat veba uzmanı **Kurt Blome** gibi kariyerlerine Pentagon hizmetinde devam etmişlerdir. **Nazi Almanya**'sının Gestapo şeflerinden füze uzmanı **W. Von Braun**'larına kadar daha birçok elitlerini kapsayan ve "**Paperclip**" adı altında yürütülen bu operasyon yakın geçmişte ortaya çıkmıştır.(6)

Savaş ertesi **Japon** **Ishii** gibi uzmanlar ile askeri saflarını zenginleştiren

(4) USA 1947: Brief summary of new information about Japanese B. W. activities. From: Chief, PP. E. Division, Camp Detrick.

To: Chief, Chemical Corps. 20. June. Kopie in Tsuneishi (1985), s.303-312

(5) W. Povell, "K hidden Chapter in History", Bulletin of the Atomic Scientists, 37, 1981/8, s.44-52

(6) L.Hunt, "U.S. Coverup of Nazi Scientists", Bulletin of the Atomic Scientists, April 1985, s.16-24

ABD, biyolojik silahlar üzerine olan araştırmalarını ve uygulamalarını '50 ve '60'lı yıllarda devam ettirmiştir. Örneğin Kore savaşından hastalık taşıyabilme olanağına sahip canlılar (bit,sivrisinek, kemirgenler gibi) veya tuvalet kağıtları, mektup zarfları vs. gibi nesneler uygulamaya sokulmuştur (7). Ayrıca ABD topraklarında da **sivil halkın haberi olmadan sivil halk üzerinde(!)** ordu tarafından bir çok deneme yürütülmüştür. Bu denemelerin birçoğu '70'li yıllarda basın ve kongrede yapılan araştırmalar ve "*Freedom of Information*" yasasına göre açılan davalar aracılığı ile açığa çıkarılmıştır. Buralardan çıkan sonuçlara göre, toplam 230'dan fazla Top-Secret-Misyonunda ordu San Francisco körfezinde, New Way Otoyol tüneline ve daha birçok yerde (özellikle Zenci nüfusunun çok olduğu bölgelerde!) çiçek hastalığı virüsü, daha "*masum*" olan **Bacillus subtilis** bakterisini veya başka mikropları taşıyan Aerosoller denemiştir ve silah olarak kullanılan bu organizmaların çevreye nasıl yayıldığı incelenirken sonuçta bir çok insan hayatını kaybetmiştir. Örneğin 1955 yılında Tampa Bay/Florida bölgesinde Ordu ve CIA uzmanlarının "*Boğmaca Öksürüğü*" ile yapmış oldukları denemeler sonucunda 12 kişi ölmüştür. Zaten 1981 yılında yapılan bir mahkemede Pentagon kullanılan Aerosollerin masum olmadığını kabullenmek zorunda kalmıştır. Bu denemelerin sonuçları bugün hala "*classified*", yani gizlidir.

Kasım 1969 yılında Başkan Nixon'un biyolojik silahlardaki araştırmaların durdurulacağını ve elde ne kadar bakteri, virüs ve zehir bulunuyor ise bunların imha edileceğini açıklamasından bir kaç yıl sonra, Hindistan bazı ABD-Vatandaşlarını ülkeyi terk etmeye çağırmıştır. ABD savunma bakanı hizmetinde Delhi ve Kalkutta'daki 3 Enstitüde virüs hastalıklarının böcekler ile bulaştırılması üzerine deneme yapmakla suçlanan bu kişilerin arasında, CIA'nın Biyolojik silahlar üzerindeki programından sorumlu olan ve Amerikan ordusunun Fort Detrick'deki (Maryland) biyolojik araştırma merkezinde çalışan Sidney Gottlieb'de bulunmaktadır.

Fort-Detrick'de çalışmış olan ve emekliye ayrılmış olan Natan Gordon'un açıklamalarına göre, biyolojik silahlar üzerine olan araştırmalar 1969'dan sonra da devam etmiş ve elde var olan malzemeler ve bilim adamları sadece Edgewood'daki (Baltimore) kimyasal silah depolarına taşınmıştır. B. -Silahlar üzerine olan araştırmaları Senatonun kontrolünden saklamak isteyen CIA- bir bölüm bilim adamı ile Bekton-Dickinson (Baltimore) firmasına ait Huntingdon Araştırma Merkezi'ne çekilmiş ve kısa bir süre sonra da herşey eskisi gibi devam etmiştir.

Yine 1981 yılında bu sefer Lahore'deki (Pakistan), Pakistan Tıp Araştırma Merkezi'nin ABD'li yöneticisi Prof. David Nelin ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Kendisi, aynı Hindistan'daki meslektaşları gibi, yani virüs hastalıklarının böcekler ile bulaştırılması üzerine denemeler yapmış olmak ile suçlanmıştır. Pakistan'daki bu araştırma merkezi Baltimore'deki Maryland Üniversitesinin bir şubesidir ve bu üniversite ABD-Ordusu ve CIA hizmetinde biyolojik silahlar üzerine '70'li yıllardan beri araştırmalar yapmaktadır. Ve ne büyük bir tesadüftür ki (?!), Lahore bölgesinde aniden ve değişik yerlerde sarıhumma, Hepatit ve enzephalit (beyin iltihaplanması) baş göstermiştir.

Maryland Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden Prof. Richard Hornik'in hapsedane mahkumları üzerinde kolera, tifo, sıtma ve dizanteri ile yıllardan beri dene-

(7) J.W. Powell'in yazısı, S.Powell, J.Schuman in "China Monthly Review", 1958.

me yaptığı, 1979 yılında ortaya çıkınca, kamuoyunu yatıştırmak için bu araştırmaların durdurulduğu, daha doğrusu artık yurt dışında bu araştırmaların sürdürüleceği açıklanmıştır. Zaten kısa bir süre önce de Maryland Üniversitesi, Prof. David Nelin'i, yani yukarıda adı geçen ve 2 yıl sonra Pakistan'dan yurt dışı edilecek olan kişiyi(!) Pakistan'a yollamıştır. 1981 yılında daha Pakistan Tıp Araştırma Merkezinin yöneticisi iken yapılan deneyleri sonuçları ile tutanağa geçen David Nelin, sivrisineklerin enzephalitis virüsleri ile aşılandığından bahsetmektedir.

ABD Savunma Bakanlığının 17.2.1982 tarihinde "*kimyasal ve biyolojik savunma*" üzerine Senatoya vermiş olduğu raporda, "*kanlı ve ateşli iltihaplarasebep olan virüslerin yeni bir teknik ile sivrisineklere aşılanması*" bahsedilmektedir.

Elbette bütün bunların bir "*savunma*" ile pek alakası yoktur. Ocak 1982'de El Salvador'lu sendikacılar ABD'yi gerilla tarafından kurtarılmış bölgelerde **kanamalı bir konjonktivit**'i yaymak ile suçlanmışlardır. Yine aynı ayın içinde bu sefer Hindistan'da, aniden ve değişik yerlerde **Enzephalitis, Menenjit ve Dengue-Ateş** görülmüştür. Delhi civarında yaklaşık 400.000 insan **Dengue-Ateş**'ne yakalanmış ve doktorlar o güne kadar bu tipte bir hastalığın Hindistan'da daha önce hiç görülmemesi yüzünden doğru teşhisi ancak uzun süren araştırmalardan sonra koyabilmişlerdir.

ABD'nin gerek konvansiyonel, gerekse kimyasal ve biyolojik askeri saldırısına maruz kalan Küba, reddedilemez ispatları ile burada **en tiplik örneği** göstermektedir. Her fırsatta kuduz köpek gibi Küba devrimine saldıran ABD, özellikle biyolojik savaş alanında Küba'yı bir deneme tahtası gibi kullanmaktadır. '80'li yılların başında Küba **birden çok** salgın hastalık ile karşı karşıya gelmiştir:

- "**Domuz vebası**" diye bilinen bir hastalık yaklaşık 100.000 domuzu öldürmüş ve dolayısıyla ülkede et tüketiminde problemler ortaya çıkmıştır. Hatırlanırsa, daha vahim bir durum 1971 yılında ortaya çıkmış ve yaklaşık 500.000 hayvan ölmüştü. Eski bir FBI Ajanı William Turner ve gazeteci Warren Hinckle, 1969 yılındaki açıklamasına rağmen Küba'ya karşı böyle bir savaşı Nixon'un onayladığını açıklamışlardır.

- Ardından tütünde görülen bir çeşit "**maviküf**", tütün tarlalarına yayılmış ve sonuçta zarar o kadar büyük olmuştur ki, ünlü Havana purolarının ihracatı durdurulup halkın tüketimi için tütün ithal(!) edilmiştir.

- Bu sefer şeker kamışı tarlalarının nereden ise 1/3'ne yayılan ve adına **Roya** denilen bir **şeker kamışı mantarı** ortaya çıkmış ve en çok zarar bu alanda görülmüştür. Çünkü daha az hasat toplanmasının yanında ayrıca büyük masraflar ile tarlaların temizlenip yeniden ekilmesi zorunlu olmuştur. Burada ayrıca şeker kamışının Küba'nın ekonomisi ve ihracatında **en önemli rolü** oynadığı gözler önünde tutulmalıdır.

- Gözdeki sümüksel zarda görülen kanamalı bir hastalık (**hemorajik konjonktivit**) aynı El Salvador'daki gibi, salgın hastalık olarak ortaya çıkmıştır.

- Biyolojik saldırıların **en ciddisini** oluşturan **Dengue-Ateş**'inde ise, 7 hafta içerisinde 273404 insan hastalanmış ve sonuçta 99'u çocuk olan 156 insan ölmüştür. Dengue virüsünün taşıyıcısı olan "**Aedes Aegypti**" sivrisineğini yok etmek için çalışmalara başlayan Küba Hükümeti ancak aylarca süren büyük ve başarılı bir kampanyadan sonra bu hastalığı yenebilmiştir. Burada **National Foundation of Science**'nin 1969 yılında biyolojik silahların avantajı üzerine ABD-

Senatosuna yapmış olduğu açıklamanın bir bölümüne değinmek yerindedir: "*Biyolojik silahlar gizli uygulamalar için aşırı derecede uygundur, örneğin sabotaj gibi... Belli koşullar altında bir saldırının sorumlusunu ispatlayabilmek zordur. Çünkü zarara yol açan organizmalar her durumda tabiatta görülebilmektedir...Savunmasız halka karşı büyük ölçüde girişilen bir biyolojik saldırının etkisi atom silahlarının etkisi ile denk tutulabilir.*"

Bu alıntı da göz önünde bulundurulduğunda, Dengue epidemisinin tesadüfen ortaya çıkmadığına dair belirtiler kuvvetlenmektedir. **Birincisi**, Dengue-Ateşi ve yukarıda belirtilen diğer salgın hastalıkların aşağı yukarı aynı zamanlarda baş göstermesi çok garip bir durumdur. **İkincisi**, **Aedes Aegypti** eskiden beri Küba'da vardır ve Dengue-Ateşi de tanınmaktadır, fakat kendisi **uzun süreden beri** bir epidemi olarak ortaya çıkmamıştır. Ortaya çıkan bu yeni epidemiye, o güne kadar Küba'da **hiç rastlanmamış** olan bir virüs yol açmaktadır ve bu virüs bilinen Dengue-virüsünden **daha saldırgan ve bulaşıcıdır**. Ateş, kusma, ishal, eklemlerde ağrılar gibi alışılmış hastalık belirtileri yanında **kan yapısındaki dengeyi bozan yeni bir durum** ortaya çıkmıştır. Bu da hastalığı öldürücü yapabilmektedir. **Üçüncüsü**, **Aedes Aegypti** ABD silahlı kuvvetlerinin araştırmalarında **geçmişte de** rol oynamıştır. 29.10.1980 tarihinde ilk defa olarak açıklanan ABD silahlı kuvvetleri belgelerinde, **Aedes Aegypti'nin** 1956 yılında denemeden geçtiği belirtilmektedir. Bu belgelerde uçaklar ile sivrisinek sürülerinin çok yükseklerden atılmasının problem yaratmadığı, Fort Detrick'de bir ayda üretilen **yarım milyona** yakın sivrisinek sayısının ayda **130 milyona** çıkartılmasının öngörüldüğü ve bunların sarı-sıtma ile aşılanarak Sovyetler Birliği üzerinde serbest birabileceği belirtilmektedir. **Dördüncüsü**, Dengue-virüsü ABD silahlı kuvvetlerinin listelerinde kullanılabilecek olan bir silah olarak geçmektedir. **Beşincisi**, yukarıda kısaca değinilmiş olunan Hindistan ve Pakistan'daki gelişmelerde ABD'nin Küba'ya karşı biyolojik silahlar kullandığı ihtimalini güçlendirmektedir.

-Dengue-Ateşi can kaybı dışında ayrıca milyonlarca dolar maddi zarara yol açmış, ABD'nin Küba'ya karşı sürdürdüğü ambargo yüzünden **dolambaçlı ve masraflı** çözümlere girilmek zorunda kalınmıştır. Örneğin Meksika'daki bir firmadan gerekli ilaçları temin edebilme olanağı bu firmanın ABD kapitali tarafından kontrol edilmesi yüzünden başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Ya da Meksika'da ki **BAYER** fabrikasında üretilen bir ilacın içinde ABD'de üretilen bir maddenin bulunması yine bu ilacın sağlanmasını engellemiştir.

Biyolojik savaş ile ilgili olan bütün bu geçmişe karşılık taraflar bu alandaki silahlanmaya herşeye rağmen hep kuşku ile bakmışlardır. Çünkü bu silahların **kontrol edilemeden yayılabilme** olasılığı vardır, yani kullananı da tahrip edebilme tehlikesini aynı zamanda içinde taşımaktadır. bu anlamda biyolojik silahları kullananlar geçmişte ciddi problemler ile karşılaşmışlardır. Vebayı taşıyan bir fare veya pire, olabilecek bir nükleer savaşta radyoaktif meddeler gibi, "*dost veya düşman*" ayırımı yapmamakta ve cepheleri değiştirebilmektedir. Nitekim 1942 yılı Mayıs-Ağustos ayları arasındaki Chekiany-Operasyonuna katılan 70.000 Japon askerinden yaklaşık 10.000 kadarı, daha önce kendileri tarafından biyolojik silahlar ile "*muamele edilen*" bir bölgeye girdikten sonra kolera, veba, dizanteriye yakalanmış ve sonuçta 1700'den fazla insan ölmüştür⁽⁸⁾.

(8) USA 1944: Sintic Item 213. Subject: Japanese Preparations for Bacteriological Warfare in China. Headquarters, US Army Forces China Theater, 12. December. In: Tsuneishi (1985), s.72-76

Bunları da göz önünde bulunduran Jimmy Carter 1978 yılında şu açıklamayı yapmıştır: *"...bu cinsten silahlar sadece uygulayanlar için ciddi problemler yaratabilir. Bunların etkiyi hedefsizdir, çatışma sahası silahı olarak efektif değildir ve kontrol edilemezler. Bu koşullar altında bu silahları kullananların hedeflenen düşman gibi zarara uğrayabilmesi olasılığı çok büyüktür"*(9).

Bu ve buna benzer diğer açıklamaların ve değerlendirmelerin ardından biyolojik silahların artık önemini kaybettiğini zannedenler, en geç Reagan hükümetinin savunma bakanı C.Weinberger'in danışmanı olan Douglas J.Felth'in 17 Ağustos 1986 tarihinde Washington Post'a yapmış olduğu açıklamalarından sonra yanıldıklarını anlamışlardır. *"Biyolojik silahların askeri değeri hakkındaki görüşlerimizi değiştirdik... artık açıktır ki, biyolojik silahlar en yeni teknoloji ile çok yüksek değere sahip olabilirler"* diyen D. J. Feith, şöyle devam etmektedir: *"Yeni teknoloji biyolojik silahlar hakkındaki eski düşüncelerimizi bozmuştur. Şimdi yeni teknolojik temelde üretilen bakteriyolojik silahların çok değerli silahlar olacağını söylüyoruz"* (10).

İnsanlığı ve doğayı her geçen gün "birazcık" daha fazla tehdit eden, emperyalist ülkelerin gerek sivil ve gerekse askeri sektörde üstünde at koşturdukları bu yeni teknoloji kısaca **"GENTEKNOLOJİSİ"** diye tanımlanmaktadır. **"Protein mühendisliği"** ve **Bağışıklık tekniği** gibi diğer biyolojik tekniklerin yardımı ile genteknolojisi geçmişte değil gerçekleştirilemeyecek hatta düşünülemez olacak olan ya da Science-fiction diye kabul edilen tezleri bugün artık gerçekleştirecek şekilde gündeme koymaktadır. ABD Savunma Bakanlığının Mayıs 1986 tarihinde yayınlanan resmi bir belgesinde bu konu hakkında **"Genteknolojinin gündeme girişi herhalde biyolojik silahların geliştirilmesinin tarihinde en önemli olay"** diye bahsedilmektedir (11). Buna paralel olarak Wall Street Journal, Amerikan ordusunun *"şarbon bakterilerinden yılan zehirine kadar, enfeksiyonel hastalıklar ve toksinlerdeki genetiğin araştırılmasında en büyük finansmanlardan biri"* olduğunu tespit etmektedir (12).

Bu yeni teknolojilerin silahlanmadaki önemi ise kısaca şöyle açıklanabilir: **Birincisi**, bu yeni teknikler biyolojik ve toksinsel silahların **en temel yapı ve fonksiyonlarında** araştırmaya izin vermekte ve hasta yapıcı bulaşıcı bakterilerin ve toksinlerin oluşmasından sorumlu olan genlerin karakterlerinde manipülasyona olanak sağlamaktadırlar. **İkincisi**, bu teknikler virüslerin **büyük oranda üretimini** olanaklı kılmaktadırlar. Bunun dışında bu virüslerin genetik yapısında hasta yapıcı özelliklerinden dolayı **geçmişte yapılamayan** araştırmalar, çalışmalar ve üretimler artık tehlikesiz bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Bu yüzden biyolojik silahlarda virüsler -Genteknolojisinin gündemde olmadığı '70'li yılların aksine zamanımızda gittikçe daha fazla belirleyici olmakta, virüsler ve toksinler bakteriyolojik silahların önemini giderek daha fazla azaltmaktadırlar. Virüslerin mükemmel

(9) USA 1978: Fiscal Years 1979 Arms Control Impact Statements. Statements submitted to the Congress by the President Pursuant to Section 36 of the Arms Control and Disarmament Act. Washington, DC

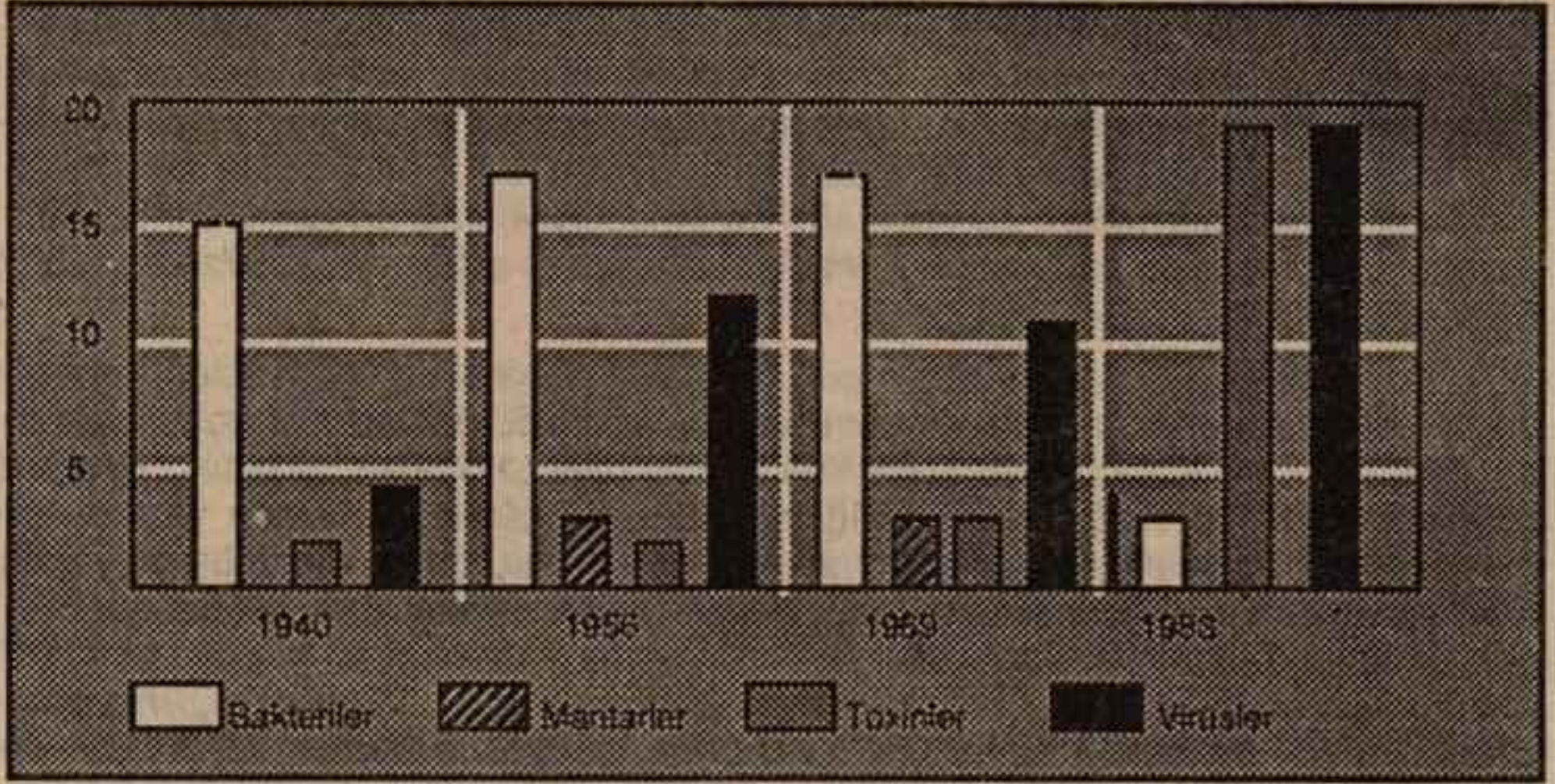
(10) Hiltz, P.J, 1986, "Biological Weapons Reweighted. Defense Official Cites Strides in Technology", The Washington Post, 17.8.86

(11) USA 1986: "Biological Defense Program", Report to the Committee on Appropriations, House of Representatives, Department of Defense, May, P.I-1

(12) Richards, B. and T. Carrington, 1986, "Military sciences. Controversy grows over pentagon's work on biological agents". The Wall Street Journal, 19. September 1986.

bir silah olmalarının bir nedeni de bunlara karşı bugüne kadar etkili bir çare (tedavi, aşı vs. gibi) bulunamamasında yatmaktadır (**AIDS gibi!**). **Üçüncüsü**, varolan biyolojik silanları **mükemmelleştirmek** için yeni olanaklar doğmuştur. Örneğin bir virüsün bulaşıcı özelliği bunun irsi yapısına toxinleri kodlayan genlerin sokulması ile yükseltilebilmektedir. Gentekniksel metodlar ile de bakteri ve virüsler öyle bir değiştirilebilmektedir ki, düşman tarafından vücutta sağlanmış olan

Tablo:1

bağışıklık aşılabilmektedir. **Dördüncüsü**, virüslerde olduğu gibi belli toxinlerde de artık büyük oranda üretim ve mükemmelleştirme mümkündür. Bu alanda Ronald Reagan tarafından oluşturulan **Chemical Warfare Review Commission** şu tesbiti yapmıştır.

"Toxinler elde bulunan kimyasal silahlara nazaran yüzlerce defa daha fazla öldürücü olabildiklerinden ve karşı önlemler karşısında daha az hassas olduklarından özel öneme sahiptirler" (13).

Örneğin sinir sistemine müdahale eden **VX, Soman, Sarin ve Tabun** gibi bilinen maddelerin ortalama öldürücü dozu (LD50) 10.000-100.000 Nanogram (1gram=1.000.000.000 Nanogram, yani milyarda bir !) arasında iken, ABD ordusu tarafından kimyasal silah olarak görülen **Botulin ve Abrin**'in ortalama öldürücü dozu sadece 10 ve 40 Nanogramdır! Yeni olan başka bir durum, **toxinlerin gentekniksel sentezi**'nin yeni programlanmış bakteri veya maya hücreleri vs. ile mümkün olmasıdır. Örneğin bu durum protein toxinlerinin artık oldukça zahmetli koşullar altında üreticilerinden kazanılması zorunluluğunu ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca biyolojideki bu yeni gelişmeler, bağışıklıkta yüksek etkide olan önlemlerin alınmasını sağlamaktadır, yani bir saldırgan kullanmayı düşündüğü bir biyolojik silaha karşı kendi birliklerini daha önceden bir aşından geçirerek kendi saflarında olabilecek bir hasarı minimuma indirebilir. Böylece geçmişten beri biyolojik silahların kullanılmasında en önemli çekingenliği yaratan problem çözü-

(13) USA, 1985, Report Of The Chemical Warfare Review Commission, June 1985 p. 117-118

müş görülmektedir. Bu da bir biyolojik savaşın olabirliği anlamına gelmektedir.

Tablo 2 : 1983 yılında ABD ordusu tarafından biyolojik silahlar kate gorisine sokulan hastalıklar

Poxvirüsü	Variola-Virüsü
Alfavirüsleri	Chikungunya-Virüsü Doğu Enzephalitis-Virüsü Venezüela Enzephalitis-Virüsü Batı Enzephalitis-Virüsü
Flavivirüsleri	Dengue-Virüsü Sarı Sıtma-Virüsü Japon Enzephalitis-Virüsü Rus ilkbahar-Yaz-Enzephalitis-Virüsü St.-Louis-Enzephalitis-Virüsü
Arenavirüsleri	Junin-(Kanamalı Arjantin Ateşi-) Virüsü Lenf sel Chorio-menenjit-Virüsü Machupo-(Kanamalı Bolivya Ateşi-)Virüsü
Bunyavirüsleri	Kanamalı Ateşli Kırım-Kongo-Virüsü Hantan- (Kanamalı Korea Ateşi-) Virüsü Ateşli Rift-Valley-Virüsü
Filovirüsleri	Marburg-Virüsü Ebola-Virüsü
Picornavirüsleri	Hepatitis-A-Virüsü
Bakteriler	Coxiella burnetii Bacillus anthracis Francisella (Pasteurella) tularensis

Tablo 3 : ABD ordusuna göre biyolojik silahların doldurması gereken kriterler.

- 1- Hastalığa yol açan madde tekrar üreyebilecek şekilde özgül bir etkiye-ölüm veya devre dışı bırakma gibi-yol açabilmelidir.
- 2- Enfeksiyona yol açan doz mümkün olduğu kadar düşük olmalıdır.
- 3- Hastalığa yol açan madde çok bulaşıcı olmalıdır.
- 4- Saldırıya uğrayan halk bu maddeye karşı ya hiç ya da az bir bağışıklık veya dirence sahip olmalıdır.
- 5- Bu madde mümkün olduğu kadar kısa ve bilinen bir gelişme sürecine sahip olmalıdır.
- 6- Saldırıya uğrayan halk bu maddeye karşı kendisini koruyabilme olanağı-na sahip olmamalıdır.

- 7- Bu madde saldırıya uğrayan halk tarafından zor teşhis edilebilmeli ve kendisine karşı hiç ya da çok az mücadele olmalıdır.
- 8- Uygulayan taraf kendi birliklerini gizli olarak bu maddeye karşı koruyabilme olanağına sahip olmalıdır.
- 9- Bu madde büyük miktarda ucuz olarak üretilebilmelidir.
- 10- Bu madde üretim-depo ve ulaştırma şartları altında oldukça stabil kalabilmelidir.
- 11- Aerosolun yayılabilmesi için elde efektif metodların olması gerekir. Eğer aerosol olarak dağıtılmazsa, elde yaşayan taşıyıcıların veya taşıyıcı materyallerin bulunması gerekir.
- 12- Bu madde yayılma anında istikrarlı kalabilmelidir.

1973 yılında, Kaliforniya'nın Stanford Üniversitesi'nden Moleküler Biyolog **Stanley Cohen** ve **Herbert Boyer**'in bakterilerin irsi tözüne yabancı genleri transfer edebilmeyi başarmasından da sonra, biyolojik bir silahın nasıl etki yapabileceğini San Diego Üniversitesi'nden **Prof. Michael Breindl** şöyle açıklamaktadır:

"Örneğin masum bir bağırsak bakterisi olan Escherichia Coli alınabilir, bu en önemli antibiyotiklere karşı dayanan genler ile donatılabilir, zarara uğramadan miğde-bağırsak yoluna girebilmesi için kendisinin asit dayanıklılığı yükseltilebilir, kendisine bir veya daha fazla toxin için diğer mikroorganizmalardan veya bitki ve hayvanlardan genler, örneğin Neurotoxin veya kanın pıhtılaşmasını durduran maddeler sokulabilir. Kendisine bunun yanında bağırsağın dışındaki hücre ve dokulara girebilmeyi sağlayan istilacı bir gen de eklenebilir. Kendisi böylece vücudun bağırsıklığındaki müdafaa reaksiyonlarının dışında kalarak toxinlerini doğrudan bu dokulara bırakabilir."

Bu bakteri "*kuzu (Escherichia coli) postu giymiş bir kurt*" olduğu için saldırganlığı tanınamamakta ve dolayısıyla vücut tarafından bir direnç ile karşılaşmamaktadır. Prof. M.Breindl, bu bakteriye bir de **spor oluşturabilme**, sürekli oluşma imkanı verilebilmesi durumunda biyolojik silahlar için gerekli olan bütün kriterlerin yerine getirilmiş olacağından bahsetmektedir. Yine bahsedilen başka bir örnekte bir grip virüsüne yılan zehiri üretmek için programlanmış bir kobra-geni sokulmaktadır. Böyle bir gribe karşı harekete geçen ve kendini savunduğunu zanneden vücut aslında aynı zamanda kobra zehiri üretmeye başlamakta ve sonuçta kendi merkezi sinir sistemini tahrip edebilmektedir. Yeni teknolojiler ile biyolojik bir saldırının nasıl olabileceğini daha da somutlaştırmak için burada örneklemeye devam etmek zorunludur. Daha önce de belirtildiği gibi bu organizmalar saldırganın arzusuna göre planlanabilir. Örneğin hastalık taşıyan (Dengue, sarısıtma vs. gibi) bir sivrisinek röntgen ışınlarına tutularak kısırlaştırılabilir. Bunlar **üreyemedikleri ve bilinen bir yaşam sürecine sahip oldukları için etkileri sınırlayabilir**, yani olabildiğince kontrol edilebilirler. Ya da solunum yolları ile yayılabilen bir organizma UV-ışınları veya soğuk gördüğünde ölecek şekilde programlanabilir. Örneğin geceleyin bir bölge üzerinde uçaktan veya bir başka yöntem ile fışkırtılan hastalıklar ertesi gün artık yoktur! O gece savunmasız bir şekilde dolaşanlar "*şifayı kapmış*" olacaklardır (kimbilir, belki ileride sokağa çıkma yasağı böyle kontrol edilecektir!). Genteknolojisi aynı zamanda aynı metod ile saldırıya geçen tarafın kendi saflarına da bağıışıklık kazandırabilir. Saldırgan taraf gen labirenti içinde bağıışıklık kazanırken, karşı taraf eşitsiz koşullar al-

tında zamanla yarışarak saldırgan organizmanın gen-kodunu çözmeye mahkum olmaktadır. Saldırıcıyı daha da mükemmelleştirmek için aynı kimyasal silahlarda olduğu gibi **iki safhalı (binary)** silahları kullanmakta artık mümkündür. Bu biyolojik silahlar 2 bileşenden oluşmaktadırlar ve etkileri ancak birleştikleri zamanlarda ortaya çıkar. Pratikte ise şöyle olabilir: Örneğin yüksek ateşe yol açan bir bakteri normalde bir enfeksiyonun belirtisidir. Bu ateş eğer antibiyotik ile bertaraf edilmeye çalışılırsa, düşman amacına ulaşmıştır. Yani antibiyotik gerçek ve öldürücü reaksiyonu başlatan 2.bileşendir!

Genteknolojisinin bütün bu "*nimetlerinden*" 3. Dünyada elbette (!) payını alabilecektir. Molekülerbiyolog **Kelth Yamamoto** ve gazeteci **Charles Piller**'in "*Gene Wars*" adlı kitapta gösterdiği örneğe benzer bir şekilde bu konuya çarpıcı olarak değinilebilir: Nikaragua 1990 yılında Kontra savaşının bitmesinden ve Brezilya'daki kahve üretiminin değişik nedenlerden dolayı düşmesinden sonra kahve ihracatında bulunarak ekonomik olarak ilk defa rahat nefes almaya başlamaktadır. Bunu istemeyen CIA ise, Nikaragua'daki kahve hasatının tahrip edilmesi için ordudaki bilim adamlarını görevlendirir. Bunun üzerine gen-Mühendisleri geçtiğimiz yüzyılın sonunda Sri Lanka'daki kahve endüstrisini mahveden ve "*kahve küfü*" diye tanımlanan bir çeşit mantar hastalığı geliştirirler. Bu hastalık bugün bakırdan oluşan ve mantar parazitiyi yokeden kimyevi maddeler ile kontrol edilebilmektedir. Bu bilgileri saldırıya uğrayan tarafın da bilebileceğini tahmin eden CIA bu yüzden bakırı saran bir **albümün** çıkaran başka bir kahve küfü geliştirir. Böylece bu hastalığa karşı daha önce bilinen çareler ile müdahale etmek artık mümkün değildir. Sadece **Carbamate** bu hastalığa karşı etkilidir, fakat buda Nikaragua'da bulunmamaktadır ve bu temin edilene kadar hasatın %70'i tahrip olacaktır. Bu hastalığın kahve plantasyonlarına nasıl taşınabileceğine ilişkin basit ayrıntılar ise biraz düşünüldüğünde herkesin aklına gelebilir herhalde. Bu örnek bir faraziye'dir. Fakat bu senaryo geçmişte örneğin Küba'ya karşı çok daha ilkel olanaklar ile gerçekleştirilen ve yine de vahim etkilerde bulunan biyolojik saldırılar gözönünde tutulduğunda, hiç de "*işkembeden atılmış bir fantaz*" değildir. Aksine her anda gerçekleşebilir ve kimbilir şu anda belki de gerçekleşmektedir!

Genteknolojisi ile savaş planlayıcıları etnik kesimler ve ırklar arasında "*dost veya düşman*" ayırımı yapabilen silahlar için de uğraşmaktadırlar. Günümüzde insanlardaki genetik değişikliklere göre, belli zehirlere karşı değişik hassasiyette reaksiyona sebep olan en az 12 genin varlığı bilinmektedir. Barışçı amaçlarla (!) hastalık kaynaklarını araştıran bilim adamları "*beyaz*" insanda masum bir ateşe sebep olan fakat bir zencide ender bir kanser hastalığına yol açan organizmalar bulmuşlardır. Benzer başka bir durumda, **Oakland**'daki (kaliforniya) Deniz Kuvvetlerine bağlı **Biyolojik Araştırma Merkezi** kanın yapısındaki irsi özelliklere göre reaksiyon gösteren ve "*Coccidioides immitis*" diye bilinen bir mantar küfü üretmiştir. Bu mantarlar "*progressive Cocci*" adındaki saldırgan varyasyona dönüştüklerinde ise, "*beyaz*" olmayan halklara 5 kere daha fazla öldürücü olabilmekte ve tedavi halinde bile kurbanı %50-%60 ölüme götürebilmektedir. Yiyecek maddesi küfüne benzer şekilde ciğerlerden diğer organlara saldıran bu *Cocci*-cinsi, Araştırma Merkezinde çalışan zenci **Elie McGee**'nin 1981 yılında San Fransisko'daki özel hastaneye kaldırılmasından sonra ortaya çıkmıştır. "*Etnik Silahlar*" üzerine ayrıca 1984 yılında Birleşmiş Milletler'in bir raporu dikkatleri çekmekte ve burada Güney Afrika Cumhuriyeti'nin bu silahları kullandığı açıklanmaktadır.

Örneklerle birlikte Biyolojik silahlar ve Genteknolojisi üzerine bu kadar yazıyı okuyanın kafasında haklı olarak *"Atom ve Kimyasal silahlara ilişkin olarak yıllardan beri tartışmalar sürüyor, anlaşmalar yapılıyor. Biyolojik silahlar içinde acaba bu böyle midir?"* diye bir soru uyanabilir. Biyolojik silahlar üzerine olan ilk uluslararası anlaşma 1972 yılında aralarında Sovyetler B. ve ABD'nin de bulunduğu 100'den fazla ülke arasında yapılmıştır. O tarihe kadar yapılmış anlaşmalar arasında en efektif sayılan bu anlaşma, diğer anlaşmalar gibi kısıtlamayı değil, aksine **bütün bir alanda** (yani biyolojik alanda) silahlanmayı ön görmekte ve bu silahların geliştirilmesini, üretilmesini, depolanmasını yasaklamaktadır.

Bu anlaşmaya ABD'nin çekinmeden imza atmasının ve daha önce Nixon'un tek taraflı olarak biyolojik silahları imha edeceğini açıklamasının nedeni ise, geçmişte biyolojik silahların yarattığı problemlerde yani kontrol olanaklarının zor olmasından, uygulayana da zarar verebilmesinde yatmaktadır. Burada zorunlu olarak başlatılan kitlesel savunmanın (aşı vs.) karşı taraftan gizli tutulabilmesinin ve kitlelerin bağışıklıklığı için gerekli olan ilaç miktarının elde edilmesinin o dönemler çok zor olduğu da **ayrıca** göz önünde tutulmalıdır. Genellikle sadece bir kaç hafta depolanabilen **toxinler** ise **çok ayrıntılı ve zahmetli koşullar altında** elde edilebilmişlerdir. Örneğin CIA 11 gramlık(!) felç edici bir zehir kazanabilmek için yarım tondan fazla morina balığını işlemek zorunda kalmıştır (14). Ayrıca bu anlaşma Moleküler Biyolog Stanley Cohen ve Herber Boyer'in bakterilerin irsi tözüne yabancı genleri transfer edebilmeyi başarmasından ve gen teknolojisinin bunu izleyen diğer gelişmelerinden **önce** gerçekleşmiştir. Fakat bu anlaşma ABD'nin tavrında yine de bir değişiklik yaratmamış, yani kabul edilen bütün kararlar yıllardan beri kendisi tarafından iğfal edilmiştir.

Atom silahları, SDI ve daha birçok konu ile ilgili olan **anlaşmalara genellikle daha sonra iptal edebilmek için imza atma(!)** ve **"mızıkçılık"** yapma gibi bir alışkanlığa sahip olan, atomsal silahlarda doldurulması gereken bir **"roket boşluğu"** keşfedip bu bahane ile atomsal silahlanmayı modernleştirip arttıran ABD, benzer bir bahane ile bu sefer bir **"gen boşluğu"** keşfederek biyolojik silahlanmayı hızlandırmaktadır. Özellikle son yıllarda bu alanda harcanan paralel bunun en açık belirtisidir.

Hükümet üniversitelerdeki biyolojik araştırmalara harcanan paraları kısarken diğer yanda ise Pentagon bu alanda sübvansyonları arttırmıştır. 1980 yılında askeri bütçeden modern genteknolojisinde tek bir proje bile finanse edilmezken, 1984 yılında 100, daha sonra ise 200'ün üzerinde proje finanse edilmiştir. Pentagon 1980-1987 arasında biyolojik ve kimyasal silahlar için bütçesini %554 oranında bir artış ile **1.44 Milyar dolara** çıkarmıştır. ABD ordusu 1984 yılında **Science** adlı bilimsel dergide sayfalar dolu ilanlar yayınlayarak bilim adamlarını **"askeri öneme sahip bakteri, virüs ve riketsi hastalıkları üzerine"** öneriler sunmaya çağırmış ve imzalanan anlaşmanın iyice **"suyunu"** çıkarmıştır. ABD'nin imzalanan bir anlaşmayı bu derece açıkca geçersiz kılmasının nedenlerinden biri de anlaşmada varolan zayıf noktalarda yatmaktadır. Anlaşma örneğin olabilecek bir biyolojik savaşa karşı tarafların önlem almasını ve bu konuda araştırmalarda bulunmasını **yasaklamamaktadır**. Fakat işin püf noktası da burada yatmaktadır. Çünkü bağışıklığı sağlayan maddeleri geliştirebilmek **ancak** hastalığa yol açan maddeler üzerinde çalışılırsa (yani biyolojik silah üzerinde!) mümkündür. Dolayı-

(14) Jonathan B. Tucker, "Gene War", Foreign Policy, No. 57, Winter 1984-85, s.64

siyle savunma veya saldırı için araştırma yapmak arasındaki fark oldukça muğlaktır ve hatta pek büyük bir fark yoktur. Bu durum aynı zamanda tarafların karşılıklı olarak "diğer tarafta belki vardır" diye düşünmelerine sebep olabilmekte ve hastalığa yol açıcı organizma ve toksinlerin sürekli olarak araştırılmasına ve dolayısıyla üretilmesine "haklılık zemini" sağlamaktadır. Fakat bu nokta ile ilgili olarak bir saçmalık daha ortaya çıkmaktadır: Daha önce de belirtildiği gibi, genteknolojisi ile artık DNA yapısına müdahale edebilme ve daha önce tabiatla hiç görülmemiş organizmaları üretebilme olanağı doğmuştur (DNA= Deoxyribonucleic acid; Nüklein Asit. DNA oldukça çok sayı ve çeşitte olan genlerdeki enfeksiyonları taşımaktadır ve helezonik bir molekül olarak şekillenmiştir. İnsan DNA'sı yaklaşık 6 milyar molekül yapıdan oluşmaktadır ve kendisinde 50000'den fazla gen bulunmaktadır. genler ise canlıları "çalıştıran" ve "üretmeyi" sağlayan "irsi-enfeksiyon parçacıkları"dır). Sentetik olarak oluşturulan bu şeylerin sayı ve tipi teorik olarak sayısız olabileceğinden, tıbbi savunmada temelde imkansız gibidir. Bu anlamda gen teknolojisinin yaratabileceği varyasyonlar göz önünde bulundurulduğunda, milli piyangoda en yüksek kazancı tutturabilmek ihtimali, karşı tarafın hangi organizmalarda nasıl değişiklikler yapacağını ortaya çıkarma ihtimalinden herhalde daha yüksektir! Dolayısıyla imzalanan anlaşmada belirtilen nokta, yani önlem almak için araştırmalarda belirtilen nokta, yani uymayan bir noktadır.

Başka bir problem yine biyolojik silahlara özgü olan tipik bir özellikte, yani saldırı ve etki arasında olabilecek olan uzun süreçte yatmaktadır. Bilindiği gibi birçok hastalığın belli bir "devri tefrih", yani gelişme süreci vardır. Hastalıkların belirtileri kimi zaman gün, hafta ağırsı olduğu gibi ancak yıllar sonra ortaya çıkabilmektedir (Yani duyulmayan, görülmeyen bu silahlar stratejik olan bir tahrip de kullanılabilirler. Ancak merkezi yerlerde mümkün olabilecek bu tahrip ise, sivil halkın kitlesel katli ile eş anlamlıdır!)? Yapılan bir anlaşma böylece çoktan saldırıyı başlatan(lar) tarafından karşı tarafı oyalayabilmek için bir koz olarak kullanılabilir. Sadece karşı tarafı oyalamak veya aldatmak için tarafların bir anlaşmaya imza atma tehlikesi elbette her zaman mevcuttur. Fakat bu tehlike en çok biyolojik alandaki bir silahsızlanma anlaşmasında görülebilmektedir.

Anlaşmada var olan bu zayıf noktaların yanında, biyolojik silahlanmanın diğer silahlanmalara (konvensyonel, kimyasal, atomsal gibi) benzemeyen özellikleri durumu ayrıca daha da zorlaştırmaktadır. Örneğin, tarafların anlaşmalara uyup uymadıklarını kontrol edebilmek oldukça zordur. Özellikle genteknolojisinin uygulamaya girmesi ile biyolojik silahların üretim süreci kısaltılıp hızlandırılabilmekte ve büyük çapta depolara artık gerek kalmamaktadır. Uygun bir zeminde "kendi kendilerini üretebilen(!)" ve ucuz, "temiz", çok yönlü uygulanabilir olan bu silahlar, bir buzdolabı ve bir miktar reagent tüpü adacımığı ile(!), ticari hedefli küçük bir laboratuvarıdan pek ayırt edilemeyen bir yerde pekala üretilirler. İmzalanan anlaşmayı mükemmelleştirmek için yapılan birinci (Mart 1980) ve ikinci (Eylül 1986) denetleme konferanslarında, tarafları kontrol edebilme konusunda en başta ABD'nin ve ardından diğer emperyalist ülkelerin sürekli zorluk ve bahneler çıkarmasından dolayı hiç bir başarı sağlanamamıştır.

Bütün bu problemlerin yanında göz önünde bulundurulması gereken bir başka önemli nokta da bir kazanın veya aksaklığın ortaya çıkabileceğidir. Atom başlıklı füzeler için kullanılan bilgisayarlar da çıkan arızalardan dolayı dünya sık sık nükleer bir felaketin eşiğine gelmiştir ve benzer bir durum biyolojik silahlar için de geçerlidir. Örneğin 24.09.86 tarihinde Washington'da yapılan bir açıklama

mayaya göre, eylül 1981'de ABD ordusuna bağlı olan Fort Detrick'deki Laboratuvar'dan 2352 mililitre Chikungunya-virüsü kaybolmuştur! **USAMRIID** (*Tropik hastalıklar için Amerikan Ordusu Tıp Araştırma Endistüsü*) elemanlarından olan ve o dönemlerde denemeleri yürüten DR. Neil Levitt, **nerede olduğu bilinmeyen** bu miktardaki virüsün insanlığı **birkaç kez tropik ateşe düşürebileceğini** açıklamıştır. Kısacası **biyolojik bir Çernobil'in olmayacağını** garantisi yoktur!

Biyolojik silahlanma tüm insanlığı ve doğayı tehdit ederken, emperyalistler ve işbirlikçileri daha önce de belirtildiği gibi bu tehditi somut olarak 3. dünyada hayata geçirmişlerdir. Burada bu noktaya tekrar değinilmesinin nedeni, özellikle bizleri yakından ilgilendiren **KÜRDİSTAN** ile ilgili sorunlardır. Irak sömürgecilerinin Halepçe'de uygulamış oldukları katliamda kullanılan kimyasal-toxinsel silahların **Batı Almanya** teknolojisi ile geliştirildiğinin ortaya çıkarılmasından sonra, basında bu sefer yine bazı Alman firmalarının Irak'a son derece tehlikeli olan bir takım mantar zehirlerini temin ettiği açıklanmıştır (Çok zor teşhis edilebilen bu zehirlere karşı korunma ve tedavi olanakları hala bilinmemektedir). Örneğin "*Spiegel*" dergisi Irak'a HT-2 ve T-2 Mykotoxinlerinin gönderildiğini ve bunların vebadan, koleradan ve tifodan çok daha etkili olduğunu açıklamaktadır. Çeşitli diğer batılı kaynaklar, Bağdat'ın yaklaşık 50 km. güney-doğusundaki **Selmanpak'da (Ebuxreb)** Alman bilim adamlarının gözetiminde bulunan yeraltındaki bir fabrikada biyolojik silahların geliştirilmesinden bahsetmektedirler.

Cenevre'de Birleşmiş Milletler temsilcisi olan Kürdistan'lı Salah Imkor, peşmergelerden edilen bilgileri de göz önünde bulundurarak **1989 Ocak** ayında bu açıklamaları doğrulamıştır. Kendisi peşmergelerin eline geçen Irak ordusuna ait belgelerde **Erbil** vilayetinden sorumlu olan Irak ordu komutanının diğer birliklere olan talimatnamelerini basına göstererek Irak'ın biyolojik bir savaşı körüklediğini ispatlamıştır. Peşmergelerin yollamış oldukları başka haberlerde ise, Irak tarafından çatışma bölgelerine atılan bazı **ince uzun** bombaların düştükten sonra **patlamadan** 3-4 parçaya ayrıldıkları ve kimyasal bombaların **aksine** görülebilir bir etkide bulunmadıkları anlatılmaktadır. Bozuk veya hatalı zannedilen bu bombaların **aslında** biyolojik silahlar olduğu ise "*doğal olarak*" ancak sonra ortaya çıkmıştır.

"*Kürdistan Birleşik Cephesi*" nin Batı Avrupa sözcüsünün yapmış olduğu açıklamada ise, Irak'ın biyolojik silah kullanması neticesinde **1988 Eylül** ayında **Süleymaniyeye** vilayetinin çevresindeki değişik kamplarda **150** insanın tifodan öldüğü ve **350** den fazla insanın da bu hastalığa yakalandığı belirtilmektedir. TC sınırları içindeki mülteci kamplarında alışılmamış yükseklikte olan tifo oranı ise belki de (!) benzer biyolojik bir saldırının neticesidir. **Mardin'de** pişirilen ve **08.06.1989** tarihinde Kürdistan'lı mültecilere dağıtılan ekmeklerden yüzlerce insanın zehirlenmesi ve genel olarak iş birliği halinde bölgede uygulanan asimilasyon politikası göz önünde bulundurulduğunda böyle bir "*şüpheli*" sağlam temellere dayanmaktadır! İşte tam bu noktada konumuz ile ilgili olabilecek bir yazıdan kısa bir alıntıya yer vermek gerekir. Bu yazıda, "**NATO programının Türkiye'deki en başarılı projelerden biri olan 'İstikrarlılık için Bilim 'Mykotoxinlerin araştırılması ile'**" sorumludur denmektedir. Burada ayrıca **1500** değişik mantar küfünün ayrıştırıldığından bahsedilmektedir (15). Bu nokta göz önünde bulundurulduğunda, **PKK'yı** yok etmek ve bölgedeki **halkı sindirmek** için "*zehirli*"

(15) J.S. Walker, Partner in der Wissenschaft. Das NATO-Programm "Wissenschaft für Stabilität". NATO-Mektubu, 3/1986, s. 26-31

gaz", "kimyasal silah" vs. kullanmaktan sözedendenler kimbilir "yeteri kadar araştırdık, şimdi biraz da uygulayalım" diye mi düşünmektedirler !?

Görüldüğü gibi emperyalizm ve işbirlikçileri, saldırı ile ilgili olan araştırmaların her alanda sürdürmektedirler. Dünya halklarının başında salladıkları *"atomsal balyoza"* bir de *"biyolojik balyozu"* ekleyen emperyalistler, böylece kendilerine karşı çıkan ülkelerisindirmek istemektedirler. Son yıllarda uluslararası ilişkilerdeki (özellikle SSCB ve ABD arasındaki) göreceli olan bir yumuşamanın ve ozon deliğinin (!) etkisinde kalan bazı çevreler (ve kimi solcularımız!) emperyalizmin saldırgan yönünü (daha doğrusu gerçek yüzün) gittikçe daha az görmeye başlamaktadırlar. Yukarıda şimdiye kadar yazılanlar ise *"az gören"* bu çevrelerin yanlış bir yola girdiklerini göstermektedir. Bu anlamda bu yazı görülemeyen ya da unutulan gerçekleri bir kere daha gözlerin önüne sermektedir.

Veysi Sarısözen'in TİP-TKP birleşmesinde gördüğü belli hataları kendi açısından değerlendirdiği ve basında tahrif edilerek yer verilen yazısının aslını yazarın izniyle, belli bir dönemin ilişkilerine açıklık getirmede yararlı olacağı düşüncesiyle basıyoruz.

Yazı, aslında yayınlanmak üzere değil, belli insanlara yazarın düşüncelerini anlatmak amacıyla kaleme alınmış olmasına rağmen, belgesel niteliğini gözönünde bulundurarak kendisinden yayınlamak için izin istedik. V. Sarısözen, belgesel nitelikteki bu yazının tarihten dersler çıkarmak azusunda olan tüm taraflarca bilinmesinde yarar olacağına ilişkin görüşümüzü olumlu bularak yayınlamamıza izin verdi. Tarihten olumlu dersler çıkarmanın bir örneği olarak tüm sosyalistlere yararlı olacağı kanısındayız.

Yeni Öncü

TİP-TKP BİRLİK SÜRECİ HAKKINDA

Veysi SARISÖZEN

1.

TİP-TKP ilişkileri yaklaşık 30 yıllık bir tarihe sahiptir. (1963-1971 dönemi kendiliğinden legal ve illegal alanlarda, herhangi bir ortak karara dayanmayan fiili bir işbölümü dönemidir. 1971-1974 dönemi, her iki partinin yurtdışındaki kadroları arasında ülkedeki baskı rejimine karşı işbirliği ve örgütlenme sorunlarında ortak arayış dönemidir. 1974-1980 arası her iki parti arasında düşmanca rekabet, çatışma dönemidir. 1980-1986 dönemi çelişkili birlik arayışı, temasları, işbirliği dönemidir. 1986-1989 dönemi, her iki partinin Birlik Kongresinde resmen birleştiği, resmi birlikten organik birliğe geçiş dönemidir. 1989 Ağustos-Aralık dönemi, birliğin krizi ve fiilen sona erme dönemidir. TİP-TKP birliği, bazı istisnalar dışında TİP kökenli üyelerin yokluğunda TBKP'nin esas olarak TKP kökenli üyelerden oluşan bir kurucu listesi ve yönetici organlarıyla yasal olarak kurulması üzerine resmen sona ermiştir.)

2.

Her iki parti arasındaki ilişkilerin 30 yıllık tarihini ayrıntılarıyla incelemek, genç Marksist kuşakların bu tarihsel deneyden çıkan dersleri öğrenmelerini sağlamak ve birlik için yaşanmak zorunda kalınan bu yaklaşık 30 yıllık birikimin, yaklaşık 30 ayda nasıl darmadağın hale geldiğini bir ibret dersi olarak göstermek,

Marksist tarihçilerimizin, politikacılarımızın, yazarlarımızın ve gazetecilerimizin her iki partinin geçmiş ve bugünkü fedakar işçi, emekçi, aydın kadın ve erkek üyeleri karşısında ödemek zorunda oldukları bir vicdan borcudur.

3.

Bu arada acilen;

-1963-1971 döneminde TKP Dışbürosunun ve sonra MK'nin TİP'e verdiği desteği, onun legal varlığını koruma kaygılarını "*likidasyon*" olarak niteleyen 74 sonrası TKP MK ve PB'nun bu görüşünün reddedilmesi;

-1974-1980 döneminde, parti yayınlarında TİP'in önde gelen bazı üyelerine yöneltilen haksız suçlamaların yalanlanması, uluslararası komünist dayanışmanın sağladığı kitlesel ajitasyon araçlarının TİP'e karşı kötüye kullanılışının suçlanması;

-Aynı dönemde, parti yönetiminin ülkede yürüttüğü TİP'le ilgili bütün meşru olmayan operasyonların, doğrudan doğruya TİP içindeki fraksiyoncu faaliyetin, sendikalarda, derneklerde, meslek odalarında TİP'e karşı yürütülen tasfiyeci çabaların, bu arada insan kaybına yol açmasa da, TİP üyelerine karşı şiddet uygulamalarının açıkça mahkum edilmesi;

-Aynı dönemde parti yönetiminin TİP'i uluslararası komünist hareketinden, dünya gençlik, kadın ve barış hareketlerinden izole etme çabalarının kınanması;

-1983 TKP 5.Kongresinde, TİP ile eşit haklı birliğe hazır olmadığımızın başlıca kanıtını oluşturan, taktik nedenlerle TİP'e ve kamuoyuna duyurulmayan, birliğin TKP çatısı altında olacağına dair kongre kararının ve bu taktiğin eleştirilmesi gereklidir.

1974-1976 başına kadar (çalışmalarına katılmamakla beraber) MK üyesi ve Belçika İl Komitesi Sekreteri, 1976-1980 başına kadar MK üyesi ve 1980-1986'ya kadar PB üyesi olarak, TKP yönetiminin işlediği bu hataların özellikle 1976-1983 arası ideolojik karakterli olanlarından doğrudan, diğerlerinden dolaylı ve bütününden ise politik sorumluluk taşıdığımı, TİP-TKP ilişkilerindeki olumsuzlukların asıl sorumluluğunun TKP'ye ait olduğunu; TİP-TKP ilişkileri boyunca yapılan karşılıklı hatalarınTKP'ye ait olanları işaret etmekle kendimi sınırlamayı, karşılıklı özeleştiri olanağına yardım edeceği kanısıyla yararlı bulduğumu, bu arada belirtmek isterim.

4.

TİP-TKP birlik sürecini değerlendirme amacıyla bir komisyon kurulması ve birlik sürecine katılmış herkese açık bir toplantı düzenlenmesi iki parti arasındaki ilişkilerin tarihinden geleceğe dönük yapıcı dersler çıkartmak ve bu süreç boyunca ortaya çıkan sübjektif kırılganlık ve karşıtlıkları, kamu oyunda partinin birlik politikasına duyulan güvensizliği bir ölçüde gidermek bakımından olumlu bir başlangıç adımı olabilir.

Türkiye'de Marksist hareketin birlik arayışlarının bir dizi nedenle karmaşıklaştığı, **Kuruçeşme** solunun ne yazık ki dağıldığı, sosyalistlerin birlik partisi girişiminin kuruluş kurultayı eşiğinde, doğallıkla en kritik dönemini yaşadığı şu sırada, TİP-TKP birlik sürecini değerlendirme toplantısı kendi önüne çok açık bir amaç koymalıdır; bu amaç realist olmalı, aynı zamanda varolan birlik çabalarını olumsuz yönde etkilememelidir.

Bu toplantı herşeyden önce, TİP-TKP birlik sürecinin uğradığı başarısızlığa rağmen, gelecekte geniş bir partide aynı saflarda buluşacak olan ve daha şimdiden girişim komitelerinde birarada çalışmaya başlayan TİP ve TKP kökenli Marksistler arasında uygar ve örnek bir tartışmayı amaçlamalıdır. Bu ise, sorunları, şu ya da bu geçici politik-örgütsel kaygı ve çıkarlarla değil, tüm Marksist hareketin uzun vadeli çıkarlarını ve gerçeğe elden geldiğince yaklaşma kaygısını gözeterik, açık yüreklilikle ve kendi eylemine dürüst, eleştirel yaklaşımla ele almayı gerektirir.

Bu toplantıya, başarısızlığa uğrayan TİP-TKP birliğini yeniden ve TBKP çatısı altında canlandırma gibi bir işlev yüklenirse, ya da bu toplantı, mevcut TBKP'nin Birlik Kongresi açısından meşruluğunu tartışma konusu haline getirerek, yeniden Birlik Kongresi temelinde birliği restore etme amacıyla bağlanırsa, bu, meydana gelen ağır tahribat ve kaybedilen zaman açısından realist ve sonuç alıcı bir tutum olmaz; aynı zamanda Marksist hareketin daha geniş bir partide birlik çabası içinde olduğu koşullarda böyle bir misyonla yüklenmiş toplantı, sosyalistlerin birlik partisi girişimi nezdinde bütünüyle izahı imkansız bir gayret haline gelir.

Bu toplantıda:

-TİP-TKP birlik sürecinin başarısızlığa uğradığı ve Birlik Kongresi'nde ilan edilen TKP-TİP birliğinin son bulduğu açıkça ve cesaretle saptanmalıdır.

-Karşılaşılan bu başarısızlığın sonuçlarını, tekrar geriye dönmek suretiyle ortadan kaldırmanın hem mümkün olmayacağı, hem de yanlış olacağı, bunlara karşılık, olumsuz sonuçları ortadan kaldırmanın ileriye doğru adım atmak, yani her iki patiden gelme üyelerin, öteki Marksistlerle beraber daha geniş birlik platformlarında buluşmaları suretiyle sağlanacağı ilan edilmelidir.

-Başarısız birlik deneyinin tek örgütlü tarafı olarak kaldığı için TBKP, tek tarafı olarak bu başarısızlığın asıl sorumluluğunu kamuoyu önünde üst lenmelidir.

-TİP-TKP birlik sürecinin başarısızlığına yol açan temel neden olarak, tek tek kişilikleri hedef alan değerlendirmelerden herhalde uzak durulmalıdır. Buna karşılık, "birlik ve yasallık" ödevlerini karşı karşıya koyduğu iddia edilenlerin yarattığı tartışmanın değil, fakat bu tartışmaya da yol açan, her iki partinin kolektif olarak aldığı 16 Kasım kararının TİP-TKP birlik sürecinin başarısızlığındaki belirleyici rolü ortaya konmalıdır.

5.

Birlik için gerekli olan pratik temel önkoşul, örgütlü ve eşit haklı tarafların birlik süreciyle ilgili tartışmayı birlikte ele alıp, ortak soruca varmalarıdır. TİP-TKP birliğini sona erdiği noktadan yeniden başlatmanın ve TBKP içinde gerçekleştirmenin ya da Birlik Kongresine yeniden dönerek inşa etmenin, yukarıda belirtilen pratik temel önkoşulu, TBKP içinde ve dışında TİP eğilimini temsil eden, merkezli, örgütlü bir politik varlık bulunmadığı için, ortadan kalkmıştır.

Birlik Kongresinin eşit haklı ve örgütlü taraflarından birisini oluşturan TİP, Birlik Kongresinde bağımsız hukuki örgütsel varlığına son vermiştir. Buna karşılık, bütün organlarda eşitlik ve eşit temsil ilkesi gereği, tıpkı TKP gibi, geçiş süreci boyunca, giderek sönümlenmesi öngörülen fiili varlığını TBKP çatısı altında Aralık 1989'a kadar sürdürmüştür. Geleneksel birlik modellerine uy-

gun olan ve bizde bütün organlarda eşitlik ve eşit temsil ilkesi temelinde ortaya çıkan bu doğal durum, TBKP Birlik Kongresi tarafından resmen ilan edilen birlikten organik birliğe geçiş sürecidir. Bu sürecin özgüllüğü, ayırdedici vasfı, birleşen tarafların eşit haklı fiili varlıklarını her durumda veri kabul eden bir parti işleyişinin -ona artık ihtiyaç kalmayacağı organik birlik noktasına kadar- zorunlu olması ve geleneksel örgütsel kurallara her türlü formalist ve bürokratik yaklaşımla hiç bir suretle bağdaşmamasıdır.

Fililen Aralık 1989'dan ve resmen de TBKP'nin yasalda kuruluşundan sonra TİP'in TBKP içindeki fiili varlığı ortadan kalkmıştır. Bir başka ifadeyle, TİP-TKP birlik süreci sona ermiştir.

TİP-TKP birlik sürecinin sona erişiminin başlıca somut özelliği ve en ağır sonucu, TBKP'nin genel olarak yeniden TİP-TKP gibi iki ayrı fraksiyona bölünmesi ya da ortaya birbirinden ayrı örgütlerin, partilerin, grupların çıkması değildir. Böyle bir ayrışma TBKP içinde ya da dışında ortaya çıksaydı, bu sonuç, bugünkü duruma göre, eşit haklı ve örgütlü tarafların yeni bir temelde birleşme ve bugünkü zararları telafi etme olanağını kendi içinde barındırabilirdi.

TİP-TKP birlik sürecinin sona erişiminin başlıca somut özelliği, birliğin eşit haklı ve örgütlü taraflarından birisinin tamamen örgütsüzlük durumuna geçmesi ve ne TBKP içinde ne de dışında merkezi bir çevre, grup ya da platform olarak TİP'in ya da TİP eğiliminin örgütlü bir varlığa sahip olmamasıdır.

Demek oluyor ki, kendi bireysel tercihleriyle tek tek TİP kökenli üyelerin TBKP saflarında yer alması bir yana bırakılırsa, TKP-TİP birliğini örgütlü ve eşit haklı tarafların anlaşmasıyla yeniden kurmak olanağı ortadan kalkmıştır.

TİP-TKP birlik sürecinin sona erişiminin en ağır sonucu, uluslararası komünist hareketin hatalarına doğrudan ortak olmayan, ülkemizin politik ve manevi hayatında özel bir saygınlığa sahip, geniş bir yasal çalışma, seçimlere, parlamentoya ve yerel yönetimlere katılma deneyi biriktirmiş olan, bu özellikleriyle, Türkiye Marksist hareketinin kendini yenilemesinde, kitleleşmesinde ve birliğinde önemli rol oynayacak olan TİP'in, bu rolü örgütlü bir güç olarak oynaması olanağının ortadan genel olarak kalkmasıdır.

Aynı zamanda, TİP'in TKP ile girdiği birleşme deneyinden dağılarak çıkmış oluşu, genel olarak birlik çabalarına ve özel olarak da TBKP yönetiminin birlik politikasına karşı sol kamuoyunda varolan güvensizliği artırmış, Marksist birlik sürecinin doğal gelişimine de olumsuz etkide bulunmuştur.

Bu durum, TBKP'nin de birlik sürecinde oynayacağı rolü zayıflatmıştır.

6.

TKP-TİP birliğinin yeniden kurulması için gerekli olan pratik temel önkoşul ortadan nasıl kalktıysa, daha ileri düzeyde birlik kuruluşunun başlatıldığı bugünkü durumda, TİP-TKP birliği politik-tarihsel anlamını da kaybetmiştir.

TBKP, sosyalistlerin birlik partisi kuruluş girişimine katıldığına ve gelecek Kasım ayı kurultayı ile birlikte, en azından bir politik örgüte has olan bütün işlevlerini sona erdireceğine göre, bu partinin kendi bozulan birliğini yeniden canlandırma gibi bir meselesi -eğer birliğe kendi damgasını basma ya da geniş partiye katılmama niyeti taşımıyorsa- olmamak lazım gelir.

Başarısızlığa uğrayan TKP-TİP birlik deneyinden sonra, her iki partiden

pek çok Marksist daha şimdiden sosyalistlerin birlik partisi girişiminde diğer Marksistlerle birlikte yer alarak, yaratılmış olan tahribatı, tabandan yukarıya doğru onarmaya çalışıyorlar. Tabanda ortaya çıkan ve TBKP'de birliğe göre çok daha ileri bir düzeyde gelişen bu yeni birlik yönelimini teşvik etmek, ona yardımcı olmak TİP-TKP birliğinin yıkılmasından dolayı kendinde sorumluluk duyan herkesin görevi olmalıdır.

7.

Eğer TİP-TKP birliğini yeniden TBKP içinde canlandırmak ya da Birlik Kongresine geri dönerek restore etmek artık realist bir hedef olmaktan çıktıysa ve bu birlik artık daha geniş birliğe yönelik koşullarında bütün politik anlamını yitirdiyse, bu durumda, herkesten önce TBKP'nin karşısına şu iki görev çıkmış olmalıdır:

-TİP-TKP birlik süreci boyunca yapılan hataların ortaya konması ve eleştirilmesi ya da otokritik;

-Bu eleştiri ya da otokritiğin eylemde kanıtlanması ya da pozitif otokritik.

8.

TİP-TKP birlik sürecini değerlendirme yükümlülüğü, bu süreçte taraf olanların rastlantısal ve münferiden katılacakları bir toplantının değil, istisnalar dışında TİP tarafının yokluğunda yasal olarak kurulma sorumluluğunu alan TBKP'nin görevidir.

TBKP yönetimi, kamuoyu önünde başarısızlığın sorumluluğunu açık yüreklilikle üstlenmelidir.

Ortaya çıkan durumdan, 4'lü Komisyon yazısındaki ifadeyle, "*hepimiz sorumluyuz*" demekle politik açıdan anlamlı bir sonuca varılamaz. Böyle bir gerekçeyle sorunların çevresinde dolaşmak parti olmanın gerekleriyle bağdaşmaz.

Konuya ilgi duyan çevreler, "*tarihsel*" diye tanımlanan TİP-TKP birliğinin sona erşinden bu yana TBKP yönetiminin ve parti yayın organlarının konuya ciddi bir şekilde hala yaklaşmamış olmasını hayretle karşılamaktadırlar.

TBKP, TİP-TKP birlik sürecini bütün parti örgütlerinin katılımıyla kendi organlarında ele almalı, değerlendirmeli, kendi mevcudiyetini gerekçelendirmeli ve herhalde inandırıcı bir otokritikle herşeyden önce TİP kökenli kitlenin, tüm solun ve ilerici kamuoyunun güvenini kazanmaya çalışmalıdır.

TBKP yönetimine şunlar önerilmektedir:

-16 Kasım kararını yeniden, eleştirel bir gözle değerlendirmeli, (bu bölümün sonunda ayrıca ele alınan) bu kararın, TİP-TKP birlik sürecinin başarısızlığa uğramasındaki rolünü soğukkanlılıkla sorgulamalıdır.

-16 Kasım eyleminden TBKP'nin yasalda kurulduğu ana kadar geçen dönem boyunca parti yönetiminin TİP-TKP birlik sürecini başarısızlığa sürükleyen hataları ortaya konmalıdır. Burada:

a) Birlik kongresinin yapılmasına yasallaşma ve 16 Kasım eyleminin mantığı gereği karşı çıkılmamasının, özellikle TİP tarafının ciddi ısrarları sonucu yapılan Kongresinin duyurulmasını geciktirmenin, kongre üstüne ciddi, sistemli hiç bir düşünsel faaliyet yapmamanın;

b) "*Eşitlik ve eşit temsil*" ilkesini, geçiş sürecine has zorluklar karşısında,

"iş yapmayı önleyer", "**Sargın-Kutlu davasıyla ilgili çalışmaları kitleyer**" bir faktör gibi göstererek gözden düşürmenin, bu ilkeyi nicel zayıflığından dolayı TIP'e verilmiş bir ödün gibi yozlaştırmanın, giderek bu ilkeyi "**çoğunluğun dediği olur**" anlayışıyla işlevsiz hale getirmenin, bu anlayışın bir yansıması olarak, birleşik organlar dışında fiili durumlar yaratmanın, nihayet birlik sürecinin karşı karşıya olduğu en kritik anda, "**plağanüstü kongre**" önermenin ve bunu çoğunlukta olan yönetir anlayışı ile eşitlik ve eşit temsil ilkesine karşı yöneltmenin;

TIP-TKP kökenli üyeler arasında keskin bir **güven bunalımına** neden olduğu açıkça belirtilmelidir.

c) Nihayet ve en önemlisi, geçtiğimiz 1989 Ağustos-Aralık ayları boyunca süren ve ne yazık ki, sağlıklı enformasyon akışı ve çok taraflı değerlendirme yapma bakımından elverişsiz tutukluluk koşullarında **Başkan ve Genel Sekreterin** müdahaleleriyle daha da keskinleşen tartışmalar seyrinde, TIP kökenli üyelerin ağırlıklı kesiminin "**TBKP'yi kurmak üzere resmen dilekçe verme**" önerisine haklı ya da haksız gerekçelerle karşı çıktıkları belli olduktan ve bunların kurulacak partide yer almayacakları net şekilde anlaşıldıktan sonra, partiyi yasalda kurma sürecini, -üstelik birbirine zıt parti açıklamalarıyla- **başlatmanın** ve sonuçta, partiyi istinalar dışında TKP kökenli üyelerle **kurmanın**, açık bir politik tercih anlamına geldiği ve tartışmasız bir şekilde **TIP-TKP birliğine son verme** kararından başka bir şey olmadığı belirtilmelidir.

d) Birlik süreci boyunca tutulacak ana halkanın yanlış saptandığı, TIP-TKP birliğine öncelik verme zorunluluğunun anlaşılmadığı, görüş ayrılığı durumlarında, fiili varlıklarını tüm geçiş süreci boyunca koruyacakları açık olan taraflar arasında anlaşma sağlanmadan, ne denli önemli ve ivedi olursa olsun tek bir adım atmama, yitirilecek zaman ve imkanları göze alma, bu kayıpları tarafların birliğinden alınacak güçle ileride telafi etmeyi düşünme ve buna güvenme, aynı zamanda bu kayıpları, ona yol açanların politik eğitimi için, onların kendi deneyleriyle kavramalarına fırsat verme gibi bir yaklaşımın benimsenemediği gösterilmiştir. Birlik sürecine girenlerin, birliğin çetin sorunlarından şikayete hakkı olmadığı, kendi doğru bildiğini yapmak isteyenlerin birlik sürecine katılmaması gerektiği, bu arada bir ders olarak çıkarılmalıdır.

e) Parti yönetimi, TIP-TKP birlik sürecini, yukardan beri belirtilen hataların değil de, parti içinde ortaya çıkan "**birlik-yasallık**" tartışmasının çıkmaza soktuğuna ilişkin yerleşik klişeyi, hem yanlış olduğu için, hem de bizzat henüz yerleşen tartışma geleneğini zayıflatıcı, bürokratik-merkeziyetçi yerleşik geleneği canlandırıcı bir anlayış olduğu için reddetmelidir.

Partinin o dönem boyunca **tartışma yüzünden** iş göremez hale geldiği yolundaki görüşler, bizim somutumuzda, tartışma süreciyle ikiz kardeş olan birlik sürecini içine sindiremeyeişin, geçiş sürecinin özgüllüğünü kavrayamayışın belirtileri olarak yorumlanmalıdır.

Parti yönetimi aynı zamanda, "**birlik ve yasallığı karşı karşıya koyma**" hatasının birlik sürecini çıkmaza soktuğu yolundaki eşitlemeci değerlendirmeyi de kabul etmemelidir. Çünkü, birliği yasallığın karşısına koyduğu ileri sürülen görüşle, yasallığı birliğe karşı çıkaran görüş, yarattıkları sonuç bakımından aynı kefeye konamaz. İlki yasallık uğrunda az ya da çok bir şeyler yaptıysa, ikincisi, birliğin dağılmasının sorumluluğunu taşımaktadır. Üstelik, yasallığın olmazsa olmaz koşulu sayılamayacak ve birlikle uyumlu başka alternatifleri olan bir dizi pratik

adım adına birliğin feda edilmesiyle bugün doğan sonucu, yasallığın gücüyle telafi etmek imkansız olmuştur. Buna karşılık, birlik adına yasallaşmayla ilgili atılan bir dizi adımın ertelenmesiyle uğranılacak olası kayıpları, kurtarılan birliğin gücüyle telafi etmek, herhalde mümkün olabilir, en azından denenmeye değerdi.

9.

Yukarda belirtilen nedenler arasında ayrı bir önem taşıdığı için, 16 Kasım kararının değerlendirilmesi ayrıca yapılmıştır.

TİP-TKP birlik sürecinin bugün uğradığı başarısızlığın temelinde, elde edilen sonuç nasıl yorumlanırsa yorumlansın, zamanlama ve hazırlık açısından bütünüyle iradeci ve sübjektivist karakter taşıyan 16 Kasım kararı yatmaktadır.

Partinin, artık üç yıldır, bütün çalışmalarını belirleyen ve parti üyelerinin hayata geçirmek için fedakarca çalıştığı, aynı zamanda uygulayıcılarının şahsında partiye demokrat kamuoyunda önemli bir saygınlık kazandıran bu kararın birlik sürecinde oynadığı olumsuz rolü anlatmak ve kavramak, bunu içine sindirmek, elbette kolay olmayan bir iştir. Böyle de olsa, bazı parti yöneticilerinin defalarca karşıtlarını -tutukluluk halinin devam ettiği duygusal ortamda- bu kararı açıkça eleştirmeye davet ettikleri, bunu yapmayanları, tutumlarını başka görüşler altında sürdürenleri ise "açığa çıkarmak"tan söz ettikleri hatırlanırsa, idealize edilen bu kararı TİP-TKP birlik süreci açısından tahlil etmenin önemi ve haklılığı anlaşılabilir. Kısaca:

Bu karar;

- Birlik Kongresi yapılmadan,
- kongre platformunu oluşturan ve o güne kadarki ortak teorik yaklaşımlarımızı, program, politika ve parti anlayışlarımızı o şartlar altında olabildiği ölçüde radikal olarak değiştiren yeni parti çizgisi yeterince tartışılmadan;
- bu çizgi üzerinde gerekli hiç bir ciddi çalışma yapılmadan ve parti tabanına yeterince indirilemeden;
- Marksist solla diyalog konusu haline getirilemeden;
- her düzeyde birleşik parti örgüt ve organları oluşturulmadan;
- bunların resmi kuruluştan organik birliğe geçiş süreci boyunca birlikte çalışmalarının elverişli koşulları yaratılmadan;
- ortaya çıkacak anlaşmazlık durumunda, tarafları birleştirici herkesin üzerinde birleştiği bir saygın yönetim bileşimi sağlanmadan;
- bir çok risk taşıyan bu eylem boyunca ortaya çıkacak değişik olasılıkları hesaba katan etrafıca düşünülmüş ve parti organları tarafından bilinen esnek, alternatif uygulama planları yapılmadan;
- kongrenin yapılması hakkında bile açık ve net bir görüş bile belirleyemeden alınmıştır.

Kararın bu suretle alınmasının ciddi sonuçları olmuştur.

Kararın uygulamaya konması ile birlikte, yukarda ifade edilen resmi birlikten organik birliğe geçiş sürecine has bütün karmaşık görevlerin çözümü derhal ikinci plana düşmüş ve nitekim parti yönetimi "herşey yasallık ve *Kutlu-Sargın davası için*" sloganını resmen benimsemiştir. Böylece 16 Kasım kararının uygulanması için operatif karar alma ihtiyacı ile birlik kararının hayata geçiril-

mesi için gerekli sabırlı tartışma ve mutabakat ihtiyacı arasında uzlaşmaz bir çelişki doğmuştur. Bu çelişki parti basınında kendisini "*birlik ve yasallık*" tartışması olarak göstermiştir. Taraflardan birinin diğerine katılmasıyla bu çelişkinin çözülmüş olacağı her ne kadar söylenebilirse de, böyle bir katılım söz konusu olmadığında, anlaşmazlık giderilmediğinde bu çelişkinin ayrılmaya yol açacağı, fakat bu çelişkiye yol açan faktörün 16 Kasım kararı olduğu gayet açıktır. Henüz resmen birleşme eşiğinde olan ve uzunca bir süre birliğin sancılı geçiş sürecini yaşayacağı bilinen partiyi, hazırlıksız olarak bu eyleme yöneltmenin bedeli, birliğin sona ermesidir.

16 Kasım kararı, o sırada parti yönetimlerinin ezici çoğunluğuna egemen olan aşırı iyimser politik-hukuki öngörüler temelinde oluşturulmuştur. Parti saflarına da yayılan bu iyimser beklenti, **Başkan ve Genel Sekreterin** tutukluluk halinin uzamasıyla partide gerginliğe yol açmış, belirtilen çözülmemiş sorunlar ve herşeyden önce partiyi inşa sorunları büsbütün içinden çıkılmaz hale gelmiştir.

Bir dizi iktidar partisinin henüz yıkılmadığı, buna karşılık perestroyka sürecinin tüm ülkelerde olduğu gibi bizde de Marksist hareketin yeni bir atılımı için umutlar uyandırdığı; TKP-TİP birliğinin de etkisiyle, daha önceden başlayan Marksist birlik arayışlarının yükseldiği bir sırada, Kongrede de onay bulan birliğin kapsamını genişletme, örneğin TSiP'le birleşme yönündeki girişimler, 16 Kasım kararıyla ortaya çıkan ek zorluklar yüzünden ve bu kararın uygulanması adına başarısızlığa uğramıştır.

16 Kasım kararı hem parti içi birliğin, hem de olgunlaşan daha geniş birliklerin üzerinde olumsuz etkide bulunmuştur.

16 Kasım kararını, hiç bir zaman yapılmayan bilimsel bir tahlil ve öngörü ile açıklamak gerçek duruma uymayacaktır. Her komünist partisi gibi TBKP'nin de yasallık talebi olduğu ve ilk fırsatta bu hakkı elde etmek için harekete geçeceği açıktır. Fakat 16 Kasım kararı, daha önce her iki parti organlarının bu konu üzerinde yaptıkları etraflı bir değerlendirme temelinde, elverişli bir anda alınmış bir karar olarak yorumlanamaz.

16 Kasım kararının herşeyden önce, birliğin getirdiği yüksek moralden ve özellikle **Behice Boran**'nın kaybının yarattığı haklı duygusal ortamdan, onun cenaze töreni ile ilgili doğan beklenmedik politik gelişmelerden ve bizzat kitlesel gösteriye dönüşen cenaze töreninden güç aldığı herkes tarafından biliniyor. Türkiye'de yürütülen "*yasal parti*" tartışması karşısındaki tutumu bir yana bıraksak bile, daha **Brüksel** basın toplantısında **Behice Boran**'nın yönetilen bir soruya, TBKP'nin illegal örgütleneceği yolunda verdiği yanıtta bir hafta sonra, partinin örgütlenme rotasını pratik olarak aniden legal yöne çevirmiş olmasının, benim bilgim ölçüsünde, bir başka açıklaması yoktur. Dışardan gelen ve partinin hükümetle gizlice anlaştığı iddiasını içeren iftiraları ya da TBKP'nin o sırada tartışılan "*yasal partiyi*" önleme amacıyla hareket ettiğine dair eleştirileri ciddiye almak için ise ortada en küçük bir belirti bile yoktur. Her iki parti yönetiminin, yukarda belirtilen nedenlerle 70 yıllık antikomünist yasakları kırma yolunda istisnai bir fırsat ortaya çıktığına inandıkları açıktır. Bu inancın bütünüyle temelsiz olmadığı da açıktır. Nevar ki, söz konusu olan bu fırsatın partinin birlik sürecine has sorunlara eğilmesiyle kaçmayacak bir fırsat olduğu belli ki, görülememiştir.

Partiyi 16 Kasım kararına iten yukardaki faktörler açısından durum nedir?

Bu karar **birlikten güç almakla birlikte**, resmi birlikten organik birliğe ge-

çış sürecinde partinin en kritik, hassas ve bu anlamda hareket kabiliyeti ve organizasyon gücü bakımından en zayıf bir dönem yaşayacağını, belirttiğim çözülmemiş sorunların yaratacağı ciddi engellerle karşılaşacağını, maalesef, hesaba katmamıştır.

Bu karar, **Boran'ın kaybıyla doğan duygusal ortamdan güç almakla birlikte**, onun kaybıyla doğan boşluğun, bu zor geçiş döneminde yaratacağı ciddi sorunları, TİP kadrolarını birleştirici başlıca subjektif faktörlerden birinin yokluğunda her partide varolduğu gibi, bu partide de varolan anlaşmazlıkları aşmanın zorlaşacağını, **Boran'ın taraflar üstü tarihsel kişiliğinin yokluğunda TİP ve TKP yönetimleri arasındaki görüş ayrılıklarını da uyumlaştırmanın başaramayacağını**, pratiğin doğruladığı bu olumsuz durumu değerlendirememiştir.

16 Kasım kararı, **cenaze töreni öncesinde ve esnasında doğan beklenmedik politik gelişmelerden güç almakla birlikte, birincisi**, ülkenin 12 Eylül'den devrimci ve reformist bir yolla değil, sürünen bir demokratikleşmeyle çıktığını; bu çıkışın başlıca stratejik amacının sol muhalefeti ve kitlesel muhalefeti, 12 Eylül'cü baskı aygıtını korumak, buna mukabil her an geri alınabilir fiili özgürlükler tanımak ve her alanda sürekli vaatlerle kamuoyunu oyalamak suretiyle kontrol altında tutmak, bu yolla liberal tarzda bir istikrar sağlamak ve kapitalist çıkarların korunması temelinde uluslararası gelişmelere ayak uydurmak olduğunu; **ikincisi**, bu durumda devletin (infaz yasasıyla genel af hareketini, Kürtçe konuşmaya göz yumarak Kürt varlığını tanıma hareketini sürünen bir gelişmeye itelediği gibi) partiyi de sürünen bir yasallaşmaya zorlayacağını, bu süre içinde mümkün olduğunca onu zayıflatmaya, tecrit etmeye çalışacağını; **üçüncüsü**, bu yıkıcı taktiği boşa çıkaracak kitlesel güçlere ise partinin sahip olmadığını, diğer sol güçlerle işbirliğinin zayıf kaldığını; **dördüncüsü**, sürünen bir yasallaşmadan, radikal bir yasallaşmaya geçişin, ancak, parti içi durumu stabilize etmeye, TİP-TKP birliğini güvence altına almaya, cesaretle birliğin kapsamını genişletmeye, ülke çapında ve ülke dışında çok yönlü bir hazırlığa ve bu karara temel oluşturan işaretleri değil, partinin ön sıralarında yer alacağı bir kitlesel hareketlenme anını kollamaya bağlı olduğunu hesaba katmamıştır.

Bütün bunların sonucunda **parti en kritik iki buçuk yıl boyunca, sürünen bir yasallaşma sürecine mahkum olmuş, yalnız TİP-TKP birliğini değil, aynı zamanda yasala radikal bir çıkış olanağını da kaybetmiştir.**

Yasala çıkış stratejisinde hata yapıldığı açıktır.

Bu hatayı kavramak yerine, genellikle yasala çıkış aşamasında komünist partilerinin benzer kayıplara uğradığına dair yaygın bir savunma ajitasyonu yapıldığı görülüyor. **Portekiz ve Yunanistan partilerinin deneyiyle temellendirilen bu iddia**, uğranılan kayıpların görülmesini önlediği gibi, adı geçenlerin legale çıkışı ile TBKP'nin legale çıkışı arasında hiç bir benzerlik olmaması nedeniyle de isabetsizdir.

Bu partilerin yasala çıkışlarının politik koşulları çok farklıdır.

Adı geçenler, faşist rejimlerin devrimci ve radikal yoldan yıkıldığı koşullarda yasala çıkmışlardır. TBKP ise sürünen bir demokratikleşme sürecinde legale çıkma kararı vermiştir.

Adı geçenler, kitlesel bir yükseliş temelinde ve saflarına bir kaç on günde onbinlerce ve yüzbinleri aşkın üye kazanarak yasala çıkmışlardır. TBKP ise, tam tersine, daha geniş tabanlı illegal bir örgütsel güçten, daha dar bir legal örgüte

dönüşerek, büyük kayıplarla legal olarak kurulmuştur.

Adı geçenler, genellikle uzun gizlilik koşullarında çalışmış olan, pek çoğu 50-60 yaş dilimini aşmış eski komünist kuşağı, onları, genç kuşak komünistlerle birlikte çalışma ve yeni legal şartlara ayak uyduramadığı için kaybetmiştir. TBKP ise, çoğunluğunun legal çalışma deneyi olan, 30-40 yaş dilimindeki üyelerinin çok büyük kısmını kaybetmiştir.

Adı geçen partiler, yasala çıktıklarında eski "solcu" ve dogmatik stratejilerini değiştirmiş ve genellikle eski üyelerin tutucu direnciyle karşılaşmış, bir çoğunun ayrılması bu yüzden olmuştur. TBKP ise, üyelerinin büyük kısmını bu nedenle değil, tersine kendi eski dogmatik, sekte yaklaşımını sözde reddetse bile eylemde koruduğunu iddia eden, kendilerini daha "yenilikçi" sayan üyelerini kaybetmiştir.

Uğranılan kayıpların ağırlığını hafifletici ve gerçeğe uymayan bu ve benzer bir ajitasyon, partinin açık bir otokritik yapmasını ve doğru bir yönelim almasını zorlaştıracaktır.

* * * * *

Bütün bu yazılanların, partinin antikomünizme karşı yürüttüğü mücadeleyi hedef almadığı herhalde açıktır. Burada, bugün birlik açısından (ve yasallık açısından) karşı karşıya olunan olumsuz duruma açıklık getirme çabası söz konusudur. Bu eleştiriye katılıp katılmamak herkesin kendi bileceği bir iştir.

Şurası açıktır ki, 16 Kasım kararının bu eleştirel değerlendirmesi, hiç bir şekilde bu kararı cesaretle uygulayan Sargın ve Kutlu'nun, tüm bu eylem boyunca fedakarca ve yaratıcılıkla çalışan yurtiçi ve yurtdışı parti örgütlerimizin ve üyelerimizin çabalarına en küçük bir gölge bile düşürmez.

TBKP'nin, TİP-TKP birliğini kaybetme gibi çok ağır bir bedel ödediği bu eylem, Türkiye'de antikomünizme darbe indirdi ve en önemlisi bir dizi iktidar partisinin skandallarla yıkıldığı bir aşamada, Türkiye'de komünistlere ve sosyalizm yanlısı insanlara karşı Batı'da görülen türden aşağılayıcı bir kampanyanın önünde bir dalgakıran oldu.

O nedenledir ki, tamamen başka nedenlerle ne ölçüde eleştiriye uğrarsa uğrarsın, sağduyulu kamuoyu, bu eylemden kendisinin kazançlı çıktığını anlamakta ve Sargın ve Kutlu'nun eyleminde kendisini kuvvetle duyuran sivil toplum güçlerine güven duygusunu, Türkiye komünistlerinin başka ülkelerde yaşanan bürokratik diktatörlüklere has hatalara düşmeyeceklerine dair bir kanıt olarak içgüdüyle sezmektedir.

TBKP'nin önünde duran görev, büyük bir bedel ödeyerek elde ettiği bu kazanımın zerresine bile dokunmadan, onu tüm Marksist harekete armağan etmekten ibarettir.

10.

TBKP defalarca yaptığı açıklamalarla geniş Marksist partiye katılma tercihi ni ortaya koydu.

Bu geniş partinin kurulması güvence altında mı? Son anda kurulamazsa ne olacak?

Partinin, bu türden sorular sorma lüksü yoktur, olamaz. Bu sorulardan, birlik partisinin başarısızlığı durumunda TBKP'yi koruma yönünde ihtiyatlı bir tutu-

mun haklılığı ise hiç çıkmaz. Herkesle başarıyı paylaşmak isteyen, herkesle başarısızlığın yükünü de ortak olmayı göze alması gerekir.

Şu ya da bu birlik enkazının üstünde herşeye rağmen ayakta kalmak, belki de artık yıkılmaktan daha kötüdür. O nedenle TBKP, daha şimdiden muhtemel bir başarısızlıkta rol oynamamak, tam tersine birliği başarıya ulaştırmak için, kendi mevcudiyetiyle çelişse bile her türlü fedakarlığı yapmalı, ne yazık ki sol kamuoyunda oluşan tereddütleri aşmak için somut adımlar atmalıdır. Bu aynı zamanda TİP-TKP birlik sürecine ilişkin otokritiğin en inandırıcı kanıtı olacaktır.

Şimdi birlik, otokritik demektir.

TBKP yönetimine şunlar önerilmektedir:

-Zaten bir ay sonra, **Kasım Kurultayı** ile birlikte **TBKP**'den birlik partisine geçecek olan eski **TBKP** üyelerinin yasal **TBKP**'ye üye yapılması kampanyasının durdurulduğu bir iyi niyet belirtisi olarak ilan edilmeli;

-Kurultay eşiğinde, **TBKP**'nin hiç bir yerde yeni il ve ilçe örgütü kurmayacağı, varolanları ise yasal açıdan gerekli minimal düzeyde sınırlayacağı açıklanmalı;

-Eğer birleşik parti, komünist adıyla parti kurma ve antikomünist yasaklara karşı **TBKP**'nin şimdiki yasal varlığını, onu kapatma girişimlerine karşı savunma görevini üstleneceğini açıklarsa, bu durum da **TBKP**'nin Kasım kurultayından sonra hukuki alan dışında hiçbir politik, pratik, ideolojik ve örgütsel bağımsız faaliyetinde bulunmayacağı belirtilmeli;

-Parti, aynı zamanda sosyalistlerin birlik partisine de yönelik bir öneri olarak, ayırım gözetmeksizin **Kürt** ulusal hareketinin ağırlıklı kesimleriyle mutabakat sağlanmadıkça, bugünkü savaş hali şartlarında ve bu şartlar kalkmadıkça, **TBKP**'nin ve bir başka **Türkiye** çapında kurulacak partinin **Türkiye Kürdistan**'ında yasal il ve ilçe kurma hakkına sahip olmadığını ilan etmeli, bölgedeki **TBKP** üyelerini her türlü örgütlenme, işbirliği ve katılma kararında serbest bırakmalı;

-Parti yönetimi aktif bir şekilde, sosyalistlerin birlik partisi girişimlerine katılan **TBKP** üyeleri ve yandaşları arasında, her düzeydeki örgütsel yönetimlerde çoğunluğu elde etme çabasıdan uzak durulması ve tabanda çoğunluğa sahip olunan yerlerde delege ve yönetici, temsilci vb. seçimlerinde çoğunluğu bilinçli olarak almama ve mümkün olduğunca her eğilimin temsilini sağlama, tümünün benimsenmesi yolunda eğitici çabalar harcamalı, aksi tutumlara kamuoyu önünde birliğin çıkarlarıyla bağdaşmayan davranışlar olarak açıkça eleştirmeli;

-İlk kurultayla birlikte oluşan organlarda çok sayıda **TBKP**'linin temsil edildiği yönündeki kaygıları gidermek amacıyla, bu organlara seçilmiş olan bir kısım parti üyesi, bir iyi niyet belirtisi olarak, bu organlardaki işlerini eskisi gibi sorumlulukla yerine getirmeye devam etmek koşuluyla, üyeliklerden feragat ettiklerini açıklamalı;

Parti, sosyalistlerin birlik partisi kurulduktan sonra da, **TBKP** kökenli üyelerin bu parti saflarında daha geniş birlikten yana rol oynamalarını kolaylaştırmak için, şimdiden birlik konseptini geliştirmeli, "*hareket biçiminde örgütlenmiş akımla, parti biçiminde örgütlenmiş akımın birliği ve birlikte devrimci yenilenmesi*" konseptine sahip çıkmalı; bu amaçla **Devrimci Yol** çevresince ortaya atılan "*muhalefet meclisi*" önerisini dikkatle incelemeli, bu önerinin sosyalistlerin birlik partisi girişiminde tartışılmasına önayak olmalı ve **Devrimci Yol, Kurtuluş**,

TKEP ve benzer çevrelerle bu öneri temelinde tartışmalıdır;

Sosyalistlerin birlik partisi program tartışması eşiğinde, TBKP yöneticileri (yazarlar, teorisyenler değil partiyi dışta temsil edenler) tartışmalı teorik, politik sorunlarda diğer Marksist gruplarla diyalogu zorlaştırıcı, proram tartışmasını tıkayıcı açıklamalarla partiyi bağlamaktan kaçınmalı; özellikle şu hususlarda:

a) "*Marksist yenilenme*"nin ancak kitlesel hareket içinde ve maksimum birlikteliğin dölyatağında olgunlaşacağı, sosyalistlerin birlik partisinin bu yolda ilk adımı oluşturacağı, er ya da geç uluslararası ve ülke çapında yükselecek bir kitlesel atılım içinde biçimlenecek hareket-parti sentezinin ise devrimci yenilenme-yolu açacağı öngörüsüyle hareket etmeli, kendi yenilenme çabalarını böyle bir yenilenmenin düşünsel hazırlık denemeleri olduğunu alçakgönüllülikle dile getirmeli;

b) SBKP'nin devletlerarası ilişkilerle ve herşeyden önce SBKP'nin dünya ölçüsündeki kendi faaliyeti ile ilgili tezlerini, yeterince incelemeyen, ülkemizdeki sınıfsal, politik, ekonomik, ekolojik ve cinslerle ilgili alanlara kabaca ve olduğu gibi uygulamaktan kaçınmalı;

c) Bencil sınıf konumlarından vazgeçmeyen sermaye ile ve demokrasiyi içine sindiremeyen, dışarda ise bölgesel gerginliklerden medet uman politik güç ve çevrelerle partinin uzlaştığı izlenimini yaratan tutum ve demeçlerden uzak durmalıdır.

* * * * *

TİP-TKP birlik süreci ile ilgili bu değerlendirme, 4'lü Komisyona ve onun aracılığı ile TBKP yönetimine iletilmek üzere, bu komisyonla ilişkili bir TBKP üyesinin komisyon adımı benden görüş yazmamı istediği için, aceleyle, kaleme alınmıştır.

Bu yazıda, TİP-TKP kökenli üyeler arasında ortaya çıkan görüş ayrılıklarının içeriğine girilmemiştir. Bana öyle geliyor ki, zaten bunların birlik sürecinde ciddi bir etkisi de olmamıştır ve belki de sahipleri tarafından bile çoktan unutulmuştur.

Komisyon yazıyı istediği gibi kullanabilir. Dikkate alır ya da almayabilir. Yalnız, eğer, beklenmedik şekilde TİP-TKP kadroları arasında bir uzlaşma olmuşsa, ya da taraflardan birisi bu metnin yapılacak olan toplantıda böyle bir muhtemel uzlaşmayı zorlatıracağını iddia ederse, o durumda, komisyon bu metni gün ışığına çıkarıp çıkarmamakta kendini serbest saymalıdır. Bana sorulursa, gerçekler, uzlaşmaları, birleşmeleri sadece kolaylaştırır.

Çalışmalarınızda başarılar dilerim.

19 Eylül 1990 Krefald

KAPİTALİZMİN ZAFERİNİN KALICI OLMADIĞI GÖRÜLECEKTİR

İrfan CÜRE-Oral ÇALIŞLAR

27-30 Ekim 1990 tarihlerinde **Almanya'nın Hamburg** kentinde yapılan "**Avrupa'da Göç ve Irkçılık Kongresi**"nin en etkili isimlerinden biri, ülkemiz solunun da yakından tanıdığı **Etienne Balibar**'dı. Geçtiğimiz aylarda "**Proletarya Diktatörlüğü üzerine**" kitabının Türkçe çevirisi yayınlanan **Balibar**'la "**Irkçılık Kongresi**" sırasında görüştük.

Balibar, 1970'li yıllarda **Fransız Komünist Partisi** içinde ortaya çıkan sol muhalefetin mensubu olarak tanındı. Partinin, proletarya diktatörlüğü teorisinden vazgeçmesini Stalinizmden değil, Leninizmden bir uzaklaşma olarak görenlerdendi. Geçtiğimiz günlerde ölen **Louis Althusser**'in yakın takipçisi ve öğrencisiydi. Kendi anlatımına göre, **Fransız Komünist Partisi**'ne 1960 yılında üye oluyor. İlk girdiği günlerde **FKP**'nin **Cezayir'deki Ulusal Kurtuluş Savaşı**'na karşı olumsuz tutum takınmasını eleştiriyor ve bu açıdan muhalefete başlıyor. 1970'lerde partinin göçmen sorununa ve proletarya diktatörlüğü teorisine yaklaşımını sert bir dille eleştiriyor. 1978'den itibaren parti ile bağları fiilen kopuyor. **Polonya**'daki işçi muhalefetine **FKP** yönetiminin karşı tutumu bardağı taşıran son damla oluyor **Balibar** için. Partiden resmen ihraç edildiği yıl 1981.

Balibar ile röportaj yapmak istediğimizi kendisine söylediğimizde, "**hangi konuda?**" diye sordu. "**Sosyalizm konusunda**" dememiz üzerine, "**Bu konuda ne söyleyebilirim ki? Günümüz koşullarında herkes sosyalizmi hedef tahtası yapıyor. Olanların savunulacak tarafı da yok, ama olumsuz şeyler söylemek istemiyorum. İddialı konuşmak bunca altüst oluş içinde mümkün değil. Gelişmeleri biraz izlemek daha yararlı gibime geliyor**" cevabını verdi. Hele "**Proletarya Diktatörlüğü üzerine**" kitabının yakınlarda **Türkiye**'de yayınladığını duyunca iyice şaşırdı. O yazıları 1975'li yıllarda **Fransız Komünist Partisi**'nin iç tartışmaları sırasında yazdığını ve bugün bir anlamı olmadığını söyledi.

Balibar'la dost ve sıcak bir ortam içinde görüştük. Sosyalizm üzerine endişe ve kaygılarımızın ortak olduğunu hissedince, aramızda samimi bir hava oluştu. İlerde daha uzun zaman ayırabileceğimiz koşullarda yeniden buluşmak umuduyla kucaklaşarak vedalaştık.

Kasım 1990 Hamburg

...Türkiye'de altı ay önce "*Proletarya Diktatörlüğü Üzerine*" adını taşıyan bir kitabınız yayınlandı. Tabii bu kitabı yıllar önce yazmıştınız ve dünyaya o günden bu yana değişti. Bu kitaba bugün nasıl bakıyorsunuz ve bugünkü politik yaklaşımınız ve konumunuz ne?

Stalinizm, Proletarya Üzerinde Diktatörlüktü

BALİBAR: Tartışacak çok fazla zamanımız olmadığı için, bu, yanıtlanması oldukça zor bir soru. Kısa ve olabildiğince açık konuşacağım. Türkiye'de durumun ne olduğu, insanların ne düşündüğü hakkında çok az bilgim var. Bu nedenle belirsiz veya ironik şeyler söyleyebilirim. Böyle bir kitabın tam da bu sırada yayınlanmış olmasına çok şaşırdığımı öncelikle belirtmeliyim. Kuşkusuz yayınlayanlara minnettarım, ama yine de çok şaşırdım. Bu kitap, artık tümüyle geride kalan 1970'ler dünyası koşullarında, **Fransız Komünist Partisi** içinde ve genel olarak da uluslararası komünist harekette yürütülmüş bir tartışmanın parçasıdır. Kitabın görünürdeki dolaysız amacı, Marksist-Leninist gelenekte proletarya diktatörlüğüne ilişkin tanımları, teorik düzeyde kavramların rolünü tartışmaktır. Kitap esas olarak **Lenin** üzerine bir yorumdu. Kitabın dolaysız amacı buydu. Kuşkusuz bunun politik bir arka planı da vardı ki bu, **Fransız Komünist Partisi**'nin proletarya diktatörlüğünü programından çıkarmaya karar vermiş olmasıydı. Ben **FKP** içinde hiç bir zaman Stalinizmin savunucusu olmadım ve hala da değilim. Partinin bu kararının temelinde muazzam ve tehlikeli bir kafa karışıklığı vardı. **Fransız Komünist Partisi**, Stalinizmi eleştirmek için, Leninist proletarya diktatörlüğü kavramını bir kenara atmayı öneriyordu. Bana göre ise, Stalinizm, **Marks** ve **Lenin** tarafından geliştirilen proletarya diktatörlüğü kavramının bir uygulaması değil, tersine, proletarya diktatörlüğüne hemen hemen tümüyle karşıt yönde bir sapmaydı. Kitapta da özetle belirttiğim **FKP** Kongresi sırasındaki tartışmalarda, **Sovyetler Birliği**'nde **Stalin**'den sonra olan şeyin, proletarya diktatörlüğü değil, proletarya üzerinde bir diktatörlük olduğunu savundum. O zaman aşağı yukarı düşündüklerim böyleydi. Proletarya diktatörlüğü gibi bir temel veya genel kavramı programdan çıkarıp atmak, **FKP**'nin kendisini, militanlarını, kadrolarını ve politikasını Stalinizmden kurtarmanın yolu olamazdı. Aslında bu, Stalinizmi resmen reddeder ve sembolik olarak suçlarken, ancak onun birçok yönünü koruma ve sürdürmenin çok iyi bir yolu olabilirdi. Tehlikeli dediğim politik karışıklığı üreten buydu. **Fransa**'da o zaman ki politik duruma ilişkin bilgi vermek istiyorum. **Fransız, İtalyan** ve başka komünist partiler içinde kendilerini Stalinizmin solkanat eleştiricileri olarak niteleyen ve savunucularından birinin de ben olduğum bir muhalefet vardı. Kafamızda varolan -ki aslında kitapta da savunduğum- Leninizmin temel doğrularını biraz skolastik bir tarzda da olsa savunmaktı. Şöyle düşünüyorduk: Stalinizm, sosyalist ülkelerde ve komünist partilerde demokrasiyi tahrip etmiştir. Oysa ki **Marks** ve **Lenin**'in proletarya diktatörlüğü olarak adlandırdıkları kendi kavrayışları, gerek devletin gerekse partinin komünizme yönelik geçiş döneminde radikal bir demokrasi anlayışıydı. Fakat demokrasinin reddinin sembolü haline gelmiş bir kavram adına, komünist hareket içinde demokrasiyi kanıtlamaya varan, muhtemelen tarihin kanıtladığını anlayamamaktan ileri gelen bir tür güçlkle de uğraşmak zorundayım. Bu, aslında Leninizmin kurtarılması ve yeniden canlandırılması gerektiğine ilişkin bir düşünceydi. Herşeyden önce bu düşünce, komünist partisi içindeyken ve **Marks** ve **Lenin**'in yapıtlarını incelerken uzun yıllar boyunca hiçbir zaman terketmediğim bir inanca dayanmaktaydı. Burjuva demokrasisi ile sosyalist demokrasi veya proletarya demokrasisi arasında

doğaları gereği temel bir fark vardır. Burjuva demokrasisi, parlamenter demokrasi görünümü altında sürekli olarak iktidarı burjuvaziye verir ve onu pekiştirir. Burjuva devletin bir de bastırma/baskı işlevi vardır. Oysa ki Marks ve Lenin'in anlattığı sosyalist demokrasi, devletin bastırma işlevlerinin giderek sönecek ve sonunda devletin olmadığı bir topluma götürecek bir süreç olacaktı. Bir çok insan gibi ben de bu görüşlerin pratikte çok sorunlu olduğunun ve muazzam güçlüklerle yol açtığına farkındaydım. Kitabımda da belirttiğim gibi, şuna inanıyordum: Stalinist sapma, Stalin'in kendisinin kötü bir adam olmasının basit bir sonucu değildi. Aksine bu sapmaya yol açan toplumda varolan nesnel koşullar ve Marksizmin kendi içindeki çelişkilerdir. Bu bakımdan hala etkili bir ilke olan proletarya diktatörlüğü ve sosyalist demokrasi kavramı için daha somut ve diyalektik bir yaklaşıma gereksinmemiz var. En başta belirteyim ki; bu yazdıklarımın utanmıyorum, pişman da değilim. Son 20 yıl içinde, Komünist Partisi üyesi iken yapmamam gereken şeyleri yaptığımdan söz edebilirim. Ama "1977 yılında bu kitabı yazmamalıydım" demiyorum. Bu kitap, Batı Komünist Partileri içinde "ya Stalinizm ya burjuva politikası" şeklindeki basit ikilemden kurtulmaya, bir çıkış yolu bulmaya çalışan eleştirci bir kanadın inançları ve düşüncelerinin bir parçasıdır. Bu kitabı yazarak tartışmalara ve bu harekete katkı yapmaya çalışmış olmamdan dolayı kesinlikle pişman değilim. Fakat günümüzde durum tamamen değişiktir. Komünist partilerin çoğunluğunun kendilerine bir model olarak aldıkları sosyalist sistemin, komünist iktidarların ezilip çökmesi günümüzün belirleyici özelliğidir. Kuşkusuz bu sonuç, bizlerin ta o zaman eleştirdiği ve anlamaya çalıştığımız çelişkilerin ve eksikliklerin bir ürünüdür. Dün buradaki sunuş konuşmamda söylediğim gibi, sosyalist ülkelerin ekonomik ve politik bunalımları, yani bir yanda merkezi planlamanın çökmesi, sistemin yetersizlikleri ve suistimal, öte yanda demokratik olmayan hükümetlerin bunalımları vb. birbirini tamamlayarak, etkileyerek bugünkü sonucu belirlediler. 1968'in bu gidişe kestiği fatura nihayet ödenmeye başlandı. Birçoğumuz uzun zamandır bunu bekliyorduk. Fakat yine birçoğumuz sosyalist sistemin kendi içinde bir alternatifi olduğunu düşünüyorduk. Ne var ki şimdi yüzyüze geldiğimiz şey, bu olmadı.

...Ne tür bir alternatif?

Sosyalist Ülkelerde Alternatif Çabaları

BALİBAR: Sosyalist ülkelerin kendi içinde bir alternatif üretebilecek ve önerebilecek toplumsal ve politik güçler olduğuna inanıyorduk. Burjuva yorumcular gülererek bu güçlerin hiçbir zaman varolmadığını söyleyeceklerdir. Benim tavrım bu değildir. Bu güçlerin farklı türden olsalar da, belli bir ölçüde varolmuş olduklarına inanıyorum. Yeterince bilgilendirilmediğimiz sosyalist ülke ve rejimlerin tarihine ve gelişim öyküsüne bakarsak, İkinci Dünya Savaşı ile 1968 arasındaki tarihe bakarsak, bir alternatif önermeye çalışan insanların var olduğunu görürüz. Bunları basitçe bir kenara koyamayız. Toplum içinde bunlar bir anlam ifade ediyorlardı.

...Evet anlıyoruz. Ama bugün sözgelimi Sovyetler Birliği'nde politikacıların ve aydınların büyük çoğunluğu pazar ekonomisi öneriyorlar.

BALİBAR: Benim söylediğim şu: Bu güçler vardı ama yeterince güçlü değildi. Bugünkü duruma yanıt verecek ciddi bir politik programları da yoktu. Sonunda bu yöndeki bütün çabalar da boşa çıktı. Ben Çin Kültür Devrimi'nden aşırı ölçüde etkilenen Batı'daki birçok Marksistten biriydim. Bu bakış açısından

ben Fransız Komünist Partisi'nin temel çizgisine bağlı değildim. Maoist örgütlerden birine bağlı olmak anlamında hiçbir zaman bir Maoist olmadım ama birçok bakımdan pro-Maoist olduğum söylenebilir. Belki de bu Çin'de gerçekte nelerin olduğuna ilişkin çarpıtılmış bilgilere dayanıyordu.

Sosyalizme Geçiş Teorisinin Yanlışları Vardı.

Şu anda şunu söyleyebilirim ki uzmanı olmadığım için Çin tarihini analiz edebilecek durumda değilim. Sadece o zamanlar ne tür hayallerimiz olduğunu anlatmaya çalışıyorum. Fakat başkaları gibi Çin Kültür Devrimi'nin tamamen gerici ve faşist karakterde olduğunu düşünmüyorum. Ama yine de bu beni, kendi içinde oldukça derin demokratik umutları taşıyan Kültür Devriminin sonunda Çin'de demokrasinin toptan bastırılması sonucunu niçin ürettiğini anlamaya çalışmaktan alıkoymaz. Bu konuya ilişkin sorular benim için hala çözülmuş, yanıtlanmış değildir. Ayrıca bu sorular şu anda kimseyi pek ilgilendirmiyor. Ama hemen herkesin paylaştığı nokta şu: *"Proletarya diktatörlüğünün sürekli hale getirilmesi ya da rejimlerin çöküşü dışında başka bir şey olması zaten olanaksızdı."* Yeniden kitabıma dönersek, şunu söylemek istiyorum: Sosyalist rejimlerin çökmesi ve bunun gerçekleşme tarzı; alternatiflerin çok zayıf, kapitalizmin çok güçlü ve sosyalizmden sapmaların da çok ileri noktalara vardığını vb. kanıtlamaktadır. Ayrıca bana öyle geliyor ki sosyalist rejimlerin çöküşü, sosyalizme geçişe ilişkin temel görüşlerin bazılarının yanlış olduğunu da kanıtladı ve bunlar bugün savunulamaz. Bu temel görüşlerden birinin, yani devletin doğası ve işlevi, devletin içinde yer aldığı toplumdaki rolüne ilişkin görüşün bu açıdan yaşamsal önemde olduğunu düşünüyorum. 1976'da yazdığım kitap, klasik Marksist devlet teorisinin kesinlikle doğru düşüncesine dayanıyordu. Ama bugün orada söylediklerim içinde temel bazı şeylerin yanlış olduğunu düşünüyorum. Kuşkusuz orada dile getirdiğim düşünce ve niyetlerin, argümanların hepsi yanlıştı demiyorum. Bu kitabı Stalinizme ve baskıya karşı olsun diye yazmadım. Beni harekete geçiren ve düşündüğüm şey, sosyalist demokrasi idi.

Althusser'e İlişkin Bir Sessizlik Var

...Sizin Althusser'in bir öğrencisi olduğunuzu biliyoruz.

BALİBAR: Evet, Althusser'in öğrencisi ve yakın çalışma arkadaşıydım.

...Sosyalist sistemdeki ve hareketteki sapmaları anlamak ve açıklamak bakımından Althusser'in bu konuya ilişkin yaklaşımını bugün nasıl değerlendiriyorsunuz? Özellikle 'ekonomizm' nitelemesi ve buna ilişkin değerlendirmeleri bugünkü durumu anlamak bakımından gerekli midir? ayrıca yeterli midir?

BALİBAR: Althusser'in bu konuya ilişkin yaklaşımının doğru olduğuna inanıyorum. Düşüncelerinin tümünü geçmişte ilerletici düşünceler olduğunu düşünüyorum. Fakat şimdi bir dönem değişikliği içindeyiz. Kitabıma ilişkin olarak söylediklerimi, Althusser'in yapıtları içinde de, hatta daha bir inançla söyleyebilirim. Çünkü ben nihayetinde Althusser'in hiçbir zaman yaratıcı bir Marksist olmayı tasarlamamış bir öğrencisiydim. Oysa Althusser'in düşüncesi Marksizm tarihi içindeki yerini koruyacaktır. Şu anda zaman sınırlılığı nedeniyle tartışamayacağımız bir çok nedenden dolayı Althusser hemen hemen unutulmuştur. Althusser bir kenara kondu ya da ona ilişkin tam bir sessizlik var. Bunun hata olduğuna inanıyorum. Çünkü Althusser'in birçok düşüncesi bugün de üretken ve etkili

olabilecek niteliktedir. Düşüncelerinin çoğunluğu tamamlanmamıştır. Gerek kişisel nedenler, gerekse Komünist Partisi içerisindeki çalışma koşulları nedeniyle tartışmaya tamamlanmış analizler, önermeler, programlar ve düşüncelerle katılamamıştır. Bu konferansta ulusçuluk, ırkçılık ve dolayısıyla **Althusser**'in teori alanındaki başlıca uğraşı olan ideoloji ile ilgili ve **Althusser**'in düşünceleriyle uyumsuz olmayan, hatta bana göre onun önermelerini doğrulayan şeyler işitmek çok ilginç. Çünkü **Althusser**'in kendisi bu türden sorunlarla özel olarak uğraşmamıştı. Belki bu yanıltı ama o zaman o bu tür sorunlarla uğraşmamıştı.

...Dünkü konferansta "**demokratik kapitalizmden**" sözettiniz. Bunu açar mısınız? Asıl olarak da Gorbaçov'un yapmak istedikleri, SSCB'nin durumu ve bunların Avrupa'nın geleceği üzerine etkileri konusunda düşünceleriniz neler?

"Demokratik Kapitalizm"

BALİBAR: Dün konferansta "**demokratik kapitalizm**" den söz etmedim. Bu zaten kendi içinde çelişkili bir söz. Yüzyıldır süren bir tartışmayı sürdürmek istiyorum. Yani şu alternatifler söz konusu: Bir yandan ortodoks komünizm (basitleştirerek, biraz karikatürize ederek ifade edeyim), demokrasi ve kapitalizmin birbiriyle uyumsuz olduğunu, kapitalizmin olduğu yerde demokrasinin olamayacağını savunur. Gerçek demokrasinin, halk demokrasinin vb. olamayacağını söyler. Öte yanda burjuva teorisyenleri, liberaller, politik bilimciler basit ve rahat bir biçimde demokrasi ve kapitalizmin birbirinden kesinlikle ayrılmaz olduğunu, aynı şeyin iki ayrı ifadesi olduğunu açıklamaya çalışırlar. Kuşkusuz bunlar özgür pazar, özgür girişim vb.'leriyle uyumlu bir demokrasi kavramı sunarlar. Ve böylelikle özgür pazar kaldırılırsa demokrasinin de ortadan kaldırılacağını kanıtlamayı tasarlarlar. Son yılların olayları sonucu ortaya çıkan durum aslında budur.

Artık eski Marksist inançlarını, soylu gerekçelerini savunup dile getiren yok denecek kadar az insan var. Öte yandan burjuvalar ve liberaller zafer çıgıllıkları atıyorlar. Diyorlar ki "**tarih, demokrasi ve kapitalizmin ayrılmaz olduğunu kanıtladı.**" Ama unuttukları bir şey var: Kapitalizmin var olduğu birçok ülkede demokrasinin zerresi yok. Sözgelimi **Türkiye** bu ülkelerden biri olarak örnek gösterilebilir. Burjuva iddialarına karşı kuşkusuz daha başka argümanlar ortaya koyabiliriz. Fakat söylemek istediğim başka bir şey. Eğer kapitalizm ve demokrasi ya da daha iyi bir ifadeyle demokratikleşme kesinlikle birbiriyle uyumsuz olsaydı, bu bir anlamda korkunç umutsuz bir durum olurdu. Çünkü şimdi uzunca bir dönem kapitalizmin altında ve sosyalizm olmaksızın yaşayacağız. Liberal burjuva düşünürler ve politika teorisyenleri, sosyalizmin çöküşünün liberal kapitalist demokrasinin zaferi olduğunu, sanki bu kalıcı bir durummuşcasına, sanki liberal demokrasi görüşünün kendi içinde çelişkisiz olduğunu kanıtlamışcasına iddia ediyorlar.

Fakat biz de biraz farklı bir varsayımı gözönüne alabiliriz. Artık kapitalizmin varlığı ile demokrasi veya demokrasinin yokluğunun nasıl ilişkili olduğunu hergün gösterecek **Sovyetler Birliği** vb. gibi karşıt örnekler, yani bir ucube olmayacak. O zaman da liberal kapitalizmin lehine tekrar tekrar kullanılan bu argüman giderek keskinliğini yitirip zayıfladıkça zayıflayacak. Çünkü bizim ülkelerimizdeki insanların somut yaşamlarında ilgisini, bizim sistemin mi yoksa öteki sistemin mi daha iyi olduğu sorusunun yanıtı giderek daha az çekecek. Çünkü öteki sistem olmayacak artık. Ama bu kez de ilgileri giderek, kapitalist sistemimizin ne ölçüde demokratik olduğu, bu sistemde ne kadar demokrasi olduğu sorununa yöne-

lecek. Kısaca söylemek istediğim, kapitalist sistem içerisinde demokrasinin doğası ve derecesine ilişkin sorun er ya da geç gündeme gelecektir. Bu liberal sisteme demokrasinin yokluğundan acı çeken insanlardan giderek daha çok eleştiriler gelecektir. Bunlar kendilerini sosyalist olarak adlandırmayacaklar. Belki bu temel nokta olmayacak. Ama kesin olarak demokrasinin ne olduğunu soracaklar ve isteyecekler. Bütün klasik sorunlar, sözgelimi, hakların biçimsel olarak tanınmasıyla gerçekte kullanılabilirliği arasındaki fark, ekonomik özgürlük ile politik özgürlük arasındaki açıklık, halkın yaşam koşullarını doğrudan etkileyen ekonomik vb. devletçe alınan kararlarda halkın etkisi veya nüfuzunun giderek azalması vb. ilişkin klasik sorunlar ve yeni ortaya çıkacak sorunlar kendi yollarını açacak ve ifadelerini bulacaklardır.

Ülkemizde demokrasi ve kapitalizmin uyumundan çok, zorunlu olarak bunların çatışmasına ilişkin keskin tartışmalar olacaktır. Fakat burada geleceğe ilişkin kehanetlerde bulunmak istemiyorum.

Gorbaçov Durumu Kurtarabilirse Politik Deha Sayılır

Şimdi **Gorboçov** meselesine dönebiliriz. Bu benim için zor bir soru. Çünkü **Sovyetler Birliği**'nde şimdi neler olduğunu çok iyi bilmiyorum. Aslında bu konuda sizin ne düşündüğünüzü öğrenmek isterdim. Sosyalist hareketin içinde yer almış bir kişi olarak beklentimi sorarsanız, hayal kırıklığı içinde olduğumu söyleyebilirim. **Sovyet Devleti**'nin varlığını sürdürüp sürdürmeyeceği sorusu ortaya geliyor. Çünkü yönelimi belirgin olmayan saf ulusal hareketlerin yıkıcı sonuçlar doğurmasından korkarım. Böylesi hareketler maddi ve ekonomik koşulları iyileştiremedikleri gibi, katliamlara kadar yol açacak nefretlere ve çatışmalara gebe dirler. **Sovyet Devleti** şöyle ya da böyle olsun mevcut durumu kontrol edebildiği sürece ehveni şer bir durum olacağını söyleyebilirim. Uluslar sorununu çözmüş olmak anlamında çok uluslu ve demokratik bir devlet olduğu iddiasındaki **Sovyet Devleti**'nin gerçekte kesinlikle demokratik olmadığına elbette bilincindeyim. **Lenin**'in bir zamanlar söylediğine benzer bir biçimde, **Büyük Rus** şovenizmiyle yoğrulmuş bir devlettir. Şovenizm **Sovyet Devleti**'ni çürütmüş ve her şeye ege men olmuştur. İşte bu yüzden hayal kırıklığı içindeyim. Eğer **Gorboçov** durumu kontrol etmeyi başarırsa, ki bunu isteyip istemediğimi bilmiyorum, son yüzyılların en büyük politik dehası sayılabilir.

...Bugün Avrupa'da birçok komünist ya da eski komünist **Honecker** ve **Çavuşeskular**'ı çok sert biçimde eleştirmekte ve hatta suçlamaktadır. Yakın geçmişte aramızdaki bütün ayrılıklara rağmen, aslında biz komünistlerin her biri bir **Honecker** veya **Çavuşesku** değil miydik?

BALBAR: Söylemek istediğinizi çok iyi anlıyorum. Gerçen yıl **İtalyan Komünist Partisi Kongresi**'ni izlemek için **İtalya**'ya gittim. Tanıdığım pek çok **İtalyan** yoldaş var. Tartışmalarını büyük bir dikkatle izliyordum. İki kanata ayrılmışlardı. Kongre çoğunluğu "**komünist**" sıfatının partinin isminden çıkarılmasını, azınlık ise korunmasını savunuyordu. Üstelik azınlık çok küçük bir bölümü hariç **Stalinci** de değildi. Bütün istedikleri kendilerini "**komünist**" olarak tanımlamaktı. Öte yandan çoğunluk ise kendilerini bir tür sosyal demokrat olarak tanımladıkları için komünist sıfatını reddediyorlardı. Bu arada şöyle bir olay oldu. Kongre delegelerinden biri önceden hazırlanmış bir metin okudu. Komünistlere hitaben yazılmış bu metinde, özetle şöyle deniyordu: **İtalyan Komünist Partisi** diğer partilerden çok daha demokratik olduğunu iddia etmiştir. Ama bu aslında onun iktidar-

da olmamasından kaynaklanmaktaydı. İktidara gelmiş olsalardı **Stalln'in Brejnev'in** ve diğerlerinin yaptığını aynen tekrarlayacaklardı. Bu konuşma salonda homurtularla karşılandı ve çok tepki topladı. Anlayacağınız bu sorunu çözmek bir bakıma olanaksız. Aslında **Batı'da** tamamen kendi yolunda gittiği iddiasında olup da **Stalinizmin** değişik bir biçimini uygulayan komünistler vardı. **Fransız Komünist Partisi** bunun iyi bir örneği idi

...FKP en Stalinci partiydi

BALİBAR: Ama bu söylediğiniz her zaman için geçerli sayılmaz. Eğer **FKP** özellikle '70'lerin başında en Stalinci parti olsaydı, yalnızca kendimden söz etmiyorum, onu terkecek çok insan vardı. Bu meseleyi daha uzun boylu konuşmak gerek. **Gorbaçov**'la ilgili sözlerimi tamamlamak istiyorum. **Ortadoğu'da Saddam**'ın mı diğerlerinin mi haklı olduğu tartışmasına girmek istemiyorum. Bu konuda sizin düşünceniz benim için önemli. Ama **Ortadoğu'da** çıkacak bir savaş hem böyle hem de **Avrupa'da** uzun sürecektir. **BAAS** nedeniyle onun politikalarını da benimsemiyorum. Ama muhtemel bir çatışmayı önleyecek güçlerin varolmasını istiyorum. Benimle aynı fikirde misiniz bilmem ama **Gorbaçov'un Ortadoğu'daki** duruma ilişkin etkili olmasını istiyorum. Ben **Sovyet** liderliği ve **Gorbaçov** konusunda uzman bir kimse değilim. Ama **Ortadoğu'daki** duruma ilişkin **Sovyet Hükümeti'nce** önerilen uluslararası bir konferans önerisi oldukça akılcı. Başkaları gibi **Gorbaçov'un** hayranı değilim ama uluslararası olaylar konusunda etkinliğini korumasını tercih ediyorum.

...Sovyetler yenildi. Yeni bir dünya kuruluyor. Önümüzdeki dönemin belirleyici dinamiği ve perspektifleri neler olabilir?

BALİBAR: Ne olacağını bilemem. Ama **Ortadoğu'da** çok önemli bir kriz yaşandığını biliyorum. Bu konularda kompetan veya askeri bir uzman değilim. Ben sade bir yurttaşım.

...Ne türden bir yurttaşsınız?

BALİBAR: Şunu demek istiyorum. Felsefe her sorunun yanıtını veremiyor. Ben son otuz yıl içinde ufak farklılıklar dışında aynen sizler gibi politikayla ilgilenmiş, Marksizme ve Sosyalizme gönül vermiş bir kişiyim. Dünyada olup biteni, dünyayı yöneten güçleri hep kavramaya çalıştım. Şu anda çok hassas ve çelişkili bir ortamda yaşıyoruz. Ayrıca yakın zamanlara kadar Marksistlerin çoğunun paylaştığı tekyönlü ve tekçizgili bir tarih anlayışı var ki; Buna göre ufak tefek sapmaları dışında tarih özünde hep aynı ve tek doğrultuda gelişir. Bu yanlış bir düşüncedir. Süper devletle ilgili sorunuza dönersek.. iki süper devlet, iki sistem var diyorduk. Bunlardan biri çöktü. Süper devlet sadece gücü olan devlet anlamına gelmiyor. Politik, ekonomik, askeri açılardan bir yoğunlaşmayı da ifade ediyor. Bu açılardan ikinci süper devletin çöküşü hızlı oldu. Ama dünyada **Japonya, Avrupa ve Almanya** gibi yeni beliren güçler var. Ve varlığını sürdüren öteki süper devlet, **ABD**. Fakat niyeti ne olursa olsun o geride kalan tek süper devlet **ABD'nin** istikrarlı bir dünya sağlayamayacağı bir durumdayız. **ABD'nin** dayandığı ve korumaya çalıştığı sistemin adaletsizlik, sömür vb. üzerine kurulu olduğunu, **ABD'nin** dünyanın çeşitli yerlerine silah ve asker gönderebilecek durumda olduğunu biliyoruz. Ama kesin olan bir şey varsa, **ABD** buna rağmen mevcut dünya durumunu kontrol altında tutamaz.

...İki Almanya'nın birleşmesi ya da Doğu'nun Batı tarafından yutulma-

si üzerine Almanya'da çeşitli tepkiler ortaya kondu. Alman solu bu "yeni-den birleşmeye" karşı bir kampanya yürüttü, gösteriler yaptı. Birleşmiş bir Almanya'nın faşizm vb. tehditler getireceği düşünülüyor. Siz bu "birleş-me" ve karşı tepkileri hakkında ne düşünüyorsunuz?

Avrupa Topluluğu Fikrine Karşı Çıkmadım

BALİBAR: Dün konferansta belirttiğim gibi, bir yıl öncesine göre durum değişmiştir. Almanya, adım adım politik bütünleşmeye giden Avrupa Topluluğu'nun aşağı yukarı en güçlü ögesi olarak görülüyordu. Elbette Topluluk içinde çok büyük bir dengesizlik sözkonusu değildi ama Almanya yine de geleceğin en güçlü ögesi olarak görülüyordu. Birleşmeyle Almanya'nın ekonomik bir süper güç olarak durumunu pekiştirip pekiştirmeyeceği açık değil. Bu daha çok Alman kapitalizminin sadece kendi iç pazarında değil, Doğu Avrupa'da da gelişip pazarı kontrol edecek bir hale gelip gelmemesiyle ilgili bir soru. Fakat politik olarak değerlendirirsek, çok emin değilim ama, politik olarak şimdi çok daha büyük bir dengesizlik var görünüyor. Bir anlamda durumu çok net görmek olanaklı. Fransızlar, bu arada İngilizler de, Almanya'nın yeniden dünya çapında büyük bir güç haline gelmekte olduğu düşüncesini hiç bir zaman kabul etmediler. Onlar, bir yandan ekonomik olarak Almanya'nın gelişmesini kabullenirken, öte yandan da Avrupa Topluluğu'nu, Almanya'yı politik olarak kontrol etmenin bir yolu olarak görüyorlardı. Fakat artık bunlar geçersizdir. Er ya da geç Almanya olmasısı zorunlu şeyi olacak: yani Avrupa'nın en büyük ekonomik ve politik gücü. Hiç kimse Almanya'nın karşısına çıkamayacak. Demek istediğim Almanya'nın komşularını işgal edeceği vb. değil. Bunlar çılgınca ve şoven hayallerdir. Propaganda malzemesi olarak kullanılıyor, ama az da olsa samimi savunucuları yok değil. Almanya zaten her zaman güçlüydü. Dolayısıyla Almanya ne zaman daha da güçlenirse, aynısını yapar denemez. Ama kesin olan bir şey var: Almanya'nın kendisinin özellikle Doğu'da iç sorunları olacak. Kendi çıkarlarını izleyip dayatmaya çalışacaktır ve Avrupa'da başka herhangi bir liderliği kabul etmeyecektir.

Şunu söylemek istiyorum: Şu anda yüz yüze geldiğimiz durum yeni bir durumdur ve daha öncekilere kıyasla daha açık bir durum. Ne tür tehlikelerle karşılaşacağımızı çok iyi kestirebiliyorum. Milliyetçilik Avrupa'nın her yanında giderek daha güçleniyor. Aslında bu, bir anlamda nasıl karşılık vereceğimizi ve üstesinden geleceğimizi bilmediğimiz, daha doğrusu hazırlıklı olmadığımız yeni bir tehlikedir.

Ben hiç bir zaman Avrupa Topluluğu fikrine karşı çıkmadım, Fransız milliyetçisi de değilim. Her ne kadar Avrupa Birliği'nde egemen olacak güçler kapitalist güçler olsa da ben birlik fikrini destekleyenlerdenim. Bunu bir anlamda gerekli ve kaçınılmaz buluyorum. Gelecekte solun etkili olmasını istiyorum ama solun kendi rolünü yakın gelecekte oynayıp oynamayacağını bilmiyorum.

...Teşekkürler.

ADINIZ ONUR

Zeki ERGİNBAY
Şubat-1977 (İstanbul)

Kudret UYBAŞ
Ocak-1978 (İstanbul)

Ali Haydar ALAYDIN
Şubat-1977 (Ankara)

Hüseyin KOÇ
Ocak-1978 (Antalya)

Mustafa DENİZ
Şubat-1978 (Ankara)

Behzat BAYKAL
Aralık-1984 (İstanbul)

Emin ARSLAN
Şubat-1980 (Ankara)

ADINIZ ONUR

Mete VURAL
Aralık-1978 (Trabzon)

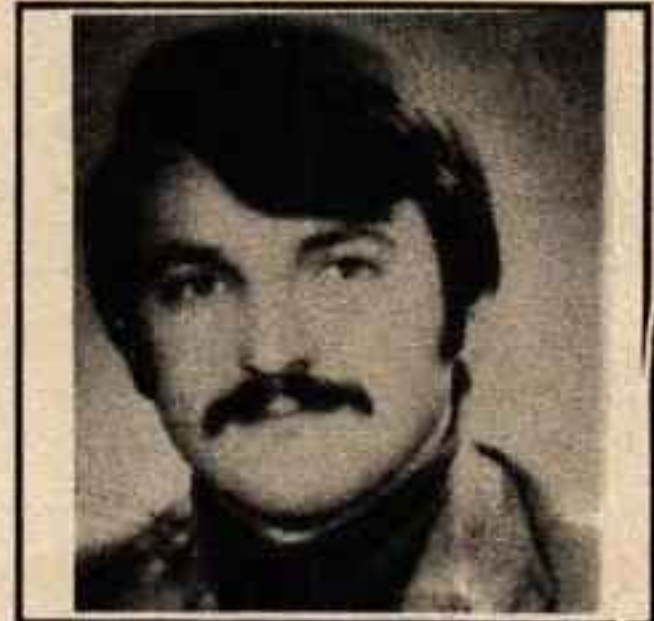
Aynur SERTBUDAK
Aralık-1976 (Ankara)

Sabit TORUN
Şubat-1980 (Ankara)

Kadir Arslan KÖSEOĞLU
Ocak-1980 (Karasu)

Murat KÜREKÇİ
Aralık-1979

Abdürrahim AKSCİY
Şubat-1982 (Samsun)

Filipinler Komünist Partisi'nin kurucularından ve teorisyeni Jose Maria Sison ile Almanya'nın günlük gazetelerinden TAGESZEITUNG'dan Violet Valdez bir söyleşi yaptı. Sözkonusu gazetenin 25.9.1990 tarihli sayısında yayınlanan söyleşiyi Almanca'dan İrfan Cüre çevirdi.

Yeni Öncü

"FİLİPİN SOLU KOŞULLARIN KESKİNLEŞMESİNDEN YARARLANACAKTIR"

Çeviri: İrfan CÜRE

Filipin Solunun baş düşünürü ve FKP'nin baş ideologu sayılan Jose Maria Sison, ülkesinin politik geleceği ve devrimci hareket üzerine konuştu.

Filipinler Komünist Partisi'nin 1968'de yeniden kuruluşunun arkasındaki itici güç, bir yargıç ve devrimci olan Jose Maria Sison'du. Partinin sekreterliğine oybirliğiyle seçilmişti. Marcos rejimi sırasında 1977'de tutuklanıncaya kadar da partiyi yönetti. 1986'da "Halk Gücü" nün Marcos diktatörlüğünü devirip Corazon Aquino'yu iktidara getirmesine kadar, Sison gayri insani koşullarda dokuz yılını cezaevinde geçirdi. 1988'de konferanslar vermek üzere çıktığı yurtdışı gezisi sırasında, Aquino hükümetinin pasaportunu iptal etmesi ve hakkında tutuklama kararı çıkartması üzerine Hollanda'da kaldı.

Sison, FKP yöneticiliğini yeniden üstlendiğini belirten raporu, "Filipin askeri yetkililerinin asılsız suçlaması" olarak niteleyip reddetti. Kendisini "Filipinlerdeki durumun, herşeyden önce de ülkedeki politik koşulların akademik gözlemcisi" olarak tanımladı. Aynı zamanda "Filipinler halkının ulusal bağımsızlık ve demokrasi mücadelesine hala bağlı olduğunu" da vurguladı.

Bu yılın 27 Temmuz'unda alınan bir karara göre, FKP üyeleri herhangi bir mahkeme kararı olmaksızın da tutuklanabilmektedir. Hollanda Adalet Bakanlığı, Sison'un politik sığınma başvurusunu, politik değil cezai bir soruşturmadan kaçınmak istediği gerekçesiyle reddetti. Bu kararın gözden geçirilmesi için, Sison'un Devlet Konseyi'ne başvurması gerekmektedir.

SORU: Ulusal Demokratik Cephe (UDC) hükümetle görüşmelere hazır olduğunu açıklamış, Bayan Aquino da diyalog çağrısında bulunmuştu. Marcos diktatörlüğünün yıkılmasından sonra gerçekleşen ilk görüşmeler başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Bu nasıl oldu?

JOSE MARIA SISON: Görüşmelerde birbiriyle çatışan iki hedef vardı. Devrimci hareket için sözkonusu olan halkın temel toplumsal sorunlarıydı. **Aquino** hükümeti ise devrimci hareketin teslim olmasını sağlamakla ilgiliydi. Hükümet, sorunların karşılıklı olarak ortaya konup tartışılması konusunda yeterince ciddi değildi. Komünist hareket **Aquino**'ya çok kolaylık gösterdi. Görüşmelerin yolunu açmak üzere ateşkes ilan etti. UDC, ulusal bağımsızlık, demokrasi, toprak reformu, yurttaş özgürlükleri ve insan hakları konusunda kapsamlı bir program sundu. **Aquino** hükümetinin ilk talebi ise silahların teslim edilmesi idi. Böylece görüşmelerdeki hedefine daha baştan varmış olacaktı. UDC böyle bir şeye razı olamazdı. Bu arada bir gösteri sırasında köylülerin ve UDC sempatisanlarının vurulması, **Filipin** hükümetinin çirkin yüzünü bir kez daha açığa çıkarttı. Buna karşın UDC, görüşmelerin sürdürülmesi için **Aquino** hükümetine tekrar tekrar çağrıda bulundu.

Aquino politikasını daha geçenlerde değiştirdi. Kendisinin açıkladığına göre, şimdi gerek komünistler gerekse isyancı askerler olsun bütün muhalifleriyle görüşmeye hazır. Şimdi böyle bir çağrı yapıyorsa, kendisini gerçekte çok yalıtılmış hissediyor olsa gerek. Fakat görüşme masasına geldiği sürece, aslında onun kişisel politik motivasyonu önemli değildir. Neden olmasın? UDC görüşmelerde kendi önerilerini ortaya koyacaktır.

SORU: Silahsız bir mücadeleye olacağına ilişkin umutlarınız var mı?

JOSE MARIA SISON: Size yalnızca teorik olarak ve bir soru biçiminde yanıt verebilirim: Kompradorlar ve büyük toprak sahipleri zümresi **Filipinler** üzerindeki iktidarlarını gönül rızasıyla terkedecekler mi?

Marksist-Leninist teoriye göre asıl olan, bürokratik-askeri mekanizmanın parçalanmasıdır. Komünist Partisi, mücadelenin en önemli biçiminin silahlı mücadeleye olduğunu açıkladı. Öyleyse bu formülasyon ayrıntılı olarak açıklanmalıdır. Zafere ulaşmak için olası birçok mücadele biçimi vardır. Fakat düşmanı kesin olarak yenmek sözkonusu olduğunda, silahlı mücadele gereklidir. Bu, "*ulusal demokratik devrim*" çerçevesinde gerçekleşir. Silahlı mücadele ülkede ne kadar yayılmışsa, toprak reformu ve kitle temelinin inşasıyla birlikte gerçekleşmiştir bu.

Halk Ordusunun (YHO) bir birliği veya kadrolarının bir köydeki durumuna göz atalım. Zamanlarının büyük bir kısmını halkın örgütlenmesine ayırırlar. Tartışma gruplarına önderlik ederler, üretime, kültürel ve daha başka bir çok etkinliklere katılır ve yardım ederler.

SORU: Marcos rejimi sırasında on yıl kadar hapiste yatan Yeni Halk Ordusunun eski başkomutanı Dante Buscayno'nun, merkezi **Luzon**'da bulunan bir köylü kooperatifinin kuruluşunda başarılı olduğu söyleniyor. Onun çabalarını, devrimci hareketin hedefine varacak bir yol olarak görüyor musunuz?

JOSE MARIA SISON: O başarılı olmaktan çok hoşlanır. Ve başarılı olmayıydı. Bir keresinde kendisine 12 milyon pesoluk bir banka kredisi verildi. **Tarlac** ilindeki bazı köylerde aslında insanlar için bir şeyler yapabilirdi. Binlerce köylü zaten onun kooperatifine katılmıştı. Doğrusu oradaki başarılar hiçbir zaman **Filipinler**'de toplumsal devrim demek değildir. Ve bunlar model olacak bir nitelikte değildirler.

SORU: **Aquino** yönetiminin geçtiğimiz yıllardaki uygulamalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

JOSE MARIA SISON: Yönetici **Aquino** kliği şu anda umutsuz bir durumdadır. Gerek hızla kötüleşen toplumsal-ekonomik koşullara halkın büyük kitle gösterileriyle tepki göstermesinden, gerekse yaklaşan bir askeri darbe tehlikesinden müthiş korkmaktadır. Ayrıca **Aquino** ile **Ramos** arasındaki ilişkiler iyice gerginleşmektedir. Çünkü **General Ramos**, bir darbeyi önlemek bahanesiyle açıkça darbe girişimlerinde bulunmaktadır. Bu nedenledir ki **Aquino** şimdi muhalefete doğrudan diyalog çağrısında bulunmaktadır.

SORU: Ordu başarılı bir darbe yaparsa ve özellikle darbeci askerler iktidarı eski **Marcos** yandaşlarıyla paylaşırsa, bu durumdan herkesten çok devrimci hareket yararlanmaz mı?

JOSE MARIA SISON: **Aquino**'nun iktidarını sürdürmesi ya da herhangi bir askeri kliğin iktidarı ele geçirmesinden tamamen bağımsız olarak görünen nesnel gerçek şu: Devrimci hareket koşulların keskinleşmesinden her halukarda yararlanacaktır.

SORU: Şu anda ki politik koşullarda devrimci hareket hangi alternatifi öngörüyor?

JOSE MARIA SISON: Şu anki hedef, ulusal kurtuluş ve demokrasi mücadelesini başarıya ulaştırmaktır. Ekonomi alanındaki temel görev, toprak reformu ve sanayileşmeye ilişkin demokratik devrimi şimdiden geliştirmektir. Biri olmaksızın öteki olanaklı değildir. Böylece köylülerin sanayileşme için büyük bir bedel ödemeleri engellenebilir. Küçük işletmeler, büyük sanayi ile tarım arasındaki boşluğu dolduracak bir köprü olmalıdırlar. Bu küçük işletmeler, giyecek ve inşaat malzemeleri üretmeli, köylülerin diğer temel ihtiyaçları tarımda üretilen gıda maddelerinin mübadelesiyle karşılanmalıdır. Böylece dengeli bir gelişme sağlanır. Ayrıca demokratik devrim, faşizmi ve onun toplum içindeki öğelerini ortadan kaldıracaktır. Yurttaş özgürlükleri ve insan hakları sağlanmalıdır. Bu temeller üzerinde şimdiki hükümetin yerini alacak bir hükümet kurabiliriz.

SORU: Bu hükümet nasıl kurulabilir?

Filipinler'in koşullarında gerçek bir koalisyon hükümeti kurmak olanaklıdır. **Komünist Partisi**, iktidarın bölüşüldüğü bir sistem kurulmasına hazırdır. **Ulusal Demokratik Cephe** de. Politik-askeri mücadele tamamlandığında şöyle bir iktidar bölüşümü düşünebilir: Üçte bir **Komünist Parti** temsilcileri, üçte bir partinin önderlik ettiği kitle örgütleri temsilcileri ve üçte bir de gerçekten bağımsız olan güçler.

Farklı güçlere dayanan bir temele sahip olunması iyidir. Komünist olmasa da yurtsever ve ilerici olan her gücün temsilini devrimci partinin düşünmesi iyidir.

SORU: Doğu Avrupa'da sosyalizmden uzaklaşmak doğrultusundaki olayları nasıl değerlendiriyorsunuz?

JOSE MARIA SISON: Sosyalizm genç bir düşüncedir ve her yeni düşünce güçlüklerle karşılaşmak ve onları aşmak zorundadır. Kapitalizmle sosyalizmin şimdiye kadar ki yaşam süresini şöyle bir karşılaştırmak bakalım. Bir kere sosyalizm, tarihsel açıdan bir 70 yıl bile katetmedi. Bu çok küçük bir zaman dilimidir. Ve şimdi birdenbire **Doğu Avrupa** devletlerindeki altmış milyon insanı kapsayan bu gelişme meydana geldi. Sosyalizm tarihin zikzaklı gidişatı içinde bir dönüm noktasından geçmektedir. Bundan ders çıkarılmalıdır. İnanıyorum ki sosyalist

çizgi yeniden rayına oturacaktır.

Doğu Almanya'da yeni duruma uyumla ilgili sorunlar ve güçlükler çıkacaktır. Ama **Birleşik Almanya** belli bir süre müreffeh kapitalist sistemi sürdürme şansına sahiptir. Öteki **Doğu Avrupa** ülkelerinin ödeyeceği fatura ise, **Çekoslovakya** dışında hepsi Üçüncü Dünya ülkelerinin yolunu izleyeceklerdir. **Alman** parası, **Alman** sermayesi ulusal sınırları çiğneyip geçecektir. Kapitalist iktidarlar, pazar ve hammadde kaynaklarının bu birden bire genişlemesinden ötürü sevinbilirler. Ama bu **Doğu Avrupa** ülkeleri Üçüncü Dünya ülkeleri haline geldiklerinde, inanıyorum ki kapitalist sisteme sorunlar çıkaracaklardır.

SORU: Yeni Halk Ordusunun yedek güçlerinin giderek azaldığına ilişkin haberler var. YHO'nun şu andaki gücüne ilişkin bir tablo çizebilir misiniz?

JOSE MARIA SISON: Partinin teorik yayın organı "*DEVRI/M*"in son sayısına göre, **Yeni Halk Ordusu** hali hazırda 60 gerilla cephesinde faaliyet gösteriyor. Bu 12 milyon kişinin yaşadığı ve çoğunluğu kırsal bölgelerdeki 65 ili kapsıyor demektir. **Yeni Halk Ordusu'nun** güçlü silahlarla donatılmış yaklaşık 10 000 savaşçısı ve 200 000'in üzerinde de milisi var. Ayrıca gizli taban örgütlerine bağlı öz savunma birlikleri de var. Bu örgütler kentsel bölgelerde de bulunmaktadır. Ve bunlar ünlü silahlı partizanlara katılmaktadırlar. Partinin üye sayısı 32.500 civarındadır. **Yeni Halk Ordusu** gibi büyük bir örgüt de partiye bağlıdır. **Komünist Partisi'nin** ülkeyi aydınlığa götüreceğine inanıyorum.

Aquino ve **Ramos** gibi karşı-devrimin akıl hocalarının yaydıkları bir efsane var: Devrimci hareket, **Aquino** yönetimindeki demokratikleşme yüzünden destek yitirmiş. Oysa devrimciler kendi genişlemelerine kendileri de şaşmışlardı. Ama ben yine de gerçekçi olmaya çalışacağım; devletin **Aquino** rejimi altındaki askeri güçleri, **Marcos** rejiminin son 6 yılı sırasında olduğundan daha güçlü, sert ve acımasızdı. Herşeyden önce askeri güçler, 60 gerilla cephesinden sadece 12'si üzerine yoğunlaştırıldı. Bu bölgelerde doğal olarak güçlüklerimiz var. Ama öteki gerilla cephelerinde genişlememiz hiçbir zaman durmadı.

SORU: Komünist Partisi ve Yeni Halk Ordusu desteğini hangi kaynaktan alıyor?

JOSE MARIA SISON: Ana kaynağımız halktır, YHO içinse özellikle köylüler. Kentsel bölgelerdeki taban örgütleri kendi üyelerince finanse edilmektedir. Devrimci sendikalar işçiler tarafından desteklenmektedir. Bir bölgede bir halk hükümeti kurulmuş ve orada **Yeni Halk Ordusu** da varsa, vergi toplanabilmektedir. Devrimci hareketin işadamlarından çok istediğine dair malum propagandalar yapılmaktadır. Devletin aldığı vergi ve ordunun elden aldığı haraçlarla kıyaslanırsa, bu "*çok*" denilen miktarın bir elma ve bir yumurta değerinde olduğu anlaşılır.

Yurtdışından mali destek aldığımıza ilişkin somut bir bilgim yok. Ama sözelimi başka ülkelerdeki dayanışma grupları **Filipinler'deki** devrimci hareketi desteklemek için ellerinden geleni yaparlarsa, bunu da çok doğal karşılarım.

SORU: Komünist Partisi saflarında bir bölünme olduğuna ilişkin haberler var. Örneğin bir temizlik hareketi yapıldığı söyleniyor. Ne dersiniz?

JOSE MARIA SISON: Hayır. Herhangi bir ciddi ayrılık olduğuna inanmıyorum. Başkanlık sarayının sürekli bombalandığı ya da ordu karargahının kendi bir-

liklerince yakılıp yerle bir edildiği haberleri ne kadar ciddiye, bu da o kadar ciddidir. Ordu, devrimci hareket içindeki demokrasi ve ona ilişkin tartışmaların bir çatlak, ayrılık olduğu izlenimini yaymak istiyor. Oysa kendi içinde farklı görüşlere yaşam tanımayıp, hesaba katmasaydı, devrimci hareketin bir ölüden farkı kalmazdı.

SORU: Amerikalı ve Fillipinli askeri kişilere karşı yapılan şehir terörü ve saldırılarının hala haklı olduğuna inanıyor musunuz?

JOSE MARIA SISON: Ben "*şehir terörü*" diye bir şeyden söz etmedim. Bu ifade tamamen yanlış olurdu. Elbette Yeni Halk Ordusu'nun Amerikalı ve Fillipinli askeri kişilere yönelik cezalandırma eylemleri oldu. Başkentteki silahlı partizanlarımız karşı-ayaklanma kampanyasında rol oynamış subayları hedef aldılar. Bu subaylar kanlı cinayetlerinin hesabını ödediler. Cezalandırma eylemlerinde devrimci hareketin ölçütü bu örnekten anlaşılabilir.

KİTLE VE MESLEK ÖRGÜTLERİ ÜZERİNE

R.GONCAGÜL

GİRİŞ

Hemen her dönemde başlıca tartışma konuları arasında yer alan kitle ve meslek örgütleri anlayışı ve pratiğine ilişkin tartışmayı bugün çok daha anlamlı ve gerekli kılan birden fazla neden bulunmaktadır. Dünden aktarılan bir sorun olmasının yanısıra günümüzde böyle bir tartışmayı kışkırtan bir dizi yerel ve uluslararası gelişme sözkonusudur.

Kitle örgütlerine ilişkin tartışmayı genel bir değerlendirmenin/muhasebenin bir parçası haline getiren olgulardan ilkinin yerel ve dünya tarihsel planda- özellikle de **Sovyetler Birliği** ve **Doğu Avrupa** ülkelerinde- son yıllarda görülen kitle hareketlerinin ulaştığı düzey ve meydana getirdiği sonuçlar olarak saptayabiliriz. Kitle hareketinin sahip olduğu yeni biçimler, yeni ilişki ve işleyişler ve yol açtığı yeni ve tarihsel sonuçlar dolayısıyla daha öncesiyle birlikte özellikle sosyalizmin inşa çabalarına/pratiklerine sahne olan son 70 yıllık tarih her yönüyle yeniden ele alınmaya çalışılırken kitle örgütlerine ilişkin anlayış ve pratikler de sorgulanmak zorundadır. Zaten bundan dolayı değil midir ki son zamanlarda kitle/sınıf, kitle örgütleri/parti, birey/kitle/toplum, ben/biz, merkezi insiyatif/yerel insiyatif, işbölümü/yabancılaşma/hiyerarşi gibi kavramlar ve karşıtlıklar eskisinden farklı ve yoğun bir biçimde tartışılmaktadır. Bu tartışmalarda yol açıcı görüşler ile- ri sürebilmek için sadece 10-15 yıl öncesine dönerek o zamanlar söylenenleri aşmak yetmiyor, aslında onların da dayandığı temeli, yani **Komintern** geleneğini, **Komünist Enternasyonal'e** egemen olan tezleri, 'resmi tarih'i de sorgulamak, eleştirmek ve aşmak gerekli ve zorunlu bir hale geliyor. Bu bağlamda sürecin ortaya çıkardığı yeni toplumsal hareketleri ve dinamikleri-kadın sorunu, çevrecilik, barış hareketi vb. -de içeren bir perspektifle soruna eğilmek gerekiyor.

İkincisi, bizimkisi de dahil olmak üzere bir çok yerel sosyalizm pratiğinin tı- kandığı temel noktalardan biri de kitle örgütlerinin yeri ve işlevi gibi bir sorundur. Ağır bir yenilginin ardından kitle örgütlerinde bir kıpırdanma ne kadar güncel ise bu ilk kıpırtıların eski tarz ve anlayış üzerine şekillenmesi de o kadar dikkat çekici ve sorunu ivedi bir şekilde ele almayı gerekli kılan bir özellik taşımaktadır. Eski tıkanıklıkların ve anlayışların yeniden üretilmeye başlandığı bu ortamda sosyalizmin marjinalliğinin kronikleşmemesi için de kitle örgütleri tartışması güncel ve ta-

rihsel bir öneme sahiptir.

Nihayet üçüncüsü ise, kendi özgül tarihimizin, geçmişteki anlayışımızın bu noktadan da eleştirilmesi ve aşılması gibi bir görev sözkonusudur. Son yılların gözde ve genel kabul gören **sosyalist demokrasi** kavramı ve onun içerdiği zenginliğin ve yaratıcılığın kitle örgütleri anlayışına ve pratiğine nasıl yansıtılacağı henüz yeterince tartışılabilmiş ve gerçekleştirilebilmiş değildir. Örneğin yaklaşık onüç yıl önce **Kurtuluş Sosyalist Dergi'si**'nin 13. sayısında (**Haziran-1977**) yayınlanan **Demokratik Kitle Örgütleri Üzerine** başlıklı yazı günümüzde ne ölçüde yol gösterici olabilir? Bu yazıda ifade edilen görüşler bugün oldukça basit, naif ve çeşitli eksik ve yanlışlıklarla dolu ise onüç yıl öncesinin koşulları ve düzeyi dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiği de unutulmamalıdır. Tarihi kendisi ile başlatmaya kalkışan tarihe, geçmişe haksızlık etmek zorunda kalır; bugün ulaşılan nokta eğer daha ileri ise geçmişte varolan daha geri bir nokta üzerinden bugünküne ulaşılmış demektir. Bu bağlamda haksız ve insafsız olmadan her türlü eleştiri ve değerlendirme yapılabilir ve yapılmalıdır.

Kapitalizm Ve Kitle Örgütleri

Toplumsal yaşamın hemen her alanda en örgütlü biçimine ulaştığı en gelişkin sınıflı toplum düzeni olan kapitalist toplum yine tarihte ilk kez ezilenlerin, yönetilenlerin daha önceki toplumsal düzenlerde görülmeyen türde, sürekliliği ve kalıcılığı olan çeşitli örgütlenme biçimlerinin doğmasına da yol açmıştır. Başta sendikalar olmak üzere, çeşitli türden kitle ve meslek örgütlerinin doğuşu, kendilerini egemen sınıf olan burjuvaziye kabul ettirerek meşrulaşmaları ve kalıcı bir hale gelmeleri ve sonuçta düzen-içi örgütler haline gelerek düzene eklemlenmeleri ancak kapitalist topluma ait iktisadi siyasi ve ideolojik ilişkiler, işleyişler ve anlayışlar bütünü içinde mümkün olabilmıştır. Maddi temelleri kapitalist toplum içinde şekillenen sınıfsız toplumun sosyalist toplum da denilen ilk evresi kapitalist topluma ait bir çok iz taşıırken kuşkusuz bu tür örgütlenmeleri de barındıracak ama bununla birlikte sınıfsız topluma gidiş sürecine uygun olarak onları yeni bazı işlevlerle donatmak durumunda olacaktır.

Kitle örgütü diye bir kavramın ve onun anlattığı türden örgütlenmelerin ortaya çıkışı kapitalizmin başlangıcında değil daha sonraki dönemlerdedir. Çünkü kitle örgütü kavramının kabul edilmesi/kullanılması beraberinde öncü(ler) örgütü, kitle-kadro, kitleler-önder(lik)ler gibi kavramların veya karşıtlarının kabulünü, bunlara tekabül eden bir toplumsal mücadele zeminini ve terminolojiyi getirir. Bütün bunlar ise oldukça gelişkin bir toplumsal, siyasi ve ideolojik ortamın ürünü olan unsurlardır. Kapitalizmin başlangıcında kendiliğinden gelişen ve esas olarak kısmi talepler içeren mücadeleler buna uygun türden örgütlenmeler yaratmıştır. Sendikaların ilk biçimleri olarak görülebilecek çeşitli türden dayanışma ve yardımlaşma sandıkları ya da dernekleri, loncalar gibi meslek örgütleri, çeşitli halk veya kültür dernekleri bu döneme özgü örgütlenmeler olarak ortaya çıkar. Burjuvazi başlangıçta kitlelerin bu tür örgütlenmelerine karşı çıkıp onları dağıtmaya çalışmışsa da örgütlerin yığınsallaşması, toplum içinde sağladıkları meşruiyet karşısında onları tanımak zorunda kaldı. Daha sonra proletaryanın ilk dünya partisi olarak kabul edilen **1.Enternasyonal**'in kendine verdiği isim **Uluslararası İşçi Derneği**'dir. Başka bir ifadeyle **1.Enternasyonal**'in kurulduğu yıllarda (1864) henüz modern anlamda siyasi partiler ve örgütlenmeler sözkonusu değildir, proletaryanın dünya partisi kendisini dernek olarak tanımlamaktadır. Bugün

bilinen anlamıyla siyasi partilerin doğuşu ve olgunlaşması 19. yüzyılın sonlarına doğru gerçekleşmiştir. Bunun da ötesinde öncü parti fikrinin olgunlaşması ve yaşama geçirilmesi 20. yüzyılın başlarına tekabül eder ve esas olarak da **Lenin** ve **Bolşeviklerin Rusya'daki mücadelelerinde** ifadesini bulmuştur. 1889'da kurulmuş olan **İkinci Enternasyonal'e** bağlı işçi partilerinin parlamenter mücadeleyi temel alan kitle partileri olduğu 20. yüzyıl başlarında, **Çarlık Rusya'sı** koşullarında mücadele eden Bolşevikler, yine kitlesel karakterde olmakla birlikte öncü niteliğini de ısrarla korumaya çalışan **Bolşevik Partisini** inşa ediyorlardı. Bu dönemde **Lenin'in** ekonomistlerle ve daha sonra Menşeviklerle tartışmalarında **Rusya'da** sendikalarla partinin işlevlerinin birbirine karıştırılmasından, sendikacılıkla devrimci önderliğin eşitlenmesinden yakındığı bilinir. Yine de işçi sınıfının devrimci partisinin kitlesel ama öncü bir parti olması fikrinin tam bir kesinlik kazanmasının 1919'da kurulan **Üçüncü(Komünist) Enternasyonal'le** olduğu söylenebilir. **Emperyalizm** çağında proletaryanın önderliğindeki bir toplumsal devrimin nesnel koşullarının varolduğunu belirten Leninizm devrimin gerçekleşmesinin öznel bir koşulu olarak öncü partilerin var olması gerektiğini vurgular. Dolayısıyla kitle örgütleri ile bu kitlelerin öncülerinin içinde örgütlendiği öncü, devrimci bir partinin arasındaki ilişkiler esas olarak bu dönemde şekillenmiştir.

Bu bağlamda değinilmesi gereken ve günümüzde de tartışması süren iki önemli sorun vardır; birisi bir yanlış yorum veya algılayıştır, diğeri ise düpedüz bir yanlış, sosyalizmin bugünkü krizinde payı olan ağır bir hatadır. İlk siyasi bilincin dışarıdan taşınması sorunudur. **Lenin'in** ekonomistlerle tartışmalarında ifade ettiği bu perspektif doğru kavranmadığı zaman onarılamayacak hatalar, siyasi sonuçlar üretebilir ve nitekim üretmiştir de. Oysa proletaryanın organik aydınlarının sınıfa bilinç taşımada üstlendikleri işlevi saklı tutarak konuşacak olursak, buradaki "*dışarıdan*"lık iktisadi mücadelenin dışındandır ve ne iktisadi mücadelenin kendisini küçümser ne de işçileri ekonomik ve diğer alanlardaki mücadeleleriyle hiç bir ilgisi olmayan bir takım devrimcilerin varlığını ve faaliyetini onaylar veya kutsar. Tam tersine her ikisine de karşı çıkarken siyasi mücadeleyi ve bunun örgütlenmesini önemsemeyen, her şeyi iktisadi mücadeleye indirgeyerek siyasi mücadele olarak da liberal burjuvazinin desteklenmesini savunan ekonomistlere karşı iktisadi mücadelenin kısmiliğini ve tam bir siyasi sınıf bilincinin oluşmasında sahip olduğu engelleri ve darlıkları anlatır. Tek tek işverenlere karşı mücadeleyle yetinilmemesini, tüm bir işveren(burjuva) sınıfına karşı mücadeleyi ve işçilerin sadece kendilerine yönelik baskılara karşı değil toplumdaki her türlü baskı ve haksızlığa karşı mücadele etmelerini ve bunun nasıl bir siyasi mücadeleyi ve örgütlenmeyi zorunlu kıldığını belirtir. Dolayısıyla buradaki dışarıdanlık olgusu işçi sınıfını ve diğer ezilenleri nesne olarak tarif etmediği gibi onların günlük mücadelesini, kendiliğinden mücadelesini de küçümsemez ve bu mücadeleler içinde her zaman veya mutlaka yanlışlar yapacaklarını iddia ederek her durumda onlara neyi, nasıl yapacaklarını öğreten devrimin tek ve gerçek öznesini aramaya, hele de öncü partiye böylesi bir misyon yüklemeye hiç kalkışmaz. Buna karşın daha sonraki süreçte **Lenin'in** ortaya koyduğu bu perspektifin yanlış yorumu ve kavranışı çerçevesinde sonuçta işçi sınıfının öncü partisinin ve genel olarak sosyalistlerin kitlelerle ve kitle örgütleriyle ilişkisinde ciddi hatalara yol açan anlayışlar ortaya çıkmıştır. Ülkemizde de ifadesini bulan bu anlayışlar demokratik kitle ve meslek örgütlerindeki devrimci faaliyete az zarar vermemiştir. Kitle örgütlerine daha da büyük bir darbe vuran **ikinci** sorun bu örgütlerin partinin "*vo-lan kayışları*" olarak nitelendirilmesidir. **Komünist Enternasyonal'in** resmi tezle-

rinden biri haline gelen bu görüşe göre kitle örgütleri partiyi kitlelere bağlayan kayışlar idi ve devrimci mücadele içindeki yeri ve fonksiyonu hemen tümüyle buna indirgenmişti.

"İşçi sınıfı mücadelesini örgütlü olarak verir ve bu mücadelede işçi sınıfının esas silahı partidir. Demokratik kitle örgütleri sorunu ele alınırken parti ile olan ilişkileri de doğru olarak değerlendirilmelidir. (.....)"

(.....)

Burada dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, işçi sınıfının üçlü mücadelesi arasındaki diyalektik bağın, yani politik mücadelenin belirleyici bir önemde olmasının, aynı zamanda örgütlenme konusunda, parti ve demokratik kitle örgütleri arasındaki ilişkiye de yansımastır. Bu anlamda, örgütler platformunda da belirleyici olan, ağırlıkta olan partidir. Demokrasinin anlamı budur. Çünkü tayin edici olan politik mücadele ve işçi sınıfının siyasi örgütü olan partidir" (1).

Adeta bir tekerleme gibi "örgütsel olarak bağımsız, siyasi ve ideolojik olarak bağımlı" olmaları gerektiği tekrarlanan kitle örgütlerinin örgütsel bağımsızlığı lafta kalırken "volan kayışı" tarifinin getirdiği bir rahatlık ve meşruiyet ortamında partinin bir tür uzantıları, kolları haline geldiler. Ve tabii kitleselliklerinden ve kitle insiyatifinin yaratıcılığından çok şey yitirerek bu noktaya savruldular. Örgütsel bağımsızlık engeli yönetime ne pahasına olursa olsun partiye bağlı unsurlar veya partililer getirilerek aşılırken ideolojik ve siyasi bağımlılık da bu yöneticiler eliyle parti politikalarının basitçe onaylanması ve kabulü olarak şekillendi. Her kitle örgütünün kendi özgül alanı ve sorunları gözardı edilirken o örgüt çatısı altında toplanan insanların o örgütten bekledikleri ve gereksinimleri önemsenmiyordu ve bizzat o örgütün kitlesinin kendi bilinç ve iradesiyle değil tepedeki yöneticilerin zorlamalarıyla partinin (veya örgütün) politikalarına destek olduğu görüntüsü yaratılırken öncü partinin (veya örgütün) kitlelere önderlik ettiği sanılıyordu. Ama gerçekte hem partinin hem de partililerin kitlelere yabancılaştığı farkedilemiyordu. Bu anlayışın da rolüyle kitlelerden tecrit olan partilerle sosyalizmin bugünkü krizine ulaşılmış oldu. Böylece parti ve demokratik kitle örgütleri sınıfsız topluma gidişte bugünden yarına yüklendikleri görevler açısından birer araç olmaları gerekirken parti amaç, kitle örgütleri ise onun araçları olarak görüldü.

Oysa kitle ve "meslek örgütleri sadece iktisadi mücadelenin gelişmesi için son derece yararlı olmakla kalmazlar, aynı zamanda siyasi ajitasyonun ve devrimci örgütlenmenin çok değerli bir yardımcısı olabilirler." (Lenin) öncü parti, işçi sınıfının devrimci partisi kitlelere ulaşmak için tabii ki bu örgütlerden yararlanabilir ama bu, onları araççı bir anlayışla kullanabileceği ve kullanması gerektiği anlamına gelmez. Oysa olan tam da budur. Araççı bir perspektifle yaklaşılacak kitle ve meslek örgütleri bir süre sonra partinin (veya örgütün) basit bir uzantısına, içinde o parti (veya örgütün) taraftarlarından başka kimsenin kalmadığı dar, etkisiz örgütlere dönüşmektedir. Tabii ki böyle bir sonucun ortaya çıkmasında daha bir çok etken ve koşul söz konusudur ama ilk elde araççı perspektif mahkum ve terk edilmedikçe diğer etkenlerin ortadan kaldırılmasına, koşulların değiştirilmesine girilemez.

Kitle Ve Kitle Örgütü Nedir?

Kitle kavramı, siyasi ve ideolojik içeriğiyle, toplumda mücadele eden in-

(1) KSD, S.13, s.21.

sanları, insan topluluklarını anlatmaktadır. Dolayısıyla toplumun en canlı en hareketli kesimi olduğu kadar aynı zamanda en örgütlü kesimdir de. Bu durumda kitle dendiğinde toplumun tümünden değil, ortak bir amaç etrafında birleşen ve onları bir araya getiren amaç doğrultusunda hareket halindeki topluluklardan söz edilir.

Bu kitle tanımına uygun olarak üretilen **kitle çizgisi** kavramı ise belirli koşullarda kitlelerin mücadele düzeyini ifade eder ve kitle çizgisi izlemek kitlelerin doğrudan mücadele alanlarına daha çok, daha etkin ve daha örgütlü katılımını gözetken ve sağlayan politikalar uygulamak anlamına gelir.

Kitle Örgütü ise bu tür insanların içinde toplandığı yerler ve örgütlenmelerdir. Çeşitli amaçlarla ve taleplerle çok çeşitli kitle örgütleri oluşturulabilir.

Başta sendikalar olmak üzere kitle örgütlerinin bir çoğu başlangıçta **düzenli** örgütler olarak doğmamışlardır. Tam tersine ezilen sınıfların egemen sınıfa karşı çeşitli mücadeleleri içinde **düzen-dışı**, savaştı örgütler olarak doğan bu örgütlenmelerin bir çoğu süreç içinde bu konuma getirilerek burjuvazi ile ezilen sınıflar arasında konsensus sağlamanın başlıca araçlarından biri olmuşlardır. Burjuva egemenliğine boyun eğme, burjuvazinin hegemonyasına rıza gösterme bağlamında oluşan bu konsensus burjuva demokrasisinin de temel unsurlarından biridir. Dolayısıyla burjuvazi çeşitli kitle ve meslek örgütlerini, hatta bazı siyasi partileri tanımak zorunda kalırken aynı zamanda onlar aracılığıyla sistemini güçlendirmek, egemenliğini pekiştirmek yoluna da gitmiştir. Böylece en azından bazı kitle örgütleri bir yandan kazanılmış hakların savunuculuğunu yapar ve yeni haklar elde edilmesi için mücadele ederken, aynı zamanda bir tür uzlaşmanın, düzene bağlanmanın da aracı olabilmektedir. Ve tam da bu noktada burjuvazinin belirli bir partisi için değil, ama tüm bir burjuva sistem için, burjuvazinin egemenliği için "*volan kayışları*" işlevini görebilmektedirler. Kitle mücadelesini düzen sınırları içinde tutmakta etkili olabilmektedirler.

Bununla birlikte tüm kitle ve meslek örgütleri burjuvazinin denetiminde olmadığı gibi bunlar burjuvazi ile işçi sınıfı arasında bir mücadele alanı durumundadırlar. Bu örgütleri oluşturan kitlelerin talepleri kısımlıktan kurtarılabildiği ve mücadeleleri devrimci mücadeleye doğru bir şekilde bağlanabildiği ölçüde kitle örgütleri burjuvazinin elinde patlayan, onu vuran silahlara dönüşebilir ve yapılması gereken de budur. İnsanların, giderek toplumun en geniş kesimlerinin kendi çıkarları ve talepleri doğrultusunda en yaygın bir şekilde örgütlenmeleri işçi sınıfı ve sosyalistler açısından ancak bir olumluluk ve avantaj meydana getirir. Siyasi iktidara sahip olmasının yanısıra tarihsel tecrübe ve birikimleriyle birlikte yönetim yeteneğine de sahip olan burjuvazi bunlar üzerinde bir hegemonya kurabiliyorsa bu değişmez, değiştirilemez değildir ve tarihte bunun bir çok örneği de vardır. Burjuvazinin elinden bu araçları almadan onları ve içinde örgütlenmiş kitleleri gerçek çıkarları doğrultusunda kendi etrafında toplamadan işçi sınıfının toplumsal devrimi gerçekleştirmesi ve egemen sınıf olarak örgütlenmesi mümkün değildir. Dolayısıyla burjuvazi ile ezilen sınıflar arasında bir konsensusa aracılık eden bu örgütlenmeler neden işçi sınıfı ile diğer ezilen ve sömürülen sınıflar arasında da bir uzlaşmaya, ittifaka aracılık etmesinler? Zaten sorun da bunun gerçekleştirilmesi, tam da bunun başarılmasıdır.

Çeşitli kitle ve meslek örgütlerini bir torbaya doldurur gibi değerlendirmek mümkün değildir. Yakın tarihte **Türkiye**'deki örneklerinde de görüldüğü gibi; sınıflara (sendika), mesleklere (oda,baro), tüm sınıfları kesen cinsiyete(kadın) ve-

ya yaş kuşaklarına (gençlik) göre oluşan kitle örgütleri olduğu gibi politik veya kültürel (çeşitli demekler, halkevleri) ya da ulusal (DDKO,DDKD, DHKD) kitle örgütleri de olabilir. Dolayısıyla bazı ortak özellikler taşımakla birlikte kitle örgütleri amaçları ve toplumsal işlevleri açısından farklılıklar gösterirler. Bu bağlamda her birinin siyasi düzeyle ilişkisi, toplumsal mücadele içindeki yeri de farklılıklar taşımak durumundadır.

Aynı amaçlarla kuruldukları halde eylemlerinin ve taleplerinin içeriği ile birbirlerinden ayrılan kitle örgütleri de vardır. Faşist, dinci ve yazımızın konusu olan demokratik kitle örgütleri bu ayrımın en tipik örnekleridir.

Bu bağlamda demokratik kitle ve meslek örgütleri ekonomik ve demokratik mücadelenin örgütleyicisi ve sürdürücüsü durumundadırlar. Gerçekte birbirinden farklı olan bu iki mücadelenin benzerlikleri ve yakınlıkları dolayısıyla geçmiş dönemlerde ikisini birarada ifade etmeye çalışan bir ekonomik-demokratik mücadeleden söz edilirdi.

"Demokratik kitle örgütleri, ekonomik-demokratik mücadelenin gelişip güçlenmesinde önemli bir rol oynadıkları gibi, politik propaganda ve ajitasyon çalışmalarında (özellikle partinin olmadığı dönemde) siyasi örgütlerin yaratılmasında da değerli katkılarda bulunabilir" (2).

"Demokratik mücadele esas olarak, ekonomik-demokratik mücadelenin örgütleri olan demokratik kitle örgütleri aracılığıyla sürdürülür. Bu anlamda bu mücadele biçimi, legal olanakların korunması ve geliştirilmesi mücadelesidir" (3).

Oysa bu iki kavramı bir arada kullanış sadece terminolojik bir yanlış değil aynı zamanda siyasi ve ideolojik hatalara da yol açan bir perspektif oluşturmuyordu. Ekonomik mücadele işçi sınıfı ve emekçi kitlelerin kapitalizm koşulları altında günlük yaşamlarını daha iyi sürdürebilmek, sömürüyü sınırlandırmaya çalışırken iktisadi refah düzeylerini biraz yükseltebilmek için yürüttükleri bir mücadeledir. Her ekonomik mücadelenin siyasal mücadeleye doğrudan bağlanması mümkün değildir, kısmi ve günlük taleplerle yetinmek durumundadır. Öte yandan demokratik mücadele ise esas olarak ekonomik alanın dışında, mevcut siyasi sistemin yapısına göre ileri sürülen talepler ve haklar için verilen bir mücadeledir. Dolaysız bir biçimde siyasi iktidarın el değiştirmesini hedeflemese de genellikle siyasi iktidarı karşısına alan, ona yönelik ve ona muhalif olan bir mücadeledir. Oysa ekonomik mücadele tek tek işverenlere veya en fazla bir işveren kesimine karşı -bazan bunun bizzat devlet olması bir şeyi değiştirmez- yürütülmesiyle ve yine nüfusun bir kesimi için talep ettikleriyle sınırlı kalırken, demokratik mücadele çok daha geniş kesimler ve sık sık nüfusun -ya da ezilen sınıfların- tümü için taleplerde bulunur ve muhatabı siyasi iktidar olmak durumundadır. Böylece ekonomik mücadeleye göre daha az kısmi olan demokratik mücadele yine de siyasi iktidarın bir sınıfın elinden alınarak başka bir sınıfa geçmesini doğrudan doğruya hedeflemediği için tam da bunu hedefleyen siyasi mücadeleyle bütünüyle örtüşmez, onun karşısında kısmi kalır. Demokratik mücadelede ileri sürülen taleplerin mutlaka mevcut siyasi rejimin sınırları içinde kalması gibi bir zorunluluk yoktur, yer yer bu talepler düzenin dışına da taşabilir ve taşmak zorundadır. Bu noktada siyasi mücadeleye çok yaklaşan demokratik mücadelenin ileri sürdüğü talepler yine de siyasi iktidarda bir sınıf değişikliği olmaksızın, bazı reformlarla gerçekleştirilebilir.

(2) KSD, S.13, s.24.

(3) A.g.y. s.28.

şebilir değişiklikler özelliğini taşırlar. Demokratik mücadelenin esas olarak emperyalizm dönemiyle birlikte öne çıktığını, önem kazandığını söylemek yanlış olmaz. Çünkü emperyalizmle birlikte siyasi olarak gericileşen burjuvazi ezilen sınıfların hak ve özgürlüklerine saldırarak, zaman zaman gaspederek demokratik mücadeleye zemin hazırlamış ve hazırlamaktadır. Çoğu kez de bu zemini zenginleştiren ve genişleten olgu lafta tanınan hak ve özgürlüklerin gerçek yaşamda tanınmaması, kullandırılmaması, bunun önüne sayısız engelin ve fiili baskıların dikilmesidir.

Görüldüğü gibi ekonomik mücadeleden çok siyasi mücadeleye daha yakın olan, yer yer onunla kısmen örtüşen demokratik mücadelenin bir tire ile ekonomik mücadelenin kuyruğuna takılması (ekonomik-demokratik mücadele) sadece belirsizlik ve kargaşa yaratmakla kalmaz ama aynı zamanda sosyalist hareket içinde 'sağ' ve 'sol' çizgilerin de işini kolaylaştırır. Sosyal-reformistler reformlar için mücadeleyi yani demokratik mücadeleyi devrim mücadelesine bağlamaktan kendilerini kurtarırlar. Çünkü ekonomik mücadelenin böyle bir zorunluluğu yoktur. 'Sol'cu anlayış ise siyasi mücadeleyi demokratik mücadeleye indirgeyerek her demokratik talepten kitlelerin devrim istediği gibi bir hayale kapılarak iş görmeye başlar. Nitekim geçmiş yıllarda 'ekonomik-demokratik' mücadele adı altında Türkiye'de her ikisi de yapılmıştır. Bugün de bizim hem teorik hem pratik olarak terketmeye çalıştığımız bu anlayışlar başkaları tarafından aynen eski biçimiyle telaffuz edilmekte ve pratiğe geçirilmektedir.

Türkiye'de Demokratik Kitle Ve Meslek Örgütleri

Kapitalizmin gelişme özelliklerine de bağlı bir biçimde Türkiye'de baştan beri cılız, uzlaşmacı ve toplumun üst tabakaları ile sınırlı kalan bir demokratik mücadele söz konusudur. Bu ortamda sıradan ilericiler 'komünistlikle' itham edilirken, en basit demokratik talepler de "*yıkıcı ve bölücü*" olarak mahkum edilmeye çalışılmıştır. Bu koşullarda demokratik mücadelenin esas olarak sosyalistlerin omuzlarında kaldığı Türkiye'de demokrat olmak çoğu zaman komünist olmakla aynı anlama gelir olmuştur. Bir yandan bu tarihsel zemin öte yandan kitle kavramının ideolojik ve siyasi içeriği dolayısıyla demokratik kitle örgütlerinin ortaya çıkması ve yaygınlaşması sol ve sosyalist hareketin canlılığına ve yaygınlığına paralel gitmiştir. Böylece demokratik kitle örgütleri sosyalist veya sosyalizan unsurları barındıran yerler olageldi.

1960'lı yılların ortalarından itibaren sol hareketin yükselmeye başlamasıyla birlikte o dönemde gerçekten sadece sosyalist veya sosyalizan unsurların da ötesinde ilerci güçleri içinde barındıran güçlü kitle örgütleri (Dev-Genç, TÖS, DİSK gibi) doğmuş ve etkili olmuştur. Henüz sosyalist hareketin ciddi bir parçalanmaya uğramadığı ve dolayısıyla kendi sorunlarını bu örgütlere taşımadığı '60'lı yılların sonlarında sosyalist hareketin kitleleşmesinde, geniş yığınların sol, sosyalist fikirlerle tanışmasında bu demokratik kitle örgütleri gerçekten etkili oldular.

12 Mart döneminde kısa bir kesintiye uğrayan sosyalist hareketin gelişmesi '70'li yılların ortalarında kendi tarihi içinde en yüksek noktasına ulaşırken demokratik kitle örgütleri de en yaygın, en canlı dönemini yaşadı. Ancak sosyalist hareket hızla parçalanırken kendi sorunlarını da bu örgütlere taşıdı ve çeşitli sosyalist örgütlenmeler kendilerini demokratik kitle örgütleri aracılığıyla ifade etmeye yönelirken kendilerinin uzantısı haline getirdikleri bu örgütlenmeleri parçala-

arak tahrip ettiler. Bu süreçten ilk nasibini alan gençlik örgütleri olurken çeşitli siyasi ve kültürel dernekler de aynı kaderi paylaştı. Sıra TÖB-DER (TKP'liler ikinci bir TÖB-DER kurmaya girmişlerdi) ve DİSK (yine TKP'liler işkollarında ayrı sendikalar kurmaya başlamışlardı) gibi örgütlere geldiğinde onları da aynı akibete uğramaktan "*kurtaran*" hepimizin tepesine inen 12 Eylül darbesi oldu; bizim (sosyalistlerin) henüz parçalamayı beceremediğimiz kitle örgütlerinin tümünü kapattı.

Demokratik kitle örgütlerinin bu parçalanmasının temelinde yatan anlayışa daha önce değinerek bunun 'araççı bir perspektif' olduğunu ve sosyalist hareketin uluslararası tarihinden devşirilen bir şey olduğunu belirtmiştik. Ayrı siyasi görüşleri taşımakla birlikte aynı ekonomik veya demokratik talepleri olan insanların içinde bir araya geldikleri demokratik kitle örgütlerinin programlarının herhangi bir siyasi parti veya örgütün programıyla çakışması üzerinden bir ilişki mümkün ve gerekli iken siyasi parti veya örgütler demokratik kitle örgütlerini tümüyle kendilerinin bir uzantısı haline getirmeye kalkıştıklarında parçalanma kaçınılmaz olmaktadır. Bir demokratik kitle örgütü hangi talep etrafında örgütlenmiş ise bu talebi benimseyen herkesi içine almaya ve onları bu talep uğruna mücadeleye sevk etmeye çalışmak zorundadır. Bu talebin nasıl bir mücadeleyle, hangi politikalarla elde edilebileceğine ilişkin tabii ki farklı önermeler olacaktır ve farklı siyasi görüşlere tekabül eden bu farklı politikaların taraftarları çoğunluğu kazanarak yönetime gelmek, yani kendi önermeleri doğrultusunda o talep için mücadeleyi yönlendirmek çabası ve başkalarıyla yarışı içinde olacaktır. Ancak şu veya bu biçimde çoğunluk desteğiyle yönetime gelenler o kitle örgütünün varlık nedeni olan talebi, yani aynı zamanda o örgüt içinde bulunan herkesi birleştiren şeyi unutur ve örgütün bütün eylemini yönetimde bulunanların benimsediği siyasi partinin veya örgütün eylemi haline getirirlerse azınlık ta olsa diğerlerinin o kitle örgütünde varlıklarını devam ettirmeleri hem olanaksız hem de gereksiz olur. Çünkü zaten belirli bir siyasi parti veya örgütün programı ve eylemi üzerinden farklılıkları olan insanların, belirli bir talep için başkalarıyla birlikte oluşturdukları kitle örgütü o talebi hemen bütünüyle unutup belirli bir siyasi partinin veya örgütün uzantısı, o siyasi örgütün programı ve eylemiyle tam olarak örtüşen bir siyasal ve örgütsel kimliğe bürününce diğerlerine orada yaşam hakkı kalmaz. 12 Eylül öncesinde olan da tastamam budur ve artık '80 yılına geldiğinde hemen her siyasi parti ve örgüt 'kendi kitle örgütünü' oluşturmuş veya oluşturmak üzereydi. Bu noktada belirli kitle örgütlerinin yönetiminde her kim varsa onların suçlanması söz konusu değildir; sosyalistlerin bütünü üzerinden bir eleştiri gerekmektedir. Demokratik kitle örgütünde bir siyasi eğilim ağırlık elde edebilmişse bu eğilim örgütü kendi siyasi örgütünün yan kuruluşu gibi görmekte, kendi siyasi programlarını örgütün genel kitlesinin orada bulunma amacını gözardı ederek örgüte dayatmışlardır. Muhalefette kalanlar ise örgütün genel programına sahip çıkıp hayata geçirilmesi için mücadele etmek yerine orayı terk ederek kendi siyasi programlarını hayata geçirebilecekleri yeni örgütler kurmaya çalışmışlar ya da örgütü terketmişlerdir.

Bununla birlikte '80 öncesinde kitle örgütleri etkinliklerini sürdürebildi, hatta bir çok siyasi parti veya örgüt 'kendi kitle örgütlerini' kurup yaşatabildi. Çünkü o yıllarda toplum daha iyi ve daha insanca bir yaşamı ve geleceği arama ve isteme coşkısına sahipti ve bunu da genel olarak sol bir siyasi zeminde yapıyordu. Toplumun ezilen sınıflarında görülen bu eğilimin karşısına devletin baskı aygıtlarının yanı sıra ve onlardan daha açık ve pervasız bir biçimde faşist hareket çıkı-

yordu. İşte bu noktada mücadele halindeki kitlelerin devrimcilere, sosyalistlere ihtiyacı vardı. Okuluna, işyerine, mahallesine saldıran faşistlere ve bazan 'güvenlik kuvvetlerine' karşı devrimciler, sosyalistler her türlü özveriyle mücadele ediyorlar, başta can güvenlikleri olmak üzere kitlelerin taleplerinin savunucusu oluyorlardı. Bu bağlamda gelişen anti-faşist mücadele üzerinden kitlelerle bir temas, bir ilişki tarzı gerçekleşebiliyordu. Dolayısıyla demokratik kitle örgütlerinin içinde barındırdıkları insanlar esas olarak militan unsurlarla sınırlı olmasına karşın yine de anti-faşist mücadelede çeşitli ihtiyaçlara cevap verdikleri, bu mücadelede iş gördükleri ölçüde çevresinde bir kitleyi tutabiliyor ve onlarla siyasi ve örgütsel bir ilişkiyi sürdürebiliyordu. Çünkü bu kitle örgütlerindeki militanlara ve onların faşistlere karşı yürüttükleri mücadeleye kitlelerin ihtiyacı vardı. Bu mücadelede kitleler onlar adına en iyi kararları alan, en iyi mücadele veren önderlerini destekleyen araçlar durumuna geldiler. Kitle örgütleri çeşitli amaçlar etrafında bir araya gelen kitlelerin örgütlü mücadelelerini yürüten araçlar olmaları gerekirken çoğunda tek bir amaç ve tek bir mücadele hakim oldu. Anti-faşist mücadele diye bir derdi olmayan kitleler bu kurumları terkederken, terketmeyenler atıl destekçiler oldular.

12 Eylül darbesinin sabahı bu ihtiyaç da ortadan kalktı; belli ölçülerde baskı altına alınarak dizginlenen faşist hareket ortadan çekilerek yerini süngü ve postallara bırakınca bu yeni saldırıya hazırlıksız olan devrimciler ve kitleler mücadeleyi sürdüremedi. Kitleler asli sahipleri olmadıkları bu alanlar için mücadele etmediler. Kapatılan mesleki kitle örgütlerinden **DİSK** ve **TÖB-DER** tüm saldırılara rağmen sahip çıkılan, açılması sağlanamasa bile uğruna mücadele verilen örgütler oldular. Zaten genel yenilgi içerisinde ayakta kalma şansları da pek yoktu. Fakat **DİSK** potansiyelinin bağımsız sendikalar ve **TÜRK-İŞ** içerisinde **DİSK** ruhunu canlandırmaya çalışmaları, **TÖB-DER** potansiyeli içinden bir **EĞİT-DER** ve sendikalaşma hareketlerinin doğmuş olması bu örgütlerin amacına uygun bir kitleliliğe, işleve ve işleyişe sahip olabildiklerinin bir işareti olarak görülebilir. Faşist saldırılar çerçevesinde kitlelerin devrimcilere ve içinde oldukları kitle örgütlerine olan ihtiyacı ortadan kalktı. Kitleler örgütlerine sahip çıkmayınca devrimciler de sudan çıkmış balığa döndüler. Devrimci hareketlerin/örgütlenmelerin kitlesele karakteri hızla ortadan kalktı ve militan unsurların üzerine her türlü baskı ve şiddetle giden cunta kısa sürede sosyalist hareketi ağır bir yenilgiye uğrattı.

Kitle örgütlerinin egemenlerin istediği anda kapısına kilit vurulamaması saldırıların dozu ne olursa olsun biriktirdiği potansiyelleri koruyabilmeleri ancak üzerinde yükseldiği kitlesinin sahiplenmesiyle sağlanabilecektir. Bunun için demokratik mücadele içindeki yerleri kuruluş amaçlarıyla uyumlu olmalı, iç işleyişleri kitlelerinin yönetime ve kararlara doğrudan katılabilecekleri bir biçimde işletilmelidir.

Demokratik Kitle Örgütlerinde İlkeler Ve İşleyiş

Kitle örgütlerinin ne amaçla kurulduklarını bağlı olarak çeşitli kategorilere ayrıldığını daha önce belirtmiştik. Bu ayrı ayrı örgütlerin demokratik mücadeledeki yerleri ise kuruluş amacının üye çoğunluğu ve yönetimi tarafından hangi perspektiflerle yorumlandığıyla ilişkilidir ya da bir başka ifadeyle eyleminin muhtevası ile belirlenir. **TÖB-DER**'i **ÜLKÜ-BİR**'den, **DEV-GENÇ**'i **Ülkü Ocakları**'ndan, **DİSK**'i **TÜRK-İŞ**'den, papatyaları feminist hareketten ayıran bunların eyleminin ve taleplerinin muhtevasıdır. Türkiye'de kitle örgütlerinin demokratikliği genellik-

le yanlış kavranmış, demokratik mücadele örgütün kuruluş amacından ayrı tutulmuş ve öne çıkartılmış, amacın ikinci plana itilmesine zaman zaman da unutulmasına neden olmuştur.

Kültürel yeniliklere açık olmak, çevrecilik, insan hakları, ulusal ve cinsel ayrımcılığa karşı pozitif ayrımcılık bilinci herkesden çok onlara ait özellikler olması gerekirken Türkiye'de olduğu kadar dünyada da sosyalistler oldukça geri kalmışlardır. Bu geri kalış tavırsız kalmaktan da öte sanatçılara, çevrecilere, bağımsızlık ve kimlik mücadelesi veren ulusal hareketlere ve kadın hareketlerine aşığılayıcı veya karşı tutumlara da yol açmıştır. Türkiye'de on yıldır insan haklarının pervasızca ihlal edilmesi, bundan en çok da sosyalistlerin, emekçi yığınların ve Kürtlerin zarar görmüş olması sosyalistlerin bu konudaki duyarlılığının yığınlar tarafından destek bulmasını sağlayamıyor. Kürtlerin mücadelesine karşı son yıllarda gelişen söyleme dayalı destekse henüz eyleme dönüşmediğinden popülizm sınırlarını aşabilmiş değil. Tüm bu nedenlerle sosyalistler genel olarak siyasal mücadelelerinde, özel olarak demokratik kitle örgütlerinde bir sınav vermekle karşı karşıyalar. Propaganda ve eylemimizde kendimize yüklediğimiz misyonun sadece iktidar aracının el değiştirmesi değil, yığınların bugün yaşadıkları ve yarın da yaşayabilecekleri sorunlara karşı duyarlılığımızı, bu sorunların asli sahipleriyle birlikte çözme yolundaki kararlılığımızı göstermek zorundayız.

Lenin "*Demokrat kelimesi hem etimolojisi, hem de Avrupa tarihi boyunca kazandığı siyasi anlam sonucu, halkın egemenliğine inanmış bir kişiyi tanımlar*" diyor. Demokratik kitle örgütlerinin önemi de bu cümlede ortaya çıkıyor. Halkın egemenliğine katkısı oranında bu kurumlar demokratik bir işlev yerine getiriyorlar demektir. Bu katkı demokratik kitle örgütlerinin iktidara alternatif olmalarıyla değil kitlesine kendi kendisini yönetme bilinci kazandırarak sağlanabilir. Kitlelerin kendi somut talepleri için mücadele ederken başkalarının ezilmişliğine de karşı çıkmayı, kendi özgürlüklerini sağlayabilmek için başkalarının da özgürleşmesinin gerektiğini, yönetme, yönetilme ve karar mekanizmalarında yer almayı, seçtikleri yöneticileri denetlemeyi, geri çağırmayı öğrendikleri yerler olmalıdır demokratik kitle örgütleri. Demokratik ilkeler ve iç işleyişte demokratik merkezileşme burada önem kazanıyor.

KSD'nin 13. sayısında "*Demokratik kitle örgütlerinin eylem programı için önerdiğimiz üç temel ilke vardır.*" deniyor. Ve bu ilkeler; anti-emperyalist olmak, anti-faşist olmak, anti-şövenist olmak şeklinde ayrıntılı bir şekilde anlatıldıktan sonra "*Demokratik kitle örgütleri için önerdiğimiz diğer ilkeleri de şöyle sıralayabiliriz*" dendikten sonra birer cümle ile 7 madde sıralanıyor. Bunların en sonuncusu "*g-Kitlesinin acil talepleri uğruna mücadele etmek, vb.*" (4). Yazıldığı yıllarda kitle örgütlerindeki programsızlığa ve ilkesizliğe bir tepkiyi ifade eden bu satırlar kitlesinin somut taleplerine ayrılan yerle başka bir yanıla düşüldüğünü ortaya koyuyor. Burada yanlış olan ilkelerin savunulmuş olması değil derneklerin gerçek kuruluş amaçları olan kitlesinin somut taleplerinin unutulacak kadar geri plana atılmış olmasıdır. Oysa sosyalistler için ilkeler kitle örgütünün kuruluş amacına uygun mücadelesinde nasıl perspektiflere sahip olunması gerektiğini, örgüt içi ittifaklarda hangi asgari müştereklerde biraraya gelinebileceğinin çerçevesini belirler.

Demokratik ilkeler ve demokratik işleyişin sosyalistler tarafından kavranı-

(4) KSD, S.13, s.36/46

şında burjuva demokratik perspektiflerden uzaklaşılmalıdır. Yukarıdaki alıntıda değinilen üç ilke burjuva demokratik bir içeriğe sahipse de emperyalizm koşullarında bu ilkelerin öngördüğü mücadeleler esas olarak burjuvaziye karşı verilmek zorundadır. Bu ilkeler ışığında verilecek her mücadele sistemin tüm kurumlarıyla karşı karşıya gelir ve zaman zaman sistemin dışına taşarken yine kendi dünya görüşüne uygun sistem dışı talepler üretir ya da kendi dışında gelişen talepler uğruna mücadeleleri destekler. Örneğin '80'den sonra ortaya çıkan kadın hareketi anti-cinsiyetçi ilkenin de diğer ilkelerle birlikte telaffuz edilmesini zorunlu hale getirmiştir. Anti-cinsiyetçi olmak cinsel eşitsizliğe karşı mücadele anlamına geliyor ki bu sorun kapitalist sistem içerisinde çözülebilecek bir sorun değildir. Bu durum burjuva demokratik bir içeriğe sahip olmasa da uzun sürececek bir mücadelenin bu günden atmamız gereken adımlarını ertelememizi gerektirmiyor. Halkın egemenliğini savunan sosyalistler için bu ilkeler sadece bir demokratik devrimin değil, ama esas olarak daha uzak bir hedefin, sınıfsız sömürsüz bir toplum hedefinin ürünüdür. Bu amaç doğrultusunda yol alırken kendi egemenliği için mücadele verecek olan halkın bu egemenliğin tam gerçekleşebilmesi için toplumdaki tüm eşitsizliklere, ezilenler aleyhine işleyen ayrımcılığa karşı tavır alması, duyarlılık kazanması, mücadele etmesi gerekiyor. Bu mücadelede demokratik kitle örgütlerine düşen şey ise kuruluş amacına uygun olarak kitlelerin kendileri için verdikleri mücadele içinde deney kazanması, bilinçlenmesi ve toplumun demokratikliğinin güvencesi olmaktır. Örneğin sendikalar ekonomik amaçlı örgütlerdir. Demokratik bir sendikayı diğerlerinden ayıran ekonomik mücadelesini demokratik bir içerikle sürdürüyor olmasıdır. Demokratik bir kültür örgütünü diğer düzen örgütlerinden ayıran şey ortaya koyduğu kültürel ürünlerin ileri evrensel bir düzeyde olması ve zaman zaman sistemin dışına taşmasıdır. Bir gençlik örgütünün demokratikliği bünyesinde topladığı gençlerin genç olmaktan kaynaklanan sorunları için mücadelelerinin demokratik bir içerik kazanmasıyla sağlanabilir. Kitle örgütlerinin kuruluş amacı ve alanları dışında sürdürdükleri politik mücadeleler kitleleşmesine engel olabileceği gibi, alana ilişkin programların değil, politik programların çatıştığı alanlara dönüşmelerine neden olur.

"Ayrılık noktaları bazan ittifaklara gidilmesini engelleyici mahiyette olabilir. Örneğin: 'Emperyalizm-Sosyal Emperyalizm, konusu böyle bir durumu yaratır' (5).

"Sovyet şabloncusu gruplar, anti-maoizm ve anti-goşizm biçiminde ifade ettikleri bazı görüşlerini, demokratik kitle örgütlerinde bağlayıcı ilkeler olarak öne sürmekte" (6). biçimindeki saptamalar bir yanıyla o günlerin gerçekliğini ifade ederken öte yandan bizim tepkisel bir yaklaşım getirdiğimizi ortaya koyuyor. Yapılması gereken bu tür ilkeler dayatanlarla bu ilkelerin içinde bulunan kitle örgütü için ne anlama geldiği ve özgün programıyla bağlantısı üzerinden bir tartışma iken o ilkelerin doğruluğu yanlışlığı tartışılmıştır. Elbette sosyalistler ideolojik mücadelenin bir gereği olarak sol içi yanlış tesbitleri de tartışacaklardır ama bu tesbitlerdeki farklılıklarımız örgüt programını etkilemediği sürece eylem birliklerini hatta ittifakları etkilememelidir.

İlkeli davranmak, savunduğu ilkeleri içinde bulunduğu örgütte hakim kılmaya çalışmak, bu doğrultuda propaganda yapmak ve ittifaklarını bu ilkelere bağlı

(5) KSD, s.34.

(6) a.g.y. s.46.

gerçekleştirmek her sosyalistin hakkı, hatta görevidir. Ama bu perspektif te örgü-
te zarar verecek sekte tutumlardan kaçınılmalıdır. Bizim doğrularımızın herkes
için de doğru olduğu var sayılmamalıdır. İlkelerimizin genel kabul görmediği ör-
gütlerde çalışmamak, üyelerin tümünden aynı duyarlılığı beklemek yanlıştır.

Demokratik kitle örgütlerinde savunulması gereken ilkeler 12 Mart öncesin-
de iki ilkeyle sınırlıydı: anti-emperyalizm ve anti-faşizm. Emperyalizme ve faşiz-
me karşı olmak o dönemde demokrat olmaya, hatta devrimci olmaya da yetiyor-
du. Oysa çok uluslu bir devlet içinde yaşıyordu ve ezilen ulusun varlığı tanın-
mıyordu, adını ve ülkesini ağza almak bile yasaktı. Bu koşullarda anti-
emperyalizm ve anti-faşizmle yetinilmesi şövenizmin gücünü ve devrimci hare-
kete nasıl ve ne kadar nüfuz ettiğini gösteriyordu.

12 Eylül öncesinde bu durum büyük ölçüde aşıldı ve bu iki ilkenin yanına
anti-şövenizm de eklendi. Demokrat olabilmek için ezen ulus şövenizmine karşı
çıkma gerekliliği ve zorunlu idi. O yıllarda aslında pek de kolay benimsenmemiş
olan bu ilke şimdi artık herkesin sahiplendiği ve vazgeçemeyeceği bir ilkedir.

Ama bugün ezilen ulusun yanısıra ezilen cinsin üzerindeki baskılara karşı
çıkma da demokrat olmanın koşulları arasına girmiş durumdadır. Daha doğrusu
15 yıl önce anti-şövenizm konusunda gösterilen direniş ya da duyarsızlık bugün
anti-cinsiyetçilik konusunda da tekrar kendisini göstermektedir. Ama nüfusun
(halkın) yarısı üzerindeki baskı ve eşitsizliğe karşı çıkılmadan "*halkın egemenliği-
ne inanmak*", demokrat olmak mümkün değildir. Bugünkü direniş ne olursa ol-
sun gün gelecek bu ilke de benimsenecektir.

Demokratik kitle örgütlerine ilişkin değinilmesi gereken son bir nokta da
buraların sosyalist hareket için bir "*kadro kaynağı*" olarak görülmesi ve böyle de-
ğerlendirilmeye çalışılması sorunudur. Geçmişte "en geniş kitle içinde en dar
kadro çalışması" gibi sözlerle de ifade edilen bu anlayış da eleştiriye muhtaçtır.
"*Yani devrimcilerin bu örgütlerde görevlerinin temel taşı kadro çalışması yapmak
olmalıdır*" (7). Aslında bu perspektif öncü örgüt/partinin yaratılabilmesi ya da ge-
lişmesi açısından işçilerin ve onun müttefiki çeşitli toplumsal dinamiklerin eylem-
liliği içerisinde öne fırlayan doğal önderlerin örgütlenmesi olarak kavrandığında
bir gerçeği ifade eder.

Ancak üzerinde durulması gereken bir kaç nokta vardır; **birincisi**, bu kitle
örgütlerinde yer alan insanların "*kadrolaşması*", yani sıradan devrimcilerden ileri,
yetkin sosyalistler haline gelmeleri adeta "hızlandırılmış eğitim programları" gibi
aceleyle getirilen bir iş olurdu. Herhalde o dönemdeki mücadelenin yoğunluğu
ile de bağlantılı olan bu kadrolaşma anlayışındaki çeşitli eksiklikler ve zaafılar da-
ha sonra, özellikle de 12 Eylül'den sonraki süreçte daha iyi görülmüş olmalıdır.
Pişmek, deneyim kazanmak ve yetkinleşmek daha karmaşık ve uzun bir süreç
sorunudur. **İkincisi**, kadrolaştığı düşünülenlerin bu alanlardan gereğinden çabuk
uzaklaşması hem oralardaki faaliyetleri hem de o faaliyetler ve kitleler içinde iş-
levi olan ileri unsurları olumsuz biçimde etkilemiştir. **Üçüncüsü**, bu örgütlenme-
leri terk eden insanlarda daha önce sözünü ettiğimiz "*öğretmenlik*" havası, kitle-
ye ve demokratik mücadeleye "*yukarıdan*" bakan ve küçümseyen bir tarzı yay-
gınlaştırmış, kitlenin her zaman yanılabilirliği kendilerinin ise yanılmazlığı fikrini
teşvik eden bir mantık egemen olmuştur. **Dördüncüsü**, demokratik kitle örgüt-
leri esas olarak "*kadro kaynağı*" olarak görülmeye başlandığı noktada sadece bu

(7) KSD, s.24.

örgütlenmeler zaafa uğramakla kalmamış buralardaki kitlenin sosyalizm alanından bir tür dışlanması da söz konusu olmuştur. Kadroların esas, kitlelerin tali olduğu bir örgütlenmenin nasıl bir 'kitle örgütü' olacağını tasavvur etmek çok zor değildir. Nihayet **beşincisi**, bu tür bir kadro anlayışı ve kadrolaşma tarzı ile sosyalist demokrasinin doğru bir bağlantısını kurmak mümkün değildir. Çünkü demokratik kitle örgütleri aynı zamanda insanların varolan veya bilinenden farklı bir demokrasi havasını teneffüs ettikleri, sosyalist demokrasiyi kendi pratikleri ve deneyleri ile öğrenmeye ve yaşamaya başladıkları yerler olmalıdır. Devrimci bir yaşam tarzının günlük ilişkilerde egemen olabilmesinde kitle örgütleri önemli bir yere sahip olabilirler ve olmalıdırlar.

Demokratik kitle örgütlerinde, halkın egemenliğini hedefleyen insanlar açısından işleyişin demokratikliği de ilkeler kadar önem taşır. Zaten bu perspektiflerden birinin eksik kalması demek diğerinin de çarpık yürüdüğüünün göstergesidir. Demokratik işleyişin yöntemi olarak demokratik merkeziyetçilik lafta hemen herkes tarafından benimsenen ve savunulan bir işleyiş ilkesi olmuştur. Fakat sosyalistler de dahil yine hemen herkes bu ilkenin kavranışında ve hayata geçirilişinde burjuva demokratik geleneğin etkisinden kopamamışlardır. Demokratik merkeziyetçilik ilkesi doğrudan demokrasi perspektifine değil, temsili demokrasi perspektiflerine dayandığı sürece örgüt çalışanlarının kendi kendini yönetme bilinci gelişemeyecektir. Sosyalist demokratik bir içerik kazandırılması gereken demokratik merkeziyetçilik kavramı dünyada ve Türkiye'deki uygulanışıyla kirlenen bir kavram haline gelmiştir. Sosyalistler için demokrasi seçmenlerin kendilerini yönetecek olanları periyodik olarak seçmeleri, yönetme, yönetilme ilişkisinde yönetilenlerin rolünün sadece bu periyodik kongrelerde ortaya çıktığı, yönetilenlerin oylarıyla yetkilendirdikleri kişilerin bu süreler içinde kendi haklarında her türlü karar alma yetkisine sahip olduğu, profesyonelleşen/uzmanlaşan yöneticilerin iktidarlarını korumak için yönetilenlerle aralarına bürokrasi duvarları ördükleri bir sistem değildir. Ne var ki ekonomizmin ellerinde tam da yukarıdaki biçimleriyle uygulanmış ve bu nedenle de demokratik merkeziyetçilik tüm kötülüklerin sorumlusu ilan edilmektedir.

Demokratik merkeziyetçilik, sınıfsal, siyasal, ideolojik vb. ayrılıkları olan bireylerin veya grupların kendilerini bir araya getiren proram doğrultusunda eylemlerinin birlikteliğini sağlayan bir işleyiş yöntemidir. Bunun sosyalist demokratik açılımı ise örgüt çalışanlarının tümünün kararlara katıldığı, yöneticilerini denetlediği, beğenmediği yöneticilerini geri çağırdığı, değişik görüşlerin kendilerini rahatlıkla ifade edebildikleri, azınlık görüşlerinin çoğunluk olma mücadelelerinde önlerinin açık olduğu, alınan çoğunluk kararlarının tüm üyeler için bağlayıcı olduğu bir işleyiştir. Bunun hayata geçirilişi ise hiç de böyle olmamaktadır. Kongrelerin sonuçlarını programatik tartışmalar ve ittifaklar değil, iktidar kaygılarıyla işletilen kulis çalışmaları ve ittifaklar belirlemektedir. Kongrede iktidarı kazananlar üzerlerindeki üye denetiminin önüne bürokratik engeller dikmekte, kongrede sağladıkları "**çoğunluk**" desteğine dayanarak üyeler üzerinde her türlü karar alma yetkisini kullanmakta, azınlık görüşler üzerinde baskı kurabilmekte, tasfiyecilik eylem kırılcılığı gerekçesiyle meşru görülmektedir. Azınlığa düşen ve aynı anlayışı meşru bulanlar da örgütün demokratikleşmesi ve çoğunluk olma hakkını kullanma mücadelesi vermek yerine bu hakkı daha rahat elde edebilecekleri kendi taraftarlarından oluşan yeni bir örgüt kurmak üzere o örgütü terk etmektedirler. Bu iki tasfiyeci tutum da besinini burjuva demokratik gelenekten almaktadır.

Alınan çoğunluk kararlarının tüm üyeler için bağlayıcı olmasının koşulu alınacak kararların örgüt kitlelerini bir araya getiren **alan ilkesi**, yani örgütün amacı gözardı edilmeden alınmalıdır. Demokratik mücadelenin başka bir alanındaki bir olaya ilişkin tavır almak gerekiyorsa bu konuda alınacak kararın tüm üyeler üzerinde bağlayıcılığı olamaz. Hiç bir üye bu türden bir karara uymadığı için eylem birliğini bozmakla suçlanamaz. Olsa olsa demokratik bir eylemi desteklemedikleri için eleştirilebilirler. Şöyle örneklersek; bir sendikaya bağlı işçiler tüm işyerlerinde sendikal nedenlerle grev oylaması yaparak grev kararı aldıklarında grev kırıncılarının bu sendika üyeleri tarafından cezalandırılması doğaldır. Aynı sendikanın üye çoğunluğunun ya da öncü işçilerin duyarlı oldukları bir konuda, örneğin insan haklarının ihlaline ilişkin bir eylem kararı çıkarttıklarında bu eyleme katılmayan işçiler cezalandırılmazlar. Çünkü işçileri o sendikada bir araya getiren esas amaç sendikal ve ekonomik haklar ve bunlara ilişkin mücadeledir.

Bu ilkeyle ilgili terk edilmesi gereken bir anlayış da öncü, ileri, alan sorunlarına duyarlı üyelerin sorunlara sahip çıkmanın verdiği hakla geniş kitle adına kararlar almaları, bu kararların bağlayıcılığını savunmalarıdır. Unutulmamalıdır ki günümüzde ve hele baskının en katmerlisinin yaşandığı **Türkiye**'de kitleler bir demokratik kitle örgütüne üye olabilmişlerse bu onların soruna duyarlı olduklarının en büyük göstergesidir. Eğer aynı kitle kararlara ve eylemlere katılım konusunda geride kalıyorsa bunun sorumluluğunu öncülük iddiasında bulunan sosyalistler esas olarak kendilerinde aramalıdır.

"(...) demokratik kitle örgütleriyle, politik mücadeleyi üstlenen bir partide bu ilkenin (demokratik merkezîyetçilik) işleyişi, açıktır ki farklı olacaktır. (...)

(...) Yalnız bu ilkenin demokratik kitle örgütlerinde işleyişinde demokratik yan ağır basar dememiz, merkezîyetçi küçümsediğimiz veya belirli bazı koşullarda merkezîyetçi yanın ön plana çıkarak ağır basamayacağı anlamına gelmez" (8).

Burada demokratik kitle örgütü ve parti arasındaki farklılık programlarının farklılığına değil işleyiş farkına indirgeniyor. Demokratik merkezîyetçilik ise yine demokratikliğin ve merkezîyetçiliğin diyalektik bütünlüğünü anlatan her iki kavramdan ayrı, yeni bir kavramı ifade ederken duruma göre bazen demokratikliğin bazen merkezîyetçiliğin öne çıktığı bir kavram olarak yansıtılıyor.

Sonuç Olarak...

12 Eylül'ün bu topraklar üzerinde yarattığı yıkıntılar arasında '80 öncesinde çok daha az potansiyeller taşıyan yeni dinamikler yükselmeye başladı. Bu dinamikler, sosyalistlerin dünya sosyalist hareketinin içinde bulunduğu bunalımdan yoğun bir şekilde etkilendiği, yenilginin yarattığı güvensizliklerin son aşamada olduğu, kitlelerle sosyalistlerin ilişkisinin olabildiğince sarsılmış olduğu bir ortamın damgasını taşıyarak ortaya çıkıyor. '80 öncesinde **Türkiye**'de ulusal sorunun varlığı tartışılırken **Kürt** sorunu yıllardır gündemin başında yer alıyor. Çevreci hareket ve akımlar zaman zaman gündemi meşgul etmeye başladılar. Kadınlar, kadın olmaktan kaynaklanan sorunlarına tepkileriyle gündeme girdiler. **12 Eylül** tutuklamaları, yargılamalar, işkenceler, idamlar, katliamlar, bu olayların hedefi olanlar ve onların yakınlarıyla yüzbinlerce insanı etkiledi. Daha önce de var olan ama kendisini böylesine hissettirmeyen insan hakları sorunu bu doğrultu da bir haketliliği gündeme soktu. Tüm bu gelişmeler içerisinde sosyalistlerin rolü ne?

(8) KSD, s.25.

Ulusal başkaldırıyla ilgili olarak Türkiyeli sosyalistler geçmişte bu konuda hiç bir şey söylenmemiş ve Türkiye gündemine yeni girmiş bir sorun gibi söz ederek popülist bir tutumla lafta bir destek sunuyorlar; sorunun teorik zeminlerine hiç değinilmeden ve eyleme dönüşmeden sunulan bir destekten ileri gidilmiyor.

Çevre sorunlarıyla ilgili hareketlilik ise tamamen sosyalist örgütlerin ilgi alanı dışında. Eski sosyalistlerin ve örgütlerinden bağımsızlaşmış bazı unsurların bu hareketin içerisinde yer alışı bu tespiti değiştirmiyor.

Kadın hareketi ise (bundan anlatılmak istenen kadın olmaktan kaynaklanan sorunlara ilişkin bir hareketlilik) çoğunlukla sosyalizmden kopmuş, kendi kadın kimliğinin bilincine varmış kadınların öncülüğünde yükseliyor. Sosyalist kadınlar ise ya örgütlerine başkaldırarak ya da kadın kurtuluş mücadelesini sosyalist örgütler içerisinde de varlığını sürdüren erkek egemenliğine karşı mücadele ile birleştirerek her iki konadaki varlıklarını anlamlı kılmaya çalışıyorlar.

İnsan hakları ihlallerinin esas mağdurlarını Kürtler, sosyalistler ve bunların yakınları oluşturuyor ve sosyalist bir potansiyeli ağırlıklı olarak taşıyorlar. Burada da toplumun diğer kesimlerine ulaşabilmek, insan haklarının sayısız biçimlerde ihlal edildiği Türkiye'de bu hareketin potansiyellerini geliştirmek mümkün.

12 Eylül'den sonra yeni filizlenen ya da etkisi artan bu dinamiklerin yanı sıra, eskiden oldukça etkin olan ama bu etkinlikleri ile sosyalistlerin oynadıkları rol açısından vb. nedenlerle değişiklik gösteren hareketlilikler de yeniden yükselmeye başladı. Bunlardan öğrenci hareketleri sosyalist öğrencilerin öncü eylemleri şeklinde giderek daralırken, memurlar, işçiler, gecekondu sakinleri kendi özgün sorunları için mücadelelerini "öncüleriyle" bağları kopuk, kendi özgüçlerine ne kadarsa o kadar güvenle ve yeni biçimlerde eylemlilikler ortaya koyuyorlar. (Vizite, saçsakal kesme vb.)

Bu sorunlar ve hareketlerin çoğu bugün olduğu gibi yarın da sistemin değişikliğine bağlı olarak bir takım değişikliklere uğrasalar da devam edecektir. Bugün ve yarın toplumun değişmesi, dönüşmesi, ileriye gitmesinde öncü rol oynaması gereken sosyalistler bu sorunların gerçek sahipleriyle bağ kurmak, yükselen hareketin toplumun gerçek kurtuluşuna yönelmesinde öncü rol oynamak, bu hareketler içinde öne fırlayan doğal önderlerle organik bağlar kurabilmek, özcesi tüm bu sorunları yaratan sömürücü sınıflı toplumun ortadan kaldırılması için geniş ve zengin olanaklar sunan bu hareketler içinde ortaya çıkan örgütlenmelerde yer almak zorundalar.

Var olan durumda sosyalistler bu hareketler ve kurumlar içerisinde genellikle kendiliğinden bir şekilde yer alıyorlar. Var oldukları yerler de kendi yaşadıkları bunalımın ve yenilginin etkisiyle, içinde oldukları alanın sorunlarından çok kendi özgün sorunlarını taşıyorlar. Esas mücadeleleri burjuvaziye, onun sistemine ve araçlarına karşı olması gerekirken gündemlerini en çok meşgul eden iç sorunlarını kitle örgütlerine taşıyorlar. Siyasi örgütlerde iç hesaplaşmalar, kitle örgütlerinde eğilimler arası çatışmalar öne çıkıyor. Ve bu durum kitle örgütlerine zarar veriyor. Kitlelerin güvensizliği devam ederken kitle örgütlerine taşınan bu sorunlar demokratik örgütlerin ve hareketlerin kitleleşmesine ayak bağı oluyor.

Tüm bu sorunları aşabilmek için, bu yazı bir yandan sosyalistler öte yandan özgün sorunlarına sahip çıkan ve bu uğurda mücadeleye hazır demokratlar arasında bir tartışma sürdürmek, olabildiğince yaygın bir perspektif birliğine ulu-

şabilmek amacıyla tartışmaya açıldı. Bu tartışmanın ana başlıkları;

-Kurulan ya da kurulmaya çalışılan kitle örgütünün alan ilkesinin (amacının) ne olması gerektiği, bu amacın diğer örgütlerden farkının ne olduğu

-Bu amaç doğrultusunda mücadeleye hangi perspektiflerin ışık tutacağı; demokratik ilkeler ve mücadelenin rotasının reformist bir tarzda mı, devrimci bir tarzda mı ele alınacağı sorunu

-Örgütün iç işleyişinde hakim olması gereken demokratik merkeziyetçiliğin nasıl yorumlanması gerektiği sorunudur.

Bu sorunların tartışılması sonucunda ortaya çıkacak olan birliktelikler ve karşıtlıklar kitle örgütlerindeki ittifaklara ve ayrışmalara temellik etmelidir. Ortaya çıkacak olan azınlık çoğunluk ilişkileri bu perspektiflere oturduğu sürece özünde devrim anlayışına varan farklılıklarımızın bu örgütlere yansımaları anlamlı olacaktır. Teorik yaklaşımlarımıza ve güncel politikalardaki farklılıklarımıza rağmen yönetim ya da muhalefet olarak bir arada olabilmemiz bu düzeyde yürütülecek bir tartışma sürecini gerekli kılıyor.

Yukarıda değindiğimiz ana başlıklar altında düşüncelerimizi yazının bütünlüğü içinde anlatmaya çalıştık. Bu yazıda da görüldüğü gibi geçmiş düşüncelerimizi nasıl değiştirebiliyor ve eleştirebiliyorsak bugün yazdıklarımızın da bir takım eksiklikler ve hatalar barındırması mümkündür. Bu konuda her türlü eleştiri ve öneriye açık olarak düşüncelerimizi birlikte harmanlamaya çalışmalıyız.

Bu yazıda yapmaya çalıştığımız türden tartışmalarla yakından ilgilenmenin büyük önem taşıdığına inanıyoruz, içinde bulunulan ve hemen herkesin şikayet ettiği durumdan çıkmanın ilk adımlarından biri böylesi sorunlar üzerinden gündelik yaşama müdahale etmekten geçiyor. Böylesi sorunlarla daha yakından ilgilenmenin yanı sıra herkes kendi durumuna uyan kitle örgütleri (sendikalar, insan hakları derneği, halkevleri, öğretmen dernekleri, kadın dernekleri, meslek örgütleri vb.) ya da kitle hareketleri içerisinde (sendikalaşma, gecekondu, çevre sorunları, vb.alanlarda) kitlelerle birlikte olmalıdır. Bunu yaparken de öğrenmek gereken çok şey olduğu unutulmamalı ve kitlelerin kendi öz mücadelelerinin politikleşmelerinde en büyük etken olduğu gerçeğini atlamamalı, kitlelerin her türlü örgütlenme girişimini destekleyip içinde yer almaya çalışmalıdır.

Fiati: 5000TL (KDV Dahil)